2

CHRISTOPHORI CELLARII ORTHOGRAPHIA LATINA

E X

VETVSTIS MONVMENTIS

Hoc est Nummis, Marmoribus, Tabulis, Membranis veterumque Grammaticorum placitis;

NEC NON

Recentium ingeniorum curis excerpta, digesta nouisque obseruationibus illustrata.

VENETIIS, CIↃIↃCCXXXII.

TYPIS JOSEPHI BETTINELLI.

SUPERIORUM PERMISSU.

CHRISTOPHORI CELLARII ORTHOGRAPHIA LATINA

E X

VETVSTIS MONVMENTIS

Hoc est Nummis, Marmoribus, Tabulis, Membranis veterumque Grammaticorum placitis;

NEC NON

Recentium ingeniorum curis excerpta, digesta nouisque obseruationibus illustrata.

VENETIIS, CIↃIↃCCXXXII.

TYPIS JOSEPHI BETTINELLI.

SUPERIORUM PERMISSU.

LECTORI
BENEVOLO S.

EN ORTHOGRAPHIA noua; post Aldi Manutii. nepotis, Iusti Lipsii. & Claudii Dausquii, aliorumque labores egregios ex antiquis monumentis collecta denuo, discussa & examinata, atque iis præcipue scribendi modis, in quibus dissident hodieque eruditi viri, ut clarius intelligantur, accommodata. Duas in partes distributa est: priore de litterarum figuris ac mutationibus, aliisque, quæ accidunt illis, disputatur: altera singulæ voces, in quarum scriptura dissentitur, ordinatim recensentur & explicantur, & quo hi, illi vtantur præsidio, perspicua brevitate indicatur, adiecto modeste iudicio nostro, saltim, in quam partem propendeamus, non occultato. In prima parte id agitur maiori cura, cujus caussa inducti sumus, vt in argumento hoc, multis contemto & parvi facto, aliquid componeremus. Vtique multi anni sunt, ex quo certis de

cauſſis diſceſſi a vulgari ſcribendi ratione, illamque elegi, quæ poſt litteras renatas a plurimis eruditorum in XVII. vſque ſæculum Chriſtianorum fuit approbata, nec inſequenti tempore vbique gentium deſerta, ſed a doctiſſimis etiam viris in diuerſis nationibus adhuc induſtrie conſeruata. Hanc ſcribendi meam & multorum conſuetudinem explicare non alienum viſum fuit, vt, quibus cauſſis illa oriatur, quibuſque tueatur ſe, ſi quibus minus eſt cognitum, vt non pauci mihi confeſſi ſunt; diſtinctius id declaretur. In qua tota cauſſa me ita ſemper geſſi, ut nemini aliquid obtrudam, ac ne diſcipulos quidem adigam, vt orthographiam meam imitentur: ſed expoſitis documentis diverſarum opinionum, cuique integrum relinquam, vt, quam velit, in ſcribendo viam ingrediatur. Hortor tantum & idemtidem admoneo, vt quiſque certus in ſua ſit conſuetudine, ſemperque paratus argumentis eam & rationibus probare ac tueri;

OR-

ORTHOGRAPHIAE LATINAE

PARS PRIOR

DE LITTERIS LITTERARUMQUE ADFECTIONIBUS.

Litteræ ſunt inuentæ, vt cuſtodiant voces, &, vt Fabius ait, velut depoſitum reddant legentibus. Illarum ſigna ſeu figuras Græci a Phœnicibus; a Græcis Romani ſiue Itali dicuntur accepiſſe. Horum alterum iam nobis curæ eſt, idque haud difficile ad probandum: quia pleræque illarum figuræ communes Græcis cum Latinis ſunt, A, E, I, O, B, M, N, T, & quæ Græcæ ideo apud Latinos etiam vocantur, Y, K, Z; aliæ leuiter inflexæ ita, ut etiam ad originem perfacile reuocari poſſint. Numerus neutri genti admodum certus fuit, ſed proceſſu temporis, & ſermonis varietate auctus aliquando aut mutatus, quemadmodum patrum memoria Latinæ quædam litteræ I & V ad id tempus vniformes, pro ſoni diverſitate a multis factæ biformes ſunt: de quibus infra dicetur. Non autem iam de numero diſputabimus, de quo Priſcianus lib. 1. conſulatur; ſed recepto adquieſcentes, de litteris, &, quæ his accidunt, mutationibus diſquiremus.

SCRIPTVRA DVPLEX, ROMANA ET MINVSCVLA.

Olim ea figura litterarum erat, qualem in nummis & antiquis inſcriptionibus videmus, maiuſcula omni, ſiue vt noſtri typographi vocant, *verſalis*, quia verſus iis in mutata etiam ſcriptura plerumque incipiuntur. Cuius formæ antiquiſſimi etiam codices in Italia & alibi ſuperſunt, ſcripti ante, quam barbaræ gentes cultiſſimas imperii Romani regiones occuparent. Minor ſcriptura altera, quam vulgarem & currentem dicunt; velocitatis cauſſa adſumta eſt, adiuuante barbarorum deprauatione: eaque poſtmodum, quod commoda erat, & libri ſcripti omnes ſunt, &, arte multiplicandi inuenta, typis etiam expreſſi. Nihil autem hæc ſingulare habet aut proprium in orthographia, ſed vt vices maiuſculæ gerit & antiquæ, ita illius quoque legibus continetur, niſi quod in quæſtionem venit, quando neceſſe ſit maiores litteras minoribus, in principio vocabulorum admiſcere:

LITTERAE GRAECAE Υ, Θ, Κ, Φ, Χ, Ζ,

Caute Græcas litteras Latini tractant. Sunt autem υ, θ, κ, φ, χ, ζ, quæ tantum in iis verbis ſunt reſpiciendæ, quorum manifeſta ex Græcis petita eſt deriuatio; non a coniectura nugacium grammaticorum. Sic *y* male adſumtum eſt in *ſydus*, *ſyncerus*, *syro*, quæ nullo modo ſunt ex Græcia; dubie in cetera, *ſylua*, *hyems*, *ſtylus*, *clypeus*, *inclytus*, *lacryma*; & ſi hæc eſſent ab ὕλη, ὕω, ςύλος, γλύφω, κλυτὸς, δάκρυον, (quod tamen non omnibus eſt liquidum) tamen recepta vſu ita ſunt, & Latina ciuitate donata, vt tamquam nata in Latio, non vt Græca & peregrina, cenſeantur. Obertus Giſanius, præfatione

in Lucretium praeclare : *De Graecis verbis, iisque omnibus, quae Graeca sunt origine, sed Romana prorsus iam facta, recte exarandis, longe alia mihi, quam quae vulgo, est sententia. Puto ea, quae in vetustis codicibus vno consensu, licet Graeca, Romano more sunt exscripta; itidem a nobis scribi debere, vt sua cuique relinquatur & vindicetur consuetudo. Quae autem Romana iam sunt vocabula, licet Graeciae originem debeant suam, non ideo tamen scripturam sequi debent.* Exempla, quae ad *y* pertinent, haec apposuit, *hiems, stilus, silua, inclitus, clipeus, lacrima*. Quaedam ex his interdum per *V* sunt scripta, ut *lacruma, inclutus, clupeus*; sed hoc archaismum sapit, qui postea cultiori aeuo fuit emendatus : *Sulla* vero, viri nomen, quod Graeci Σύλλα scribunt, Latinum est, ideoque ubique fere *u* seruatum.

Littera ϑ Latine per *th* reddenda est, quod ex innumeris propriis, *Athenae, Thebae, Thracia*, & ceteris est clarum : an vero etiam *author, lethum, thus, Thuscia*, scribendum sit, sunt qui dubitent; verius negant alii. Ecquod enim Graecum nomen est, unde *author* sine ineptiis ducatur? quam incertum, *lethum* esse a λήθη, *thus* & *Thuscia* a ϑύω, id est sacrifico? Veteres scripserunt *auctor, letum, tus, Tuscia*, vt a Manutio ex antiquis probatum monumentis est. Par ratio proprii *Anthonius*, ut perperam quidam hodieque scribunt, quum semper Romani *Antonius* sine adspiratione scripserint.

K Graecorum reddimus per *C*, in quod transiit, vt raro inter Latinas appareat, & in paucis tantum vocabulis, vt *Kalendae* in libris & lapidibus; *Karus* & *Karissimus* in cippis antiquis saepe : quod vero, quia in libris non est, nemo putat facile imitandum esse : minus ea imitanda, quae rarissime in saxis sunt, EVOKATI, ARKA, MERKATOR; & in nummo Valeriani VOLKANVS.

Φ valet *ph*, & tantummodò Græcorum eſt, vt *Phoſphorus*, φώσφορος. Non autem locum habet, vbi in Græca origine non eſt, ac male *Beſphorus* ſcribitur, & *trophæum*, quia utrumque in Grecis π habet, Βόσπορος a πείρος, *traiicio*; & τρόπαιον a τρέπω, *verto*. Solum nomen *triumphus*, ex Græco θρίαμβος, non alia, quam priſcæ conſuetudinis lege mutat & θ & β, ibi abiecta adſpiratione; hic adſumta illa, & ſimul littera mutata β in π. Olim quidem *triumpus* dicebant, vt Cicero in Oratore c. XLVIII. teſtis eſt; poſt autem, conuicio aurium flagitante, *triumphus*; id quod in lapidibus obtinet: in poſterioribus etiam *triumfus*.

X Greca littera per *ch* exprimitur, vt *chaos*, *chimæra*, *charta*, *machina*. Raro Latinis, aut quorum incertior origo eſt, vindicatur, vt *pulcher*, *incboo*: nam & antiquitus *pulcer* dixerunt, vt Cicero auctor dicto loco eſt: poſtea ſuauitatis cauſſa *h* adiectum: ſine ratione autem *ſepulchrum*, & *lachrymæ* vulgo ſcribunt, quia, quod Cicero ibidem addit, *per aurium iudicium ſemper licet dicere* SEPVLCRA, LACRYMAS. Fauet etiam originatio, quia *ſepulcrum* eſt a *ſepultum*, ſicut *ambulacrum* ab *ambulatum*, *lauacrum* a ſupino *lauatum*, nulla adſpiratione interueniente: *lacrymæ* autem a δάκρυον. Eadem ratio eſt *charus*, *charitas*, vnde expelli decet adſpirationem. Nec Gallorum *cher*, *charitè* quidquam probant, quum ii etiam *chair* ex *caro* forment, *chien* ex *canis*; ubi nemo vmquam de Latinis adſpirandis cogitavit. Accedit, quod ſæpe numero in lapidibus legatur KARISSIMVS, e.g. Grut. pag. 418. MATRI KARISSIMAE; & pag. 424. MARITO KARISSIMO, & p. 428. CONIVGI KARISSIMO. K autem expers eſt adſpirationis; atque ita etiam C, quando pro K Græcorum eſt. Hac veteri ſcriptura confutantur, qui

qui *carus* a χάρις deducunt. Nihil enim commune κ & χ habent: ut de accentus diuersitate nihil dicam. Non ergo *carus*, dilectus, differt a *carus*, quod est pretiosus, nisi quod hoc proprie, illud μετωνυμικῶς dictum est. Pretiosa enim sunt grata & dilecta.

Stat ergo *y*, *ch*, *ph*, *th*, litteras Græcas esse, Latinis vocibus non inferendas, nisi *ch* in paucissimis, ubi usus poscebat & euphonia. Bene Flavius Caper, vetustus grammaticus pag. 2246. (ed. Putsch.) *Y litteram nulla vox nostra adsciscit*. Et Priscianus lib. 1. pag. 543. *Y & Z Græcorum caussa nominum adscivimus*. Et sic de ceteris Græcis censeatur.

VOCALES LATINAE.

Hactenus de *Y* vocali Græca aliisque Græcis litteris: Latinæ sequuntur litteræ, & primum *Vocales*, non omnes: A enim & O nihil difficultatis habent, sed solæ E, I, & V.

E breve respondet Græco ε, vt communis figura antiqua E confirmat: longum, Græco η, vt *Epirus*, *scena*, aut etiam ει, vt *Laodicea*, *Apamea*, & Horatii *Alexandrea*: de quibus infra aliquid dicemus. E & I, vt cognatæ vocales sunt, ita olim permutatæ aliquando, etiam in diuersos vsus coniunctæ, diphthongorum more. Priscianus lib. VII. de accusatiuo plurali tertiæ, ita tradit; quorum primus & secundus casus singulari numero sint similes, eorum quartum plurali plerumque veteres in *is* longum, non in *es* qui suetus exitus est, formasse: e. c. Sallustii principio: *Omnis homines niti decet*. Aeneid. IV. v. 427.

--- cinerem manisue reuelli.

Et lib. IX. vers. 60.

--- ventos perpessus & imbris.

Et sic vbique apud Virgilium, quod etiam ab iis qui

cum

cum cura ediderunt, ex MSS. ita expressum est. Et veteri lapide apud Grut. pag. 198. extrema, FINIS TERMINOSQVE STATVI IVSSIT. Ac Pisis in Caii Cæsaris cenotaphio VLTRA FINIS EXTREMAS. Vt vero discrimen τȣ̃ *is* longi & brevis significarent, multi vtramque vocalem, qua exire accusatiuus solet, E & I coniunxerunt, vt in Ciceronis libris, a Grutero castigatis, sæpe videmus *ciueis*, *forteis*, *cædeis*, *omneis*, cetera; & Lucretius lib. III. vers. 116.

— — *& omneis accipit in se*

Lætitia motus, & curas cordis inaneis.

Quod Sosipat. Carisius etiam lib. I. ad alia, quæ crescunt genitiuo, transfert, *majoreis*, *homineis*, pag. 111. Et in veteri tabula Grut. p. 204. pr. GENVATEIS.

Casus quoque I & IS plurales, etiam aliud I, longum præsertim, olim EI scribebatur. v. g. Grut. pag. 199. SALENTINEI, RHEGINEI; & pag. 296. seq. DE BRVTTIEIS, DE TVSCIEIS, DE CORSEIS; item pag. 506. seq. QVEI SIET, singulari numero; SEI, si; NEI, ni; VBEI: IBEI: PARENTIS SVEI: SEINE SVFFRAGIO. Id quod Varro in auferendi casu in *is* exeunte constanter seruat, vt lib. v. de LL. *antiqueis littereis*: & lib. VII. *a balneeis*: sæpe etiam in I, vt eodem libro *nominandei casibus*: ibidem, *vocandei*, *appellandei*. Hæc vero vt antiqua erant, ita vsus sensim, vt ex inscriptionibus clarum est, abrogauit. De I consona acturi infra sumus. Antiqui etiam *ii* contrahebant, præsertim in verbis ex *Iaçio* compositis. Grut. pag. 206. ex vetusto fragmento contractus agrarii DEJCITO: & pag. 207. PROJCITO: quod illustrissimus Noris Cenotaph. pag. 473. Virgilio Mediceo fere perpetuum esse, exemplis productis demonstrat. I tum educitur; etiam alibi sæpe in antiquis monumentis, si longa

quan-

quantitate est: nec vero id perpetuum, quia correpto idem interdum contigit. De compositorum ex *Iacio* contractione contrarium sentit Gellius lib. IV. cap. XVII.

V littera & vocalis est & alio usu consona: utriusque figura semper eadem usque dum auorum memoria a paucis primum, dein a pluribus, nec vere ad hanc lucem ab omnibus, mutaretur. Sed de mutatione illa postea. Nunc de concursu *V* gemini aliquid dicendum est. Prisci Romani timide coniungebant, ac vt concursum declinarent, alterutrum, quod vocale est, plerumque mutabant in O; alterum autem, quod manebat, vt digamma Aeolicum pronuntiabatur: quamquam antiquitus alium & hujus sonum fuisse ex Quintiliani lib. I. cap. VII. non obscure probari potest. *Nostri*, inquit, *praeceptores* cervom servom*que*, V *&* O *litteris scripserunt, quia subiecta sibi vocalis in vnum sonum coalescere & confundi nequiret: nunc* V *gemina scribuntur*. Si vocalis sibi subiecta, ergo non semper prior vt consona pronuntiata, nec opus diversa figura fuit. Difficultatem vt vitarent, *O* in locum vocalis substituerunt, dicentes *volgus*, *volnus*, *seruos*; *aceruos*. Inscriptione vetusta Grut. pag. 204. legitur FLOVIVM & CONFLVONT. Terentius Scaurus Orthograph. pag. 2251. EQVOM & SERVOM *& similia antiqui per* VO *scripserunt, quoniam scierunt vocalem non posse geminari, credebantque, & hanc litteram geminatam utroque loco in sua potestate servari, ignorantes, eam, praepositam vocali, consonantis vice fungi, & poni pro ea littera, quae sit* F. Eminentissimus vir Henricus Noris Cenotaph. Pis. p. 470. addit, *non plane ignorasse, sed ex modo* v *litteram pronuntiandi, credidisse non posse geminari, quin syllaba augeretur*, e.g. ser-u-us. At *Augusto imperante prius* V *pro consonante acceptum: Claudium imperatorem, quod rem satis dubiam apud ple-*

plerosque animaduerteret, Aeolicum digamma inuexisse, quod inuersæ litteræ Ⅎ forma exprimeretur. Vnde eodem principe facta inscriptione legimus Grut. pag. 236. num. 9. DIℲI CAESARIS F. item XV. ℲIR & VIIℲIR : sed hoc digamma, & aliæ duæ, a Claudio adiectæ, exstincto illo, vt Tacitus ait lib. XI. cap. XIII. *oblitteratæ*, pristinusque vsus VV duplicis, quod ex posterioribus etiam inscriptionibus liquet, reuocatus. Priscianus lib. 1. pag. 545. V *loco consonantis posita, eamdem prorsus in Latinis vim habet, quam apud Aeoles digamma* F, *id est* Vau, *ab ipsius voce profectum. Pro quo Cæsar hanc figuram* Ⅎ *scribere voluit: quod quamuis illi recte visum est, tamen consuetudo antiqua superauit.*

Tandem de V etiam quærendum est, an recte in superlatiuis pro I adhibeatur; *optumus*, *maxumus*: item in gerundiis ac cognatis participiis, *gerundi*, *dicundus*, *opprimundus*. Archaismus est, quo Sallustius cum primis delectatur. Quintilianus lib. 1. cap. VII. *primum C. Cæsaris inscriptione factum, vt* optimus, maximus, *mediam I, quæ veteribus V erat, acciperent*. Quod maximus Noris antiquioribus testimoniis Cenotaph. pag. 472. confutat. In participiis diutius seruatum, aliquando etiam ab ipso Cicerone. Superlatiui quoque *simillumus*, *iustissumus* in Cenotaphio Caiano leguntur: sed plura in eo sunt antiquiori more posita. *Decumanus* autem, a *Decimus* quod est, vsus confirmauit.

MVTATIO IN V ET I TENTATA.

Auorum memoria plerique in figurarum additionem, non contenti atiquo numero, dedita opera coniurauerunt, duas nouas adiicientes, sicut tres Claudius

dius adiecerat. Quæ enim in maiuſculis una per tot ſæcula V vel *V* fuerat, pro valore diuerſo mutata ſeu diuiſa fuit, vt V digamma & conſonantem ſignificaret; vocalis nouam formam U vel U indueret. In minore ſeu currente ſcriptura fuit quidem gemina forma v, *v* ad veterem faciem; & u, *u* connexionis cauſſa, vt videtur, in vſum recepta: ſed non pariter adhibitæ ambæ, nec ſemper ad eumdem uſum. Maiuſculæ, id eſt veteris Romanæ ſcripturæ una figura V fuit, ſiue ea vocalem, ſiue conſonantem ſignificaret, id quod ex nummis & inſcriptionibus manifeſtum eſt. Necdum centeſimus annus eſt, quum altera U, U, vocalis litteræ quæ nota eſſet, adiiceretur. Qui ergo antiquitatem imitantur, abſtinent noua forma U, ſeu vt noſtra memoria a Belgis & Gallis rotundari in baſi cœpit, U; ſola vtuntur antiqua V, quæ angulum acutum in parte ima habet: e. g. IVLIVS, FLAVIVS, IVVENTVTIS. Minori ſcripturæ in manu exaratis libris plerumque eſt u ſeu *u*; rarius, quæ ex maiori expreſſa eſt, v, *v*, fere in principio vocabulorum. Ex quo factum eſt, vt primis ab inuenta typographia libris vbique forma u, *u*, in principio & medio, pro vocali & conſonante ſcriberetur, quod a multis per dimidium XVI. ſæculi ita retentum fuit, v. g. *uiuus*, *uerus*, *una*, *unus*. Qui vero curatius omnia exprimere voluerunt, inter vtramque formam v & u non reſpectu valoris, qui vtrique communis manebat, ſed ratione ſitus ac loci diſtinxerunt ita, vt, v, *v* ſemper ab initio vocis eſſet, u, *u* ſemper in medio. v. g. lex eſt *vt vna vxor vnius viri* ſit: item *huius æui iuuenes viuunt licentius*. Atque ita ab initio fere ſæculi XVI. cœperunt libri exprimi, vt hoc ſitus diſcrimen inter v & u obſeruaretur; quemadmodum Ioannes Petit, typographus Pariſienſis, ea lege Iuſtinum, Florum, Rufum & alios auctores exſcripſit: & ſub idem tempus,

pus, CIϽIϽX, ex eadem vrbe Orosius prodiit impressus ab Io. Barbier. Atque ita scriptum fuit publicis litteris, prelo excusis, vltra initium saeculi insequentis, quo rara mutatio vsque ad vicesimum annum fuit, a quo tempore maiorem in modum mutatio inualuit. Non autem vidi antiquiorem librum, quam Woberi Minucium Felicem CIϽIϽCIII. impressum, qui nouo illo, quod adhuc obtinet, inter u & v discrimine exscriptus sit; quamquam & ipse in *I*, *i* teneat veterem, etiam consonantis vigore, rationem.

Nam altera littera, in cuius forma nouatores aliquid mutarunt, est I, i, quae olim & consona & vocalis sub eadem figura erat. Mutarunt autem ita, vt I, i, vocalis vim seruaret: pro consona signanda talem caudam adiecerunt J, j, *J*, *j*, in omni antiquitate ad id vsque tempus inuisam. Nummi, lapides vnam figuram habent: libri etiam omnes longe vltra sexcentesimum a millesimo annum. Sic enim e. c. semper scriptum fuit IVLIVS, IVNIVS, POMPEIVS, LVCCEIVS; & minori forma *iaceo*, *adiicio*, *eius*, *peior*, cetera. Quamvis vero plurimi nouitatem hanc in V & I sequantur; non defuerunt tamen clarissimi viri, qui veterem scribendi rationem tenendam esse existimarent; Galli, Germani, & maxime Itali, qui etiam in vernacula vt plurimum adhuc, & quum Latine scribunt, obseruant: e quibus, vt de aliis taceam, instar omnium Henr. Noris, vir summus, est, cuius in Pisana Cenotaphia commentarii ad oculos id demonstrant: Germania Freinshemium, Boeclerum, Io. Andr. Bosium, principes ingenii atque doctrinae, ostentat, quos duces in hac scripturae caussa praecipue me secutum esse profiteor. Nec auctoritate solum tantorum hominum mouebar, sed aperta etiam ratione. In minori enim scriptura ex V maiuscula &

an-

antiquæ factum, u, *u*, est connexionis caussa, quæ describentibus curæ erat & commoditati: quod vero in principio vocis non opus illo nexu erat, factum, vt antiqua forma v, *v*, sed minuta, ibi relinqueretur. Igitur nihil est, quod quidam formam *u* vbique in principio & medio reducere instituunt, quosdam codices fortassis imitati, sed non probatissimos, & qui rationem iam dictam posthabuerunt.

At vtile, aiunt, & ad legendum & pronuntiandum est, si distinxeris illo nouo more inter V & U, inter *I* & J, præsertim pueris & tirunculis percommodum. Sed quoties aliter legimus ac scriptum est, quod cum primis linguæ Gallicæ contingit: nonnumquam etiam Latinæ, vt vel solæ diuisæ diphthongi probant? Vsus tot sæculis confirmatus, omnia reddit faciliora. Et cur non nouatores isti alphabetum vulgare augent, & mutant ordinem litterarum? cur in Indicibus & Lexicis suis non distinguunt & separant, quæ ab V & I vocalibus incipiunt, & quæ a consonantibus? si consuetudinis & antiquitatis caussa id dicent tolerari (nec enim subest caussa alia:) cur non tolerant etiam antiquam figuram propter eamdem consuetudinem ex antiquissimis temporibus deductam atque traditam? Nemini grauis sum, nemini veterem scribendi rationem obtrudo, sed discipulis etiam integrum relinquo, morem in hac re, quem volunt, imitari: tantum meam consuetudinem, nec solius meam, sed clarissimorum etiam virorum, immo post restituta litterarum sacra, per centenos amplius annos fere omnium eruditorum, expono, atque iis, quas dixi, rationibus defendo.

DI-

DIPHTHONGI AE & OE.

A vocalibus quæ ſimplices erant, ad duplicatas venimus ſeu diphthongos, quæ plures quidem Latinis ſunt: duæ autem inter ſcribendum controverſæ, quia diſceptatur, ſintne vno ductu coniungendæ, an diuiſæ & ſimplices, ex quibus conſtant, ſeparatim apponendæ. Prima diphthongus olim non AE, ſed Græcorum more A I ſcribebatur, quod nomina in denariis reliqua & antiquis monumentis A I L I V S, A I M I L I V S, cetera, oſtendunt, quod cum aliis, *terrai*, *frugiferai*, & Grut. p. 81. BONAI DEAI, in archaiſmis relinquendum eſt. Raro poſteriores ἀρχαιότητα illam æmulati ſunt, vt in Claudii inſcriptione Grut. pag. 194. C A I S A R eſt.

De Latinis diphthongis antem aliter in maiuſcula & Romana ſcriptura ſentiendum eſt, qua ſemper diuiduntur AE, OE, & eliminanda figura Æ, tamquam ignota antiquitati: aliter in ſcriptura minuſcula ſiue currente, qua connexio æ, *æ*, œ, *œ* olim ſub tempus reſtitutarum litterarum, haud dubie ex MSS. codicibus introducta & conſeruata fuit. Tota enim illa ſcriptura velocitatis cauſſa adſumta fuit, & connexas fere in MSS. litteras habet. Et licet poſteriores ſcripti codices plerumque diphthongos negligant, & vbique *e* ſimplex præ ſe ferant: alia tamen ratio antiquorum meliorumque eſt, ad quos reſtitutores litterarum reſpexerunt. Aldus Manutius P. F. cœpit ae, oe, etiam in minuſcula ſcriptura ſeiungere, quem vero, qui imitarentur, per longum tempus nulli aut pauciſſimi fuerunt. Noſtro æuo quum vnus & alter e clarioribus reducerent, plures nunc æmulantur, ſed, quod illorum pace dixerim, ſine cauſſis iuſtiſſimis. Nam quod antiquitate ſe tuentur, illa rationem quidem in maiuſcula ſcriptura habet, cui inepte Æ intruditur pro A E; non

non item in minore : aut ſi in hac quoque tam obſervantes ſunt antiquæ conſuetudinis, cur plerique, qui dividunt, U & J, ignotas veteribus figuras, ſuas faciunt? cur ET innectunt &, &, vulgari more? cur QVE ſæpe implicate ſcribunt q (*tranſverſa lineola*), aut ineptius ſemicolo q; ſiue *q*; apposito? omnia hæc contra Romanum morem non tolerant modo, ſed multi etiam ipſi ſcribunt; ac typo curant exprimi, incurioſi ſic antiquitatis; in ſolis diphthongis ſcrupuloſi atque ſeduli. Novi, non omnes qui *ae* diuidunt, hæc admittere, ſed quoſdam *et* diſſoluere; & a glomerato *q* ſibi temperare; plurimi autem diſcernendo V & U, longiſſime diſcedunt ab antiquis. Quid? quod tota illa minuſcula ſcriptura contra antiquitatem eſt, barbaris temporibus detorta & deprauata ex Romana, quæ omnis abiicienda eſſet, ſi vbique antiquum morem in ſcribendo vellemus obſeruare.

Quid vero dicemus de Æ in denariis quibuſdam per nexum expreſſo? an iccirco ſatis antiqua illa eſt connexio? Eſt antiqua, ſed rariſſima, & nummorum fere propria, quibus ſpatii anguſtia varias litteras, non tantum AE, ſed plures alias & ſæpius alias, quam AE, connectit. Fulvius Vrſinus in nummis familiarum habet ÆBVTIVS, CÆ Cina, CÆ Sius, CÆSAR, LÆCA; ſed oppido rara: & eiuſdem etiam nummis hæc ipſa nomina ſæpiiſſime per AE, diuiſas litteras, exſcripta, immo ſemper ſunt, paucis iſtis exemplis, iiſque ſingularibus, exemtis. In nummorum autem litteris ligandis plus ſibi ſumebant Romani, quam in aliis monumentis, ſpatii credo, anguſtia inducti: idque non ſolum in AE, ſed in aliis quibuſcumque litteris, vocalibus & conſonantibus. In iiſdem enim Vrſini Familiis, per nummos demonſtratis, obſeruamus etiam:

AD, *id est* AD; AL, AL; ANT, ANT; AR, AR; TA, AT, TA; *num idem in* Cato &, Cotta *inuenimus:* AV, AV; AVR, AVR; IB, IB; ET, ET; HE, HE; MA, MA; MAR, MAR; ME, ME; MP, MP; MV, MV; MVR, MVR; NE, NE; NT, NT; TE, TE; THE, THE; TR, TR; TV, TV; VAL, VAL; VAR, VAR; VD, VD; VE, VE; VF, VF; VL, VL; VR, VR; VT, VT;

quæ omnia luculente oſtendunt, anguſtum ſpatium in paruis nummis fuiſſe in cauſſa, ut litteras quaſdam artifices contraherent & ligarent : quod ſecus ſe in lapidibus ac æneis tabulis habet, ubi omnia plerumque ſunt plene diſtincteque expreſſa. Quemadmodum vero ineptum foret, hos varios nexus litterarum hodieque, & frequenter, aut vbique imitari; ita non plus præſidii in nummis eſt connexæ formæ Æ quam ceterarum omnium formarum, quas oſtendi, ad imitandum, quia figura Æ, æque raro, immo rarius in denariis, quam ceteræ nexiles omnes, occurrit : ut adeo in mainſcula ſcriptura, ſi Romanos ſequi conſtituimus, AE ſeparatim, etiamſi diphthongum ſonant, ſint ſcribendæ, non in vnam confundendæ formam ſeu figuram : minoris vero ſcriptionis, quæ nexibilis per ſe in manu ſcriptis codicibus apparet, & velocitatis cauſſa inventa eſt, omnino alia, & ab reſtitutoribus litterarum, viris ſane doctiſſimis, approbata & confirmata ratio eſt, quam qui ſequitur, minus mihi aberrare videtur, ſi modo in maioribus litteris diui-

diuisam Romanorum ipse scripturam in hac diphthongo AE persequatur.

Eadem conditio diphthongi OE, œ est, eaque propterea facilior, quia est rarior quam prima AE; & plerumque vocum Græcarum, quorum *oi* sic refertur, vt *mœchus*, *pœna*, *prooemium*, *œconomus*, *Oedipus*, *œnopola*, *Oeta* mons; in paucis inest pure Latinis, vt sunt *mœnia*, *prœlium*, & in propriis *Cœlius*, *Clœlius*, quamuis nec in his ubique est constans ratio, vt in parte posteriore ostendemus. Maiusculas inter litteras semper est OE sine connexione scribendum, sicut nec typographi hodie connexam eius formam maiorem habent: minoris autem scripturæ ac velocioris ratio est eadem, quæ dicta modo in æ siue AE fuit.

Sic plenas nunc scribendi rationes habemus, quas doctissimos viros secutus adhuc mihi exprimendas proposueram, quæ in hoc præcipue constitutæ sunt, vt maioribus litteris vbique Romanos veteres imitemur, vitando Æ connexam diphthongum, & U & J figuras nouas: minuscula autem in scriptura æ ac œ; & non nectentem v, *v* in principio ponamus; u, *u* in media voce, eiusque fine. Non suademus, nec magnopere hanc scribendi legem commendamus: sed explicamus & defendimus vbique olim consuetudinem receptam, quam cum paucis ipsi, antiquitatis veneratione, nec argumentis probabilibus destitutam, æmulamur.

CONSONANTIVM MVTATIONES EXTRA COMPOSITIONEM CVM PRAEPOSITIONE.

Consonantes litteræ in scribendo etiam variant aut permutantur facile, præsertim si cum prioribus posteriora tempora conferantur. Sic B in V, ac versa

vice mutatum videmus, in inscriptionibus sæpe, & frequentius in legibus iuris Romani, v. g. DANVVIVS amnis, apud Grut. pag. 448. ACERVVM *fatum*, id est acerbum, pag. 519. BERVM *etiam*, Spon. Misc. p. 36. id est *verum* etiam: *Probauerit*, id est *probauerit*, lege XXXIII. Dig. de condic. & demonstr. Sed hæc ad normam Augusti ævi reuocanda, non imitanda temere: in libris autem & lapidibus non improbanda, quia temporis excusationem habent. Videas etiam antiquis inscriptionibus P loco B positum esse: Grut. pag. 436. ex Marii æuo APSENS: & in fragmine agrariæ legis p. 503. OPTINEBIT: & in Cenotaphio Caiano APSTINERE, & OPSERVARI; & in altero Lucii, OPSEQVENTI. Caussam tradit Quintilianus I. cap. VII. *Quum dico* OPTINUIT, *secundam* B *litteram ratio poscit: aures magis audiunt* P. Notanda hæc sunt, non imitanda. Quod enim *B* præpositionis *ob* in compositione durius pronuntiarunt; nonnumquam ita, ut pronuntiabant, etiam scripserunt.

C & T quoque varie permutantur. *Conditio* origo poscit: *condicio* veteres libri tenent atque lapides, In ITIVS exeuntia elegantiores per C scribunt, *Sulpicius*, *tribunicia potestas*, *adilicius*, *cæmenticius*, reliqua; & sic est in nummis ac lapidibus, quæ omnino vera ratio est.

D & T cognatæ litteræ, ideoque antiquis sæpe permutabiles. SET Grut. p. 654. aliquoties legitur: & APVT pag. 378. etiam QVODANNIS & ADQVE in multis inscriptionibus, & in ipso Augusti æuo cenotaphiis Caii & Lucii Cesarum. Vide Ang. Politiani lib. IV. epist. IX. Henr. Noris in Cenotaph. pag. 452. seq. Nobis autem antiquitatis non rariora, sed quæ frequentiore in vsu erant, ad imitationem sunt trahenda.

F non digamma ipsum est, a Claudio adiectum, quam-

quamvis figura ferme conveniat, ad Γ Græcum lineam addens transuersam nouam; sed vetus littera, in Capitolinis fragmentis nominibus *Fabii*, *Flaminii*, *Furii*, & aliis expressa. Digamma vero *V* potius, quando vim consonantis habet, respexit.

Litteræ G figura non est antiquissima, sed communi vtebatur cum C. Vnde est quod in vetusta Duilii columna legimus LECIONES, MACISTRATOS, PVCNANDO: & ideo etiam prænomen *Caius* scriptum per C; *Gaius* vero pronuntiatum, vt Græci Γάϊος scripserunt, Romano ori se accommodantes: C vero antiquitatis caussa scribendo tam in hoc, quam in *Cneii* prænomine retentum fuit. Quintilianus lib. I. cap. VII. *Caius* C *littera notatur*. Terentianus Maurus pag. 2402.

Scribimus prænomen vnum, & C quidem præponimus:
G tamen sonabit illic, quando Cneium enuntio,
Asperum quia vox sonorem laviore interpolat,
Vel priores G Latini nondum ab apice finxerant.
Caius prænomen proinde C notatur, G sonat.

K in Græcis supra expositum. M a sociis, quæ apponuntur, aliquid damni patitur. Volunt enim grammatici, sequente *D*, *T* & *Q* in *N* convertendam esse. Sic dicitur *tantundem*, Grut. pag. 206. ex vetusto fragmento: *eamdem*, Ancyrano monumento. At vero molle est auribus *aliquamdiu*: cur ergo non etiam *tantumdem*, *eandem*? Cæsellius, vetus grammaticus, apud Cassiodorum Orthogr. cap. x. in simili exemplo, quod postea producemus, *N sonare debet, tametsi in scriptura M positum sit*. Sæpe enim aliter scribitur, aliter pronuntiatur. Vsus autem *tandem* habet, non *tamdem*. Ante *T* eadem difficultas. Cæsellius ibidem: *Tamtus & Quamtus in medio M habere debent, ut Tam & Quam*: sed præualet consuetudo, quæ *N* substituit. An vero prohibitum *MT* coniungere? non puto, nam DVMTAXAT in inscri-

ſcriptionibus legitur, non diviſe modo, vt Gruteri pag. 506. 507. ſed etiam coniunctim pag. 574. 575. & Spon. Miſc. pag. 52. & eius Recherch. p. 327. & Oxonienſ. marm. LXIV. pag. 124. Nihilominus *P* videtur inter M & T ponendum, vti eſt in *ſumptus*, *emptus*, *redemptor*, *comptus*, & ſimilibus, quæ ita in vetuſtis quoque lapidibus leguntur. Leguntur, fateor, ſic frequenter, vt ſonantius pronuntientur; nec vero id ſemper, ſed legitur etiam EMTVM antiquo fragmento agrariæ legis, Grut. pag. 203. & eodem fragmento REDEMTVM; ac p. 471. REDEMTA itidem cum antiquitatis indicio. Et vrbis inſcriptionibus, quorum locum deſignat Dauſquius, SVMTV SVO: item INCENDIO CONSVMTVM RESTITVIT.

Eadem ratio eſt litterarum MS, quarum iunctura etiam quibuſdam ſuſpecta videtur, aut dura pronuntiatu; niſi *p* interponatur, vt *ſumpſi*, *dempſi*, *promſi*, Cur vero componimus *etiamſi*, neque dicimus *etiampſi*? par ratio vtrobique eſt. Et apud Spon. in Miſc. pag. 36. inſcriptio eſt VETVSTAS CONSVMSERAT.

Vides quam non vniverſalis regula Priſciani ſit lib.x. *In MO deſinentia, ſi vocalis longa antecedat O, in* PSI *converſa proferunt præteritum, ut, ſumo, ſumpſi; promo, prompſi; demo, dempſi; como, compſi, Hæc autem SI in TVM convertentia faciunt ſupinum: ut ſumo, ſumpſi, ſumptum; promo, prompſi, promptum*; cetera. Sed quaſi pœniteret rationis de *longa* vocali antecedente, ipſe ſibi mox obiicit verbum breui vocali *emo*, & ad laxiorem rationem confugit. EMI *vero*, inquit, EMPTVM *facit*, *quod ideo adſumpſit P*, *quia non poteſt M ante T ſine P inveniri euphoniæ cauſſa*. En aliam inconſtantiam! Priſcianus ducit *mpt* ex præteriti *mpſi*: contra Papirianus pag. 2292. *mpſ* probat ex *mpt*. SVMPSI, inquit,

quæ-

quaeritur, an possit sine P sonare? Sed quia & in alia declinatione P respondit, quum dicimus sumptus, sumpturus; necessario per P scribi debet. Frequentior vsus in his est cum *P*, nec vero altera scriptura sine *P*, est mala aut damnanda. Etiam in aliis olim *P* nonnulli adiecerunt, vt *temptare*, pro *tentare*, quod vero parcius approbatum fuit perinde, vt quidam M ante digamma mutarunt, QVANVIS scribentes, Grut. pag. 408. 658. num. 10. sine applausu eruditorum:

Q littera Latina est: an necessaria, nonnulli dubitarunt, quod per *K* vel *C* suppleri possit, vt quum *cocus* scribitur, & *cotidie*; ac ipsum *quum* in *cum* mutatur. Vide Velium Longum, vetustum grammaticum, pag. 2218. Nihilominus receptum Q antiquitus fuit, nec facile mouebitur loco, quem possedit. Habet autem cum antecedente & cum subsequente littera controversias. Aiunt mutare praecedens *n* & *d* in *c*, videlicet in *ecquid* & *quicquid*, & similibus. Prius si ex *en* est, vt grammatici volunt, mutatio facta est; nulla autem, si ex *ecce*: posterius magis dubitatur. Marius Victorinus pag. 2460. *Quicquam; Quicquid, & Quocquod, prima syllaba quoties habuerit D, id vos praecidite, & superponite C.* Quum vero *Quocquod* illud horridum sit cultis auribus, *Quodquod* suaue & iucundum; cadit, quod vulgo fuit positum, non posse *D* ante *Q* Latine pronuntiari. Immo Manutius ex Interamnate marmore illud QVIDQVID, de quo maxime dubitatum fuit; & ex Mediceo Virgilio approbauit: & in Gruteri inscriptionibus QVIDQVID pag. 411. num. 3. & pag. 691. n. 8. reperitur. Inuenio tamen etiam QVICQVID pag. 203. in lege agraria, si cum fide & curate illa transcripta est.

M etiam littera prohibetur a multis, ne proxime ante *Q* constituatur: qui iccirco scribunt *quicunque*,

vbicunque, *vtrunque*, *vtrinque*, & similia. Beda Orthogr. pag. 2344. QVANQVAM *prior syllaba* N *habere debet*, *non* M. Ridicule Cledonius pag. 1932. distinguit, & *quanquam* coniunctionem dicit: *quamquam* prononien. Si enim pronomen non offendit Latinas aures, cur horrent eæ coniunctionem, quæ vox eadem, suamque notionem ex pronomine ducit? Placet auribus *namque*, *idemque*; *in vtramque partem*, quod sic etiam veteri lapide, Grut. pag. 207. legitur: non, *nanque*, *idenque*, *vtranque*; & in Caiano cenotaphio VNIVERSORVMQVE, EODEMQVE; in Ouidii versu *cælumque videre iussit*: num dicemus vero *eodenque*, *cælunque*? sicut ingrate legitur ex sæculo Antoninorum inscriptione pag. 408. QVENQVE. Nihil ergo obstat, quo minus *quicumque*, *plerumque*, *vtrumque*, *vtrimque*, *& tamquam*, *quamquam* recte ac ordine scribamus. In vetustis tabulis Grut. pag. 203. & 512. QVEICOMQVE, ἀρχαϊκῶς: clare in Caiano cenotaphio, & Romano lapide apud Spon. Misc. pag. 219. QVICVMQVE. Virgilius, ex antiquis codd. correctus, Æneid. II. v. 61.

-- -- *in vtrumque paratus*:

& lib. VII. vers. 566.

Vrguet vtrimque latus nemoris.

Quod vero *Q* veteres pronuntiabant vt *K*, scribebant etiam PEQVDES Grut. pag. 202. PERSEQVTIO pag. 206. PEQVNIA pag. 507. 509. 628. MEQVM pag. 817. Deinde V, necessarium quasi, addiderunt inter *Q* & quamcumque vocalem insequentem, vt *quis*, *quando*, *quo*: quæ interueniens V littera vocalis sit an consona, grammaticorum quæstio est. Velio Longo consona est p. 2223. quia, si vocalis esset, *quis* non esset breue, quum duæ vocales in vna syllaba productionem inferant. Contra, si consonans, prima in *equus* longa foret po-

sitio-

fitionis lege. Vides difficultatem, quam elabi forfan licet, fi nec confonam nec vocalem per fe dicamus effe, fed litteræ Q facilioris pronuntiationis cauffa adiectam. Agnofcit Velius, fufficere *V* vnum auribus in *equs*; rationem autem exigere duo, quia in obliquis cafibus vocalis mutetur: quo nihil probat, vti ex *cocus*, *coquus* manifeftum eft.

Tandem X Latinum Romani olim cum *S* adiuncto fcripferunt. Gruterus in vetuftis tabulis & fragmentis pag. 184. MAXSVMVS, p. 205. PROXSUMUS: p. 204. DIXSERVNT: p. 804. VIXSIT: p. 640. VXSOR. Et cenotaph. L. Cæf. DEFIXSO. Poftea *S* neglectum eft, quum X per fe *C S* valeat: quod vero grammatici longius, quam decebat, ad verba etiam cum *E X* compofita, quorum prima *S* eft, pertraxerunt, illud *S*, tamquam fuperfluum, abiicientes, v. g. *expecto*, *exifto*, *expiro*, *exequor*, *extruo*, *exulto*, *exilium*. Sed Quintilianus etiam, fæpe dicto loco, adnotavit, *exfpecto* fcribendum effe, vt ab altero, quod a *pecto* eft, diftinguatur. Nec tantum difcriminis cauffa *S* feruandum eft, fed ex vfu etiam meliorum temporum. Manutius enim ex veteri lapide probauit *exftare* feu *exftitit*: & ex aliis *exftruxit*, *exftructum*, *exfolvimus*: ex Carpenfi feu Mediceo Virgilio *exfaturata*, *exfudare*, *exfuperare*: & ad horum rationem componit *exfcribere*, *exfilire*, *exfulare*, *exfurgere*. Cæfellius pag. 2315. EXSPECTO *S litteram neceffario retinet. Item* EXSCREO *cum S, a fcreare fuit; fi fine S, a creare.* EXSILIVM *quoque cum S fcribi debet*: ---- *fimiliter* EXSCVLPO *&* EXSISTO *per S*: --- EXSEQVIAE *S habent*. Terentius Scaurus p. 2258. quum queftus effet, detractione *fcribendi rationem corrumpi*; fubdit exempla, *exulet*, *expectatur*, quæ *adiecta S littera debeant fcribi*; *quoniam abiecta prepofitione faluum effe illis* (ab S incipientibus

cibus) *initium debeat*. Adde Priscian. lib. 2. pag. 571.

MVTATIO PRAEPOSITIONVM IN COMPOSITIONE.

Compositio verborum fit per præpositiones, quæ partim integræ manent, partim mutantur postrema littera, quæ se primæ verbi, quocum componantur, accommodat. *A*, *Ab*, *Abs*, eiusdem notionis, distinguuntur compositione. *A* hæret incipientibus a *M*, vt *amolior*, *amoueo*: *A B* plerisque seruit tam consonantibus, quam vocalibus, vt *abeo*, *abire*, *abortus*, *abutor*: *abdo*, *abduco*, *abiicio*, *abiuro*, *ablego*, *abnocto*, *abnormis*, *abnuo*, *abripio*, *abrogo*, *abrumpo*, *absimilis*, *absolvo*, *absumo*: sed *Absum* in præterito variat *afuit*, quod tamquam in MSS. crebrum, doctioribus placet; & *abfuit*, in aliis quoque codicibus repertum. Consule Nic. Heinsium ad Prudentii Eulaliam v. 125. & Io. Andr. Bosium ad Corn. Nepotis Agesilaum cap. v. Ante *F* mutatur *B* in *V*, in *aufero* & *aufugio*. A B S incipientibus a *C* & *T* præponitur, vt *abscedo*, *abscondo*, *abstineo*, *abstraho*, *absterreo*.

A D mutationibus variis & sæpe dubiis subiicitur. Cedit ante *C* consensu omnium. Dicimus enim *accedo*, *accendo*, *accipio*. Est quidem A D C EN S V S in Auximate inscriptione apud Grut. pag. 68. num. 3. sed non vetustissima, quod vox *communicipes*, quam habet, euincit: alibi vero A C C E N S pag. 460. n. 13. & A C C E N S V S pag. 586. num. 6.

Ante *D* manet, vt *addo*, *adduco*.

Ante *F* res dubia est præpositionis *A D*. Manutius

in

in *Aggero*, censet etiam *Afficio*, *affinis* scribendum esse *ob pronuntiandi suavitatem*. Priscianus lib. 2. pag.569. *F sequente,rationabilius in eam D conuerti, vt Affectus*. Contra Agrœcius p. 2273. *A D corrumpitur,quando eam muta sequitur:integra permanet,quando semiuocalis, vt est adficit, adripit*. Et Cæsellius pag. 2318. *Sonat D littera & adscribitur, quum F consonanti adiuncta est,vt adfluo,adfuturam, adfero*. Quod inscriptionum exempla confirmant, *adfinis*. Grut. 494. Spon. p. 52. *adfectus* Grut. 494. n.4.*adflictus* ibidem; *adfuerunt* p. 117. 118. 121. ex posteriore æuo sæpe ADFECTIO p. 459. 4. p. 752. 2. p. 844. 7. in raris est AFFLICTVS p. 686. AFECTIO p. 807. 12.

A D ante *G* grammatici censent mutari, *aggero*, *aggredior* scribentes. Agrœcius p. 2273. *Attollit*, *aggerat scribendum est*. In compositione enim *A D corrumpitur,quando eam muta sequitur*. Cassiodorus pag. 2319. ex Prisciano: *Aggero ,per G scribendum , & aggregatus; non per D*. Sed nihil dissonum est, si etiam ad mutam maneat, & vix alia, quam euphoniæ ratio hic adferri potest. At Festus etiam *adgressus* scripsit, & in iuris Romani codice *adgressores*; in Virgilio ex MSS. correcto, *adgredior*, *adgreditur*: in eodem quidem est Aeneid. IV. 197. *aggerat iras*; & lib. III. 63. *aggeritur*: id vero euphoniæ dandum est, quia horrent aures *adger*, quod ab *aggerendo* est, maluntque audire *agger*, id est terra aggesta. Inscriptio sub Elagabalo pag. 163. 8. AGGERIBVS MARINI OPERIS.

A D ante *L* ambiguæ sortis est. Nunc enim integrum seruatur, nunc patitur immutationem; & vtrumque meliore æuo. Inscriptione sub Augusti imperio facta (Grut. pag. 107.) legitur ALLEVARVNT: & ne errorem describentis putes, in ipso Caii cenotaphio Pisis scriptum cernitur ALLATVS NVN-

NVNTIVS: & Traiani tempore, ALLECTVS *inter prætorios*: & Spon. Misc. p. 57. ALLECTI IN ORDIN. DECVRION. Contra sub Vespasiano Grut. pag. 453. ADLEVAVIT *annonam*: sub Seuero pag. 163. 8. ADLVENTIBVS *maris fluctibus* (sic Spon. p. 270. emendauit: Gruterus enim *maris adluentis fluctibus*) & Varro *adlectus* lib. v. quod & sæpe in Grut. inscriptionibus, & Sponii pag. 184. ex Antoninorum æuo; & vetustiori ADLEGANTVR, pag. 52. Pondus addit toties in nummis laudata *adlocutio*, nec iis tantum posterioribus, sed Caligulæ etiam, Neronis, Galbæ, Domitiani, Neruæ, quibus expressum est ADLOCVT. COH. item ADLOCVT. AVG. Vide Vaillantii Cæsares. *Adlicit* Pompeii Festi est. Virgilius emendatior agmen claudat ex Aen. VII. vers. 117.

Nec plura adludens.

Idem tamen Aeneid. I. vers. 169. *vnco*

-- -- *non alligat ancora morsu*:

Quod & Varronis est lib. IV. de LL. p. 33. Dandum scilicet aliquid est auribus, nec mos aut regula vbique tenetur in eiusdem generis vocibus, sed prout vsus admisit in singulis. Priscianus lib. II. pag. 569. *Quæ sit differentia euphoniæ, vt, quum eadem consonans sit sequens, in aliis transferatur D, in aliis non; scire non possum*.

AD ante *M* manet, vt *admoneo*, *admiror*: nec placet Bedæ *ammoneo*, principio Orthographiæ.

Ante *N* variat. Grut. pag. 684. ADNITENS. Virgilius Aen. I. 148. *Triton adnixus*. Et libro IV. 613. *terris adnare*. Eodem lib. vers. 128. *adnuit*: & lib. IX. v. 625. *adnue cœptis*. Ipse Priscianus, amantior euphoniæ & mutationis, dicto iam loco: *frequenter tamen inuenimus, F, vel N, vel L, vel R, vel S sequentibus, D scriptam: vt, adfatur, adludo, arrideo*,

deo, *adnitor*, *adsumo*. Et Agrœcius pag. 2271. *adnuntiatur*. In Romano iure frequens *adnotare*, *adnotatio*. Interim vulgus, *annuo*, *annoto*, *annitor*, *annuntio*. Quid vero de *agnosco* & *agnatus*? an sunt pro adnosco, adnatus? In Pandectis *adgnosco*, *adgnasci*, *adgnatus*, quod Taciti libri etiam referunt, annal. III. cap. XLI. *adgnoscendum se præbuisse*: & lib. IV. cap. XXXIV. *adgnita*. Fauet Priscianus prædicto loco: *notus*, *gnotus antique*, *vnde ignotus*: *nosco*, *gnosco*, *noui*, *gnoui*. Citant Cæcilium pro *gnosco*. Quis vero præterea dici obseruauit *gnosco*, *gnoui*, *gnotus*, *gnascor*? nouimus *gnatus* per prosthesin factum: cetera ignoramus. Et quod castigatissimi auctores, qui præpositiones diligentissime sueuerunt conseruare, Virgilius & Prudentius, a summis criticis ex vetustissimis membranis perpurgati, *agnosco* tenent; nolumus in hoc verbo aliquid mutare. Hæc ita disputari possunt: interim non nego Cæcilii *gnosco* a Diomede prolatum: nec repugno Taciti ac iuris Romani libris.

AD ante *P* olim se accommodauit: postea, æuo medio, seruari cœpit. Gruterus ex vetusta lege pag. 628. VIATOR APPAREAT. Et veteri tabula pag. 291. 294. APPELLATVS, quod sub Augusto pag. 136. & sub Nerone p. 117. sic repetitum est. In Ancyrano monumento, itidem Augusti æui, APPELLARI & APPELLAVERVNT: & in lapide Romano Grut. pag. 755. 4. APPLICARI. Posteriores seruarunt *ad*. Grut. pag. 406. 1. sub Constantio & Iuliano ADPROBANTE *senatu*. Et p. 647. 6. ADPENSVS, cum signis nouitatis. Pandectæ habent *adprobare*, *adponere*, *adpendere*: & contra, *apparere*, *appellare*. Taciti est *adpugnare*.

AD ante *Q* seruatur integrum in lapidibus. Grut. p. 583. & Reines. p. 362. HIC ADQVIESCIT. Adde Reines. 692. Iterum Grut. p. 177. in arcu aquæ Mar-

Marciæ : ADQVISITO *fonte*. Et sub Traiano, Manut. pag. 28. ADQVIS. Et Aeneid. IV. v. 175.

-- - *viresque adquirit eundo*;

vbi Pierius: *Antiqua pæne omnia exemplaria seruant præpositiones in compositis*. Vulgo scribunt *acquiescere*, *acquirere*.

AD ante *R* etiam inconstans est. Priscianus lib. II. post initium: *frequenter inuenimus adludo, adrideo*; ipsi vero *arrideo* placet. Agrœcius p. 2273. *Ad*, *præpositio, integra permanet, quando semiuocalis sequitur*, *vt est Adficit*, *adripit*. In iure ciuili scriptum est *adrogare*, *adrogatio*: id quod etiam in Taciti libris, præsertim a Freinshemio & Theod. Ryckio ad membranas emendatis, seruatur, *adroganti moderatione*, annal. I. cap. VIII. *adrogantiam oris*, lib. V. cap. III. Idem annali I. cap. LXXIV. & lib. III. cap. L. *adrepit*. in Heinsii castigato Prudentio Psychom. ver. 443. *adridere* est: e contrario in Vincentii hymno 468. *arripit*; adu. Symmach. II. vers. 1121. *arripe*: si quis alius vero codex præpositionum integritatem vindicat, is Prudentianus est. Et Virgilius ad membranas purgatus *arrepta tellure*, lib. X. 298. & *arrepto tempore* lib. XI. 459. Idem Aen. I. vers. 152. *arrectis auribus*: & lib. II. 205. *arrecta pectora*. Scilicet aurium caussa in non nullis horum aliquid cedendum est.

AD ante *S* plerumque se conseruat. *Adsignare* tritum in antiquis monumentis est: Gruteri vetusta tabula pag. 512. ADSIGNATVS sæpe, & eadem ætate fragmentis pag. 203. 205. hoc verbum cum D scriptum est: item pag. 206. ADSIGNAVERVNT, & Ancyrano marmore, serie 3. ADSIGNAVI, ac nummo Traiani REGNA ADSIGNATA. Sic quoque ADSERIT & ADSERTOR est apud Grut. p. 341. & 603. &

apud

apud Reinef. p. 608. ADSEDIT: p. 602. ADSEQVETVR: apud Spon. p. 98. ADSISTENTIBVS. Lis autem eſt ſequente duplici conſonante. Priſcianus lib. 1. pag. 560. *Subtrahitur (D) quum ſequens ſyllaba ab S & alia conſonante incipit, vt aſpiro, aſpicio, aſcendo, aſto.* Et *Velius Longus* pag. 2225. *Eſt etiam vbi neceſſe eſt D litteram interire, nulla alia ſubſtituta, vt in eo, quod eſt aſpicio, aſcendo.* Quod ſuum vir ſummus facit Henricus Noris, vt illud ASPICIENDI in Lucii cenotaphio tueatur: cui conſenſionem aliorum lapidum adfert, Grut. p. 653. 8. EN ASPICE, & p. 655. 1. QVEI ASPICIS. Nec vero valida Priſciani ratio eſt, quia in aliis etiam minus dubitatis *S* cum alia conſonante ſubiicitur: *adſtare* Feſti eſt: *adſciſcere*, *adſcribere*, *adſpirare*, *adſtringere* Legum Romanarum: *adſtruere* Agrœcii: e quibus *adſciſcere*, *adſcribere* ipſe Manutius defendit, præpoſitionum integritatis alias parum ſtudioſus. Idem vero adfert pag. 15. ex Tiburtino lapide ASCENSV, quod contra *adſcendere* eſt. Tamen & ipſum *adſpicere*, *adſpectus* in emendatiſſimis Taciti libris retinetur, annali XI. c. XXXII. & lib. XIV. cap. LI. ac alibi. Adi Dauſquium in *Adſciſco*, qui odioſum ſigmatiſmum vocat, ſi *D* ex talibus eiiciatur.

Tandem *AD* ante *T* quoque examinandum eſt. Manutius pag. 89. *Attuli, non Adtuli; & ſimilia, aurium ſenſu comprobante, nec diſſentiente Terentio Scauro, antiquo grammatico, veteribusque libris.* Scauri hæc ratio eſt pag. 2260. quia *ex ſemiuocalibus geminent præpoſitiones primam ſequentis verbi litteram, vt effatus; item in mutis, attulit per T, & attigit, & attinuit.* Contra Grut. pag. 16. ex vetuſto lapide Sertoriani belli ADTVLIT: & ex alio etiam ſatis vetere pag. 328. ADTRIBVENDAM: & de Cæſare Strabone inſcriptio apud Manutium p. 28. ADTRIVD.

IVD. Festi Pompeii sunt *adtestata*, *adtegrare*, *adtritum*, *adtubernalis* : Varronis lib. IV. & V. de LL. sunt *adtributum*, *adtingat*, *adtentare*, quod in Legibus Romanis *adtemptare* scribitur. Nihilominus in vetusto fragmine apud Grut. pag. 507. legitur A T T I G E R E T, id est *attigerit*: & p. 926. ex VIII. ludis sæcularibus A T T I G I T : quæ ratio posteriori æuo magis magisque inualuit.

Hactenus de præpositione *A D* in compositione : sequitur *C I R C V M*, quam grammatici aiunt *M* amittere, si vocalis sequatur : vt *circuitus*. Sed sæpius seruatur, & recte dico *circumago*, *circumactus*: *circumeo*, *circumequito*. Papirianus grammaticus apud Cassiodorum p. 2294. distinxit inter scripturam & pronuntiationem. *Circum*, inquit, *præpositio*, *sequentibus vocalibus*, *M litteram in enuntiatione amittit*; *in scriptura seruat*. Sed, vt vidimus, nec in enuntiatione semper, immo ne sæpe quidem amittit. Pronuntiamus enim bene *circumago*, *circumegi*. Freinshemius Curtiano Indice vbique *m* seruandam censet, etiam in *circumire*, & *circumitus*, quod in vetustis ita libris esset. Sane Varro scripsit *circumitus* : & Suetonii Cæsare cap. XXV. in optimis codicibus est *circumitus*. Nolim vero *circuitus* abiicere, cuius forma, saltem in metro, necessaria videtur. Prudentius Symmach. I. vers. 319.

--- terram breuiorem
Dicere circuitu.

Nihil vero agunt, qui ante plures consonantes *M* in *N* conuertunt, scribentes *circundare*, *circunfere*, *circunspicere*, *circunstare*, *tandiu*, *nanque*; quia putida hæc & horrida : grata vero & suauia *circumdo*, *circumfero*, *circumspicio*, *tamdiu*, *namque*.

C O N præpositio ante vocalem *N* amittit, vt *coæquare*, *coeo*, *coire*, *coortus*; quo etiam adspiratio referenda, *cohæreo*: ante consonantes plures,

etiam

etiam ex vocalibus ortas seruatur integra, vt *concido*, *conduco*, *confero*, *congero*, *coniicio*, *connecto*, *conquiro*, *conseruo*, *contero*, *conuoluo*: ante alias mutatur, sed ante quasdam plerumque; secus ante ceteras: Sunt autem hæ *B*, *L*, *M*, *P*, *R*, quibus videtur *N* accedere. Nam *cognatus* dico & *cognosco*, num a *gnascor*, *gnosco*, quæ supra dubitauimus? neque a *gnatus* i. e. filius, quia sic *congnatus* scribendum esset, quod *N* ante *G* manet, vt *congero*, *congrego*, *congruo*. Reliquum ergo est, vt sint ex *con* & *natus*; it. *con* & *nosco*, *N* mutato in *G*: in aliis enim seruatur, vt *connecto*, *connitor*, *connumero*.

Ante *B* mutatur in *M*, vt *combibo*, *comburo*. Codices autem Prudentii *combibit* Hamartig. 609. & alibi.

Ante *L* sæpe manet in antiquis inscriptionibus, quibus est CONLAPSVS VETVSTATE. Grut. pag. 7. 48. 51. 173. 187. & CONLATA STIPE, in ponte Tagi ex Traiani æuo: AERE CONLATO pag 426. 447. 457. & apud Sponium sæpe. Sic *conlibertus*, *conliberta* in lapidibus: item *conlocare*. Grut. pag. 40. n. 11. STATVAM CONLOC. Adde 460. n. 4. & Spon. pag. 294. Et CONLVDENTIBVS *digitis*, Grut. 647. 6. Sed hæc non sunt perpetua, verum etiam ex Traiani sæculo habemus STIPE COLLATA apud Reines. class. 11. inscr. xcIII. & Grut. p. 645. & 964. 984. 987. COLLIBERTVS, & pag. 58. n. 4. sub Diocletiano, COLLAPSVM; etiam pag. 100. n. 6. item COLLOCARE pag. 164. n. 6. in quibus euphoniæ & auribus seruitum est. Et *collegium* fere semper scriptum. Vide post Gruteri inscriptiones, totam sect. 11. Sponii Miscell. vbi innumera exempla exstant.

Ante *M* transit *con* in similem, vt *commercium*, *committo*, *commoueo*, *communio*. Qui secus pronun-

tiauerit, aures offendet. Ante P vidم in M plerumque vertitur, vt *comparo*, *compertus*, *compono*, *computo*. Augusti æuo in Lucii Cæsaris cenotaphio scriptum COMPONANTVR: Grut. p. 474. 1. CONIVGI INCOMPARABILI. Tamen etiam, sed posteriori æuo, vt videtur, *conparare* scripserunt pag. 714. 2. & 827. 2. & *conprobare* pag. 647. 6. & Aeneid. III. 474. *conpellare* in scriptis & cum cura editis.

Ante *R* in similem mutat *con* suam extremam, vt *corrado*, *corripio*, *corrigo*, *corrumpo*. Grut. p. 128. 5. *adiculam vetustate* CORRVPTAM. Et prouinciarum seu Italiæ partium CORRECTORES passim laudantur in æui mediocriter posterioris inscriptionibus, nusquam *conrectores*. Lucretii autem libris omnia secus se habent, *conradens*, *conrepta luce diei*, *conrepunt*, *conridens*, *conripuit*, *conruit*, *conruptus*. Vide Gifanii, Creechii & aliorum Indices. Sed pauci imitati sunt: & Prudentii editor, Nic. Heinsius, presse MSS. secutus, & cetera integritati præpositionum fauens maxime, *corripit*, *corrupit*, *corruit*, *corrigens* legit. Par ratio est Plautini *conruspari*, apud Festum; quod in obsoletis relinquitur: *conregnare* autem cadentis est Latinitatis. Vtique auribus aliquid, auctore Cicerone, dandum est, nec vltra exempla probatiora promiscue omnia imitanda: quum nec illis quidem, quæ videntur probatiora, vbique insistendum sit.

Præpositiones E & EX partiuntur compositiones. Dicimus *ebibo*, *edico*, *educo*, *egero*, *elicio*, *emungo*, *emunio*, *erado*, *eripio*: cetera *ex* poscunt, *excipio*, *excutio*, *excrucior*, *expono*, *explico*, *exquiro*, *exsequor*, *exstruo*, *extrico*, *extrudo*: ante F in consimilem convertitur, *efficio*, *effugio*, *efflo*, *effodio*, *effundo*. Archaismus enim est, quod in Rostrata Duilii columna legitur EXFOCIONT, hoc est effugiunt. An

S ve-

S vero servari post X, atque sic etiam post *ex* possit, supra disputavimus pag. 25. Servandum omnino est, atque sic EXSEQVI legimus in Lucii Cæsaris cenotaphio extremo: EXSTRVERE Grut. p. 61. n. 3. p. 110. 7. EXSPECTAT. ET VOTIS pag. 109. 3. & proprium nomen *Exspectatus*, pag. 74. 2. & EXSVLTANS Spon. pag. 99. Misc. Non igitur curamus, quod etiam *extrui* & *extructus* aliquando legitur Grut. p. 163. 164. 429. 669.

IN præpositio & negatio fatigat orthographiæ studiosos. Ante litteras *C D F G H Q S T* salua res est: e. g. *incido*, *induco*, *infigo*, *ingero*, *inhæreo*, *inquiro*, *insisto*, *intingo*: dubia ante ceteras. In lapidibus enim INLATIS *coronis* Grut. 124. *arcæ* 424. 12. Varro IV. de LL. *inlicio*: Festus *inlicium*, *inliciator*, *inlitterata*. Inscriptiones passim *inlustris* & *inlustrare*: Grut. pag. 234. Vespasiano dicata inscriptione, INMVNITAS: & p. 694. INMATVR. ac vet. tab. Grut. p. 106. 207. 506. INPERIVM: etiam *inpensa* pag. 243. itidem ex Vespasiani æuo; & pag. 63. 343. *inpensa*: & *inpendia* pag. 62. n. 8. *inperfectus* pag. 749. in vetusto marmore Neapolitano p. 207. bis INPONITO: & p. 823. INRITA VOTA: vt antiquos codices manuscriptos taceam. Vnum addo Augusti ætate scalptum exemplum in Caiano cenotaphio INPROVISAE *calamitatis*: ad quod ὀπάνυ Henr. Noris pag. 487. ita commentatus est: *Apud antiquos quoties præpositio IN alteri voci, a P incipienti, iungebatur, neutiquam N litteram in M mutabat. Idem character in Virgilii codice Mediceo seruatur. Lib. 1. Aeneid. v.* 599. INPROVISVS *ait*: & *lib.* 11. *v.* 182. INPROVISI *aderunt*. Addit ex supra citata tabula (Grut. pag. 207.) *quod* INPROBARINT, INPROBVM *esto*.

Præclara hæc omnia & speciosa: quo minus tamen

in vniuersum adsentiar, alia monumenta, partim æque antiqua, mihi obstant. Vbique in nummis & lapidibus est IMPERATOR, non *inperator*: in Ancyrano marmore *imperium*, *impense*: & eadem vox *impensa* sæpe apud Grut. pag. 105. 466. 487. & *impendium* pag. 55. 483. & ex Traiani imperio Spon. Misc. pag. 181. DANTE IMPENsas: & in arcu aquæ Marciæ p. 177. Grut. IMPEDITAM.

De *In* ante *L* tanto res est difficilior, quanto pauciora sunt, quæ opponantur antiquitatis argumenta. Aldus Manutius ad iudicium aurium prouocat. *Illustris*, inquit, *malo*, *quam Inlustris*; *vt Illectus*, *quam Inlectus*; *Illudo*, *quam Inludo*. *Cur enim non consulatur auribus? quarum iudicium superbissimum dixit Cicero in Oratore* (cap. XLIV.) *Vt omittam, Scaurum, veterem grammaticum, idem sensisse*. Scauri pag. 2260. de *mutatione nouissimæ litteræ præpositionum* hæc regula est: *Quoties a liquida littera sequens cœperit, vertitur in eam, cui liquida præposita fuerit*.

INTER vbique manet saluum in compositione: in solo verbo *intelligo* cedit sequenti liquidæ. Papirianus pag. 2294. *INTER præpositio in una voce, sequente L littera, R in eamdem mutat, vt Intelligo; ceteris sequentibus integra manet*. Quod etiam in iis libris obseruatur, quorum editoribus quam maxime mutatio præpositionum inuisa est. Lucretius lib. VI. vers. 16. *intellexit*: Prudentius ad Symmach. II. vers. 1035. *non summa intelligit aure*. In ceteris, quamlibet ab *L* incipientibus, manet præpositio integra, vt *interlabi*, *interluceo*, *interlitus*.

OB præpositio facile, ac quasi necessario, ante certas litteras mutatur. Ante *C*, vt *occido*, a *cædo* & *cado*; *occubo*, *occumbo*, *occurro*; ante *F*, vt *offendo*, *offero*, *officio*, *offundo*. Sed tamen suetum *obfusco*, & *obfirmo*. Ante *G* ambigue, *obgannio* & *oggannio*, *oggero*. Ante P cedit simili, vt *oppono*, *opprimo*, *op*-

pro-

probrium, *oppugno*. In ceteris manent, vt *obdo*, *obiicio*, *oblecto*, *obligo*, *obluctor*, *obmutesco*, *obnitor*, *obnubo*, *obrepo*, *obruo*, *obseruo*, *obsideo*, *obtineo*, *obuerto*. De mutatione *B* in *P* contra rationem facta, solius euphoniæ caussa, vt *opsequens*, *optinebit*, dictum supra est. Papirianus dicto loco: *OB præpositio interdum ponitur plena, vt est obire, oberrare; interdum in eamdem litteram transit, a qua sequens sermo incipit: vt offu'sit, ommutuit, opposuit.* Cetera se bene habent: *ommutuit* autem ingratum & inauditum est.

PER, vt plurimum manet: ante solam L capit detrimentum. Priscianus lib. x. post initium: *In compositis quibusdam inuenio R in L conuerti, vt Intelligo, pelliceo, pellego, pelluceo.* Verum est in *pellicio*, quod vbique ita scribitur. Festus: *Pellexit, in fraudem induxit*. Lucretius lib. VI. vers. 999.

-- -- *quæ ferri pelliciat vim*:

non æque *pelluceo*, licet tritum sit *pellucidus*. Ouidius lib. IV. Metamorph. 411. *perlucentibus alis*, etiam Heinsii editione. Seneca de Const. Sap. cap. XVIII. *Hæc ipse perlucidus, crepidatus, armillatus*. Mira sane hæc res est. Omnes dicimus *perluit*, non *pelluit*: cur ergo non *perlucet*? Et alibi *per* ante *L* remanet; vt *perlabitur*, *perlatum est*: quis ferret *pellatum*? Grut. pag. 36. extr. PERLATVM *libens posuit*. Minus gratum *pellego*. Terentius Scaurus quidem pag. 2260. *Pellego, omnes antiqui dixerunt, non perlegere. Vnde & apud Virgilium legendum* (Aeneid. VI. 34) *Pellegerent oculis.* At Seruius, & optimus quisque liber *perlegerent*.

POST quoque aliquando mutatur. Cicero in Oratore cap. XLVII. *Pomeridianas quadrigas, quam postmeridianas, libentius dixerim*. Dum dicit *libentius*, fatetur quosdam dixisse *postmeridianus*. Quintilianus lib. III. cap. I. *postmeridianis scholis*. Sic

MS. Bodl. & Aldus, & vir exactissimus Vlricus Obrecht, qui castigatissimum ex MSS. Quintilianum in lucem edidit. An etiam in *polluceo* mutatum? secus Varroni videtur lib. v. de LL. & Vossio in Etymol. qui aliunde deriuant. Eadem ratio in *polluo*. Vide idem Etymologicum. In ceteris manet, vt *postferre*, *postliminium*, *postponere*. At *porrigere* non a *post*, sed a *porro* est secundum Festum in fragmento Farnesiano.

Tandem *SVB* succedit, quæ etiam subiecta mutationi est ante *C*, *F*, *G*, *M*, *R*. Dicimus *succedo*, *succido*, *succumbo*, *succurro*, *succutio*, quæ satis certa sunt; aliter autem *suscipio*, quod non a *sub* est, sed a *sus* siue *susum*: nec dubitatur de *F*, vt *sufficio*, *suffigo*, *suffio*, *suffundo*. Exempla ante *G* sunt *suggero*, *suggredior*: nisi quod veteri inscriptione apud Grut. est *seuo lactante* & SVBGVLARI. De *M* lis maior est. Cicero prædicto loco: *adiuncti verbi primam litteram præpositio commutauit, vt subegit*, SVMMVTAVIT, *sustulit*. Festus, *summissior*. Gruterus iam dicto loco, *consuetudine* SVMMOTA. Et Horatii II. oda XVI. *summouet lictor*. At Iubentius dicit quisque *submersus*, quam *summersus*: cur non pariter etiam *submouet*, *submutat*, *submittit*? Sunt hæc in aliis libris. Virg. ecl. I. *submittite tauros*. Aeneid. I. vers. 69. *submersas obrue puppes*: lib. VII. 226. *submouet Oceano*. Ante P vertitur in illam, vt *suppetit*, *supplex*, *suppono*, *supporto*. Ante *R* dicunt *surrigo*, *surripio*, *surrogo*. Quod vero non dicunt *surruo*, sed *subruo*; non *surrepo*, sed *subrepo*; non *surrideo*, sed *subrideo*; cur non pari modo *subripio*, *subrogo*? Grut. pag. 589. SVBREPTA *est oculis*. Prudentius Apotheos. 485. *subrepsit*: & Psychom. 166. *subridens vultu*. Tacitus Annal. I. cap. II. *de pretore subrogando*. In ipso *surrigo* præteritum *B* repetit, forte vt distinguatur a *surrexi*, quod a *surgo* est.

est. Suetonius Vitell. c. XVII. *mucrone gladii subrecto.* Ante *T* non in *S* conuertitur, & *sustineo*, *sustento*, *sustulit* ab *sus* sunt; sed manet, vt *subtero*, *subtiteo*, *subtrabo*. Ante alias litteras etiam manet *B*, vt *subdo*, *subeo*, *sublego*, *subnitor*, *subsequor*, *subsisto*.

Denique *TRANS* & *TRA*, præpositio, in compositis etiam variat. Velius Longus pag. 2227. TRANS, *præpositio, non nullam habet obseruationem: nam interdum plena est, vt* transtulit: *interdum minuitur, vt* traiicit, traduxit: *nec non ab aliis plene ponitur; ab aliis lenitatem intuentibus, minuitur, vt in eo, quod est* transmisit *&* tramisit: *alii* transposuit, *alii* traposuit. Cæsar vt plurimum seruauit integram: nec modo cum aliis dixit *transferre*, *transfugere*, *transgredi*, *transmittere*, *transportare*, *transuersus*, *transuehere*; verum etiam *transdo* sæpissime, vt tamen etiam *trado* aliquando dicat, & *transduco*, *transiicio*. Donatus in principium Phormionis: *Transdere veteres sonantius, quod nos lenius dicimus Tradere: vt Tralatum; nos translatum e contrario.* Est etiam veteri inscriptione apud Manutium CORPORIBVS TRALATIS. Difficilior res in verbis ab *S* incipientibus, sitne in ea compositione *trans* an *tran* scribendum, v. g. ante *scando*, *scribo*, *scindo*; an plura sint, nescio. Delicatius auditur *transcendo*, *transcribo*: nec vero video, quid obstet, quo minus plene dicamus *transscendo*, *transscribo*. Ante vocales non mutatur, vt *transeo*, *transadigo*.

ADSPIRATIO H.

Adspiratio siue *aspiratio*, vt malunt alii scribere, de qua discrepantia supra dictum; est figura siue signum *H*, de quo quærunt grammatici, sitne littera nec ne. Priscianus sub initium libri I. *H*, *aspiratio-*

nis magis est nota, quam sit littera. Et interiectis nonnullis pag. 543. *H aspirationis est nota, & nihil aliud habet litterae, nisi figuram, & quod in versu scribitur inter alias litteras*. Et antiquior Prisciano grammaticus Diomedes lib. 2. pag. 419. *H consonans muta, proprie continens aspirationem, subiunctiua R liquidae consonantis, recepta vulgo in numerum mutarum; omnibus vocalibus praeponitur, nulli subiungitur nisi consonantibus*. Quod vero dixit, nulli vocali postponi, nec in *H* desinere vocalem; videtur interiectionum exemplis *ah*, *vah* confutari. Sed praeuidit hoc Priscianus pag. 548. atque ita diluit: *Quaeritur: cur in Vah, Ah post vocales ponatur aspiratio; & dicimus, quod apocopa facta est extremae vocalis, cui praeponebatur aspiratio: nam perfecta Vaha, Aha sunt*.

Quid ergo tandem *H*? Io. Iouianus Pontanus lib. I. de Adspiratione probauit, *H* nomen quidem & figuram litterae habere: carere autem potestate, quia nihil sit adspiratio nisi *spiritus flatusue densitas*, aut *crassior quidam spiritus*; non aliter quam suspirium & anhelitus. Sonum enim distinctum, qui ad vocem articulatam conferat, non facit: & nihilominus inter litteras adhuc tolerata est tam nomine quam figura.

Originem a Graecorum habet *spiritu*, quem *asperum* appellant grammatici. Priscianus lib. I. pag. 560. *H litteram non esse ostendimus, sed notam aspirationis, quam Graecorum antiquissimi similiter, vt Latini, in versu scribebant, nunc autem diuiserunt, & dexteram eius partem supra litteram ponentes, psilen notam habent, quam Remnius Palaemon exilem vocat; Grillius vero ad Virgilium de accentibus scribens, lenem nominat: sinistram autem, contrariam illi, aspirationis dasiam, quam Grillius flatilem vocat*. Marmora, quam maxime etiam vetusta sunt, vt Arundelliana, & cetera maiusculis litteris signata, nulla signa spirituum habent:

bent, posteriores Græci, quum minor scriptura in vsum venisset, addiderunt illa cum accentibus; non autem semicircellorum modo, sed cum angulis iis, quos H, sectum in transuersa lineola, vtrimque facit: quas figuras primi, qui Græcos libros typis expressere, vt maior Aldus Manutius & æquales, aliquandiu retinuerunt.

Sed satis de quæstione, quæ nostri non propria est instituti: de vsu adspirationis potius disputandum est. Vocalibus præponi tam initio, quam media voce, supra, Diomede & Prisciano auctoribus, dictum fuit. Res manifesta, vt, *habeo*, *hæreo*, *herba*, *honor*, *hospes*, similia: & altero loco, *ahenum*, *mihi*, *nihil*, *traho*, *veho*, reliqua. Ex primo ordine sunt quædam ambigua, *harena* & *arena*; *halucinor* & *alucinor*; *have* & *ave*; *hariolus* & *ariolus*; *haruspex* & *aruspex*; *holus* & *olus*; *hordeum* & *ordeum*: de quibus parte altera dicturi sumus. Iam satis sit quædam propria examinare.

HADRIANVS cum adspiratione in nummis est, & plurimis inscriptionibus: raro ADRIANVS, Grut. pag. 158 n.5. & Reines. pag. 294. 304. 308 .311. si bona fide trasscriptum est.

Hammon, Iouis cognomen, & *Ammon* scribitur. Qui ab ἄμμος, *arena* ducunt, quod templum eius in Libiæ Marmaricæ arenis situm fuit, adspirationem negligunt. At veteri inscriptione Grut. pag. 21. n. 7. IOVI HAMMONI. Græci antiquis monumentis, quæ carent spiritu, nihil iuuant, vt nummo Seguini est ΘΕΟC ΑΜΜΩΝ: nisi quod libris Græcis Diodori, Pausaniæ, Suidæ est Ἄμμων, *Ammon*, aut ita ab interpretibus lectum est: nam & illorum quidam sine spirationis signo in prima maiore littera scripti sunt.

Hannibal & *Annibal* in libris est; & Liuius semper *Annibal*. Manutius autem, *Hannibal cum adspiratione*

ne ex libris antiquissimis Latinis : Graeci enim adspirationem reiecerunt. Addit lapidis Florentini testimonium de Fabio Maximo HANNIBALEM COERCVIT. Si Punicum hoc nomen, vt putatur, ex חנן & בעל est, quasi *gratiosus dominus*; omnino adspiratio necessaria videtur.

Hebraeus scribimus & *Ebraeus* : plures tamen *Hebraeus*, quia Graecis libris est Ἑβραῖος cum aspero; nec vero certissimum, an in antiquissimis Graecorum codicibus spiritus fuerit expresse appositus. Origo עברי, quia ab ע incipit, littera incertae pronuntiationis, nihil adfert, quoniam hanc litteram non vno modo a LXX. & Hieronymo in propriis expressam nouimus, nunc sine spiritu per A vel E, vt *Amma*, *Almon*, *Asem*, *Achron* siue *Ekron* : nunc per *G*, vt *Gomorra*, *Gai* (quod Vulgatus *Hai* reddit) *Gaza*, *Gebal* : ad quem modum aeque *Gebraeus*, quam *Hebraeus* scribi possit. Vsui sic potius, quam origini credendum est.

Etrusci, & *Hetrusci* ; *Etruria*, & *Hetruria* scriptum est : sed praestat modus prior, qui sine adspiratione est, quem Manutius ex vetustis libris ac lapidibus Capitolinis approbauit. Et lapide in Volsiensi apud Gruterum pag. 385. PRAET. ETRVR. XV. POPVLOR. Et in Triumphorum tabula p. 296. DE ETRVSCEIS.

Ostia, & *Hostia* colonia ad Tiberis ostium. Vtrumque probatum, sed prius magis. Nummus Neronis, AVGVSTI PORT. OST. S. C. & alius Traiani PORT. OST. & Grut. pag. 249. 7. COLONIA OSTIA. At pag. 454. 10. IN COLONIA HOSTIENSI : & pag. 752. 2. VIA HOSTIENSI. Notandus igitur Cluuerius Ital. Antiq. III. cap. III. pag. 874. vbi *nugas grammaticorum* adspirationem huius vocabuli dixit, & a *cunctis lapidibus* eam abesse adseuerat.

Ad-

Adſpirationis mediæ exemplum *Abala* Romanum nomen : cui Chriſtianum *Iohannes* addimus ; quod malimus ſine adſpiratione *Ioannes* ſcribi. Non enim ab Ebræis, ſed a Græcis vocabulum accepimus, qui vocalium adſpirationem in media voce ignorant : quod cum alia, tum maxime caſus & exitus *es* euincit, qui ex Græco Ιωάννης eſt. Quod ſi ab Ebræis Latini haberent, non *Iohannes*, ſed *Iohanam* ex יוחנן ſcribendum eſſet. Præterea Chriſtiani non ex Veteri teſtamento id nomen, vbi rarum erat, ſed ex Nouo, quo celebratiſſimum eſt, in ſuum vſum adſumſerunt : hic autem Græca ſcriptura præualet, quæ ſine adſpiratione eſt : Græcam, vt dignum eſt, imitatur Latina.

Eſt deinde vſus adſpirationis in iis, quæ ſunt ex Græcia, per χ ſcripta in ſua patria, vt *Chremes*, *Chryſoſtomus*, *Acheron*, *Bacchus* : de quibus ſupra in litteris Græcis prædictum fuit. Interdum abiiciunt *h*, quamuis χ Græco reſpondeat : ſicut in nummis Semproniæ gentis (Vrſin. pag. 251. 253.) aliquoties GRACCVS legitur, quod alias *Gracchus* eſt, Plutarcho & aliis Græcis Γράκχος.

Præterea, quia Græci litteram ρ initialem ſpiritu ſignant, Latini etiam in Græcis vocibus *h* adiiciunt ad *R* in principio poſitum, vt *Rhodus*, *rhetor* ; in media voce vero, quia Græci adſpirationem duplicato tantum ρ apponunt, non ſimplici ; etiam Latini in vocabulis, ex Græcia petitis, gemellis *rr* adſpirationem *h* ſubiiciunt, vt *Pyrrhus*, *Tyrrhenum mare*. Dixi, *in Græcis vocabulis* : nam, niſi manifeſta origo Græca eſt, non locum habet adſpiratio, vt *Arretium*, Etruriæ oppidum, *Arrius*, familiæ Romanæ nomen. Nec *Rhoma* licet ſcribere, quia quorumdam opinio, ab ῥώμη, *robur* nomen deriuantium, minime manifeſta aut probata eſt. Recte vero Bruttiorum vrbs ad Siculum fretum, quia a Græcis condita, & in ma-

magna Græcia, Italiæ parte, sita, scribitur *Rhegium*: at oppidum Cispadanæ cum *Lepidi* cognomine, *Regium*.

Itaque in quæstionem venit, an recte *Rhenus*, *Rhemi*, *Rhætia* scribatur, quod Celtica potius & Germanica hæc vocabula sunt, quam Græca. Primum nomen, quod amnis est, constanter scribitur cum adspiratione *Rhenus*. In fragmine arcus Druso positi legit Melissus apud Grut. pag. 236. AD DIVORTIA RHENI. Nummis Neronis & Domitiani apud Tristanum, RHENVS: quod nescio cur ita factum sit, nisi imitatione Græcorum, qui eius fluminis mentionem habuerunt.

Alterum nomen *Remorum* est, Galliæ Belgicæ populi, quod Cæsaris libris quidem *Rhemi* scribitur: Hadrianus autem Valesius abiecit *H*, quod iure fecisse nobis videtur, quia nullum huic genti cum Græcis fuit commercium. Incertum enim, an Cæsar adspirationem addiderit, quæ potest etiam a grammaticis & describentibus esse. Sed, inquis, & alia Galliæ, præter *Rhenum*, vt *Rhodanus*, adspirari Latine. Longe autem dispar huius est ratio. Rhodanus enim Prouinciam Romanam perlabitur, in qua erat Massilia, antiqua Græcorum ex Asia colonia, quæ æque sermonis patrii, vt morum studiorumque Græcorum, fuit obseruantissima: a qua Græca nomina sunt, Nicæa & alia: atque ita etiam vicini amnis scriptura: *Remi* autem abhinc longissime remoti erant.

Tertium est *Rhætia*, siue *Ratia*; & *Rhætorum* populi, siue *Ratorum*. Grut. pag. 376. 6. PROVINCIAI RAITIAI ET VINDELIC. & pag. 439. 8. de L. Munatio Planco, TRIVMP. EX RAETIS: & pag. 524. 3. RAITORVM. Et Tiberii nummo apud Golz. COL. AVGVSTA RAETORVM. Omnia hæc sine adspiratio-

ratione, & cum diphthongo; in quibus adquiescerem, & H quod Ræetorum vocabulo adhæsit, exterminarem, nisi vir summus Ezechiel Spanhemius de Vsu & Præst. Numism. pag. 243. manum iniiceret, Hadriani nummum laudans, in quo RHETICVS EXERCITVS expressum sit. Idem, an alius nummus sit, ignoro, qui in Occonis & Mediobarbi thesauro pag. 178. sic descriptus est: EXERCITVS RAETICVS SC. Quapropter vereor, quia cetera cuncta diphthongum habent, non *E* simplex; ne fieri potuerit, vt a descriptore quodam vel typographo *A* in *H* mutaretur. Tutius ergo scribimus *Ræti*, *Rætia* diphthongo, sine *H*, vt plurima antiquitatis monumenta habent.

Tandem etiam de adspiratione compositorum dispiciendum est, si Græca vox, ab adspirata incipiens, ante se aliud nomen vel præpositionem accipiat: num. v.gr. *exodus*, an *exhodus*; *Panormus*, an *Panhormus* scribendum sit. Manutius Orthograph. pag. 305. *EXHODVS cum adspiratione, quia componitur a Græco ὁδός. nec aliter libri veteres.* Scio in quibusdam libris ita esse: an vero ratio id vrgeat, quæ data fuit, subdubito. Si enim Græci in media voce adspirationem pronuntiarent, præter illam quæ post duplex ρ est; sine dubio etiam illam scriberent cum ὅ, ἐξόδος: quod dum non fit, neque fieri debet apud Latinos. Alia enim ratio simplicis est, alia compositi.

Sic quoque se *Panormus* habet, Græcæ πάνορμος, nomen vrbis in Sicilia; quamquam Græcis etiam appellatiuum est. Scripserunt multi per *H*. In nummo familiæ Domitiæ apud Vrsin. p. 101. PANHORMITANORVM. Gruterus pag. 174. num. 5. REIPVBLICAE PANHORMI. Et Sponius Misc. E.A. p. 176. RESP. PANHORMIT. Atque sic etiam in Plinii libris scriptum est.

Nihil-

Nihilominus & ſine adſpiratione in aliis monumentis inuenimus. Harduinus nummum, a Paruta expoſitum, refert cum epigraphe PANORMITANORVM: & Reineſius claſſ. v. inſcr. 64. PANORMVS, quamquam non certum eſt, ſitne vrbis nomen ibi, an viri. Verba hæc ſunt: *M. Coilius M. L. Panormus agitator*: niſi *Panormitanus* forte legendum ſit; eiuſdem tamen originis eſt, & orthographiam vocabuli demonſtrat. Prioribus accederem, ſi πανόρμος Græci ſcriberent, quemadmodum illorum ρ'ρ' adiecta *h* poſt *rr* Græcorum imitamur: quum vero id recuſetur a Græcis; non video, quæ ratio nos vrgeat ad adſpirandum in hoc vocabulo.

NVMERI ROMANI.

Quæ Romanis numerorum figuræ fuerint, orthographiæ eſt explicare. Paullus Manutius figuras omnes deducit ex I, *vnitate*: quæ ſi geminetur ita, vt inferiores partes coniungantur, fieri dicit ſignum V, *quinque*: hoc ſi inuerſum infra rectum ſtatuatur, fieri X, *decem*: ſi ſimplex I ſemel directe, iterum tranſuerſim componatur, fieri L, *quinquaginta*: cui ſi in ſumma parte aliam notam adieceris, vt fere in hoc [, fieri notam, quæ *centum* ſignificet, quod poſterior ætas mutauerit in C, angulatam figuram in ſemirotundam. *Quingenta* fecerunt addita ad tres notas quarta ſic [] ; unde primum IƆ, poſt D effectum eſt. Sed priore figura [] duplicata fecerunt *mille* [[], vnde librariorum arbitrio variæ notæ, quæ mille ſignificarent, factæ ſunt, ∞, CIƆ, aliæ: ex CIƆ tandem M deriuatum, quo pro *mille* vulgus vtitur, quum olim nota fuerit, non littera: quemadmodum pro IƆ ſcribunt D, quod non nuſquam etiam in antiquis inſcriptionibus videmus, & ipſis Capitolinis

lapi-

lapidibus, vt Gruterus edidit, ſed neſcio qua fide & cura transſcriptis.

Nunc ſingulos numeros, in quibus memorabilis eſt veterum orthographia, & a noſtrorum temporum conſuetudine recedens, perluſtrabimus. *Quaternarius* in iis primus eſt, a cuius figura diſceſſum eſt hodie. nunc enim ſic IV. formamus; antiqui fere ſemper, etiam reſtitutores litterarum, a ducentis ac retro annis, vſque ad patrum memoriam aut auorum, ſimplicem figuram ita IIII. quadruplicabant. Nummus familiæ Antoniæ apud Vrſin. pag. 29. LEG. IIII; Grut. pag. 30. n. 4. IIII KAL. APRIL. & ſic conſtanter alibi: etiam in compoſitis, XIIII. Grut. pag. 41. n. 7. & 688. 2; XXIIII pag. 688. 11. Raro admodum inuenitur XIV, pag. 689. 13; & XXIV. p. 833. 1.

Senarius numerus eſt VI. ut VI. VIR, *ſeuir*, ſiue *ſexuir*, Gruter. pag. 481. 7. Sæpius ſcribitur IIIIII. VIR, Grut. pag. 45. 8. pag. 426. 4, pag. 428, 429. *Octo* potius VIII. quam IIX. ſignantur in vetuſtis monumentis. Vide fragmenta Kalendarii apud Grut. pag. 134. *Nouem* plerumque ſic ſcribuntur VIIII. Grut. pag. 317. 6. ANN. VIIII. & 613. 12. VIXIT ANNIS IIII. M. VIIII. DIEBVS IIII, id eſt *menſibus nouem*.

Decem octo variant in figurarum compoſitione. Grut. pag. 317. 6. D. XVIII id eſt, *diebus duodeuiginti*: quæ forma etiam pag. 190. 7. & 712. 11; & in Kalendariis antiquis eſt: in alio fragmento Kalendarii, quod ſupra nominauimus, eſt XIIX: & in nummis Vrſini pag. 31. de Familiis, LEG. XIIX, & Grut. pag. 677. n. 5. ANNIS XIIX.

Vndeuiginti in nummo Vrſini iam laudato ſunt XIX. alibi XVIIII. ſicut & XXVIIII. hoc eſt *vndetriginta*, Grut. p. 677. n. 5. & pag. 712. n. 11. XXXVIIII. *vndequadraginta*.

Ipſa

Ipſa *quadraginta* antiqui Romani XXXX. potius quam XL. ſignabant. Grut. p. 679. ANN. XXXX. & p. 344. 3. & 426. 3. ANNOS XXXXV.

Maiores numeri raro in lapidibus occurrunt; niſi in Faſtis magiſtratuum & triumphalibus tabulis. Ibi enim LXXX & XC. cernuntur: & ſupra centenarium etiam CD *quadringenta*, quæ aliis CCCC notantur. Duilii triumphus actus anno CDXCIII. Aemilii Paulli de Perſe, anno DXXCVI, vt Gruterus pag. 296. edidit. Maiores millenario numeros plerumque Latini ſuis vocabulis exſcribunt: ſi per notas, multiplicant millenarium, v. g. CIↃ CIↃ CIↃ *tria millia*: *μυριάδος* nota CCIↃↃ, *decem millia*, eiuſque dimidiata figura IↃↃ *quinque millia*: at CCCIↃↃↃ *centum millia*. Quidam millenario præponunt cardinalem, ut III M. *tria millia*, quod in millibus paſſuum, (quorum notæ ſunt M. P.) frequens eſt in Plinii libris geographicis.

ACCENTVS ET APICES LATINORVM.

Accentus non pronuntiationis, ſed ſcriptos apices, quos vulgo etiam *accentus* appellant, intelligimus. Videmus enim ita pueros adſuefieri, vt ablatiuos caſus & aduerbia & alias voculas, coniunctiones præſertim, apicibus obliquis, aut in acutum angulum concreſcentibus, quaſi ſumma Latinitas in iis conſiſtat, imponant. Et quum multi in defendendis iis ad antiquitatem prouocent, de antiquorum apicibus prius diſquirendum eſt; deinde de conſuetudine noſtrorum temporum.

Pue rile olim adminiculum ad enuntiandum erat, longis ſyllabis apponere apicem, nec vero omnibus, ſed dubiis nonnullis, vt cum mora pronuntiarentur. Quin-

Quintilianus lib. I. cap. VII. *Orthographiæ ars totam subtilitatem in dubiis habet: ut longis syllabis omnibus apponere apicem ineptissimum est, quia plurimæ natura ipsa verbi, quod scribitur, patent: sed interim necessarium, quum eadem littera alium atque alium intellectum, prout correpta vel producta est, facit, vt* MALVS, *vtrum arborem significet, an hominem non bonum, apice distinguitur*. PALVS *aliud priore syllaba longa, aliud sequenti, significat. Et quum eadem littera nominatiuo casu breuis, ablatiuo longa est, vtrum sequamur, plerumque hac nota monendi sumus*. Vides, quam diuersa veteribus Romanis fuerit ratio virgularum vel apicum ab ea, quæ solet hodie in vulgari scriptura esse: pronuntiationi seruiebant, ut longa syllaba, si dubia pueris esset, hac nota distingueretur, ac vbique pronuntiatio iustum tempus & quantitatem syllabarum obseruaret. Sed hæc pueris adhibebantur, quia de puerorum institutione primo libro Quintilianus tractat: vltra quam ætatem consuetudo hæc non proferebatur, adeo, vt Muretus in Lipsii Dialogo de Pronuntiatione cap. XIX. aperte sic illum adloquatur: *vagare mihi per hanc vrbem* (Romam) *& quære: multa monumenta in vtraque lingua, multi lapides: lapis ego si accentiuncularum istarum unquam apex*. Sed hoc nimis adseueranter: raræ enim admodum visuntur nonnusquam in lapidibus, quod Lipsius etiam illi approbauit.

Exemplis res agenda est. In vasto infinitarum inscriptionum opere, quas Gruterus collegit, vix duodecim, aut si plures, non tamen multas inuenies, quæ eiusmodi notulas aliquas habeant. Dico *aliquas*: nec enim in singulis verbis sunt, sed in rarioribus, vna forte aut altera earum excepta, sed inepta satis, vbi frequentiores apparent. Vt vero, quæ pueri addidicimus, tenacius inhærent, quam vt facile dediscamus; & nobis vel nolentibus etiam subrepunt:

ita quoque de his factum est apicibus, ut nonnullis, puto opificibus magis, quam eruditis, hæc consuetudo adhæresceret, vt interdum eiusmodi signa atque notas præter necessitatem supra litteras collocarent. Lipsius exempla, quæ ipse viderat; ostendit PATRONO', CLEMÉNS, CV'RIONE, cetera. Gruterus pag. 304. n. 9. lapidem sic transcripsit KA'LA'TO'RI *sacerdotii Titiálium* FLAVIA'LIVM STVDIOSO'. Tres hic accentus vox *Kalatori* habet: duo ceteræ. Et pag. 453. *eórum opsidés accépit*: & mox, *triumphálibus ornamentis honóravit*. Nec semper longis syllabis adiecti hi apices sunt, sed aliquando etiam breuibus. Pag. 410. 8. FLA'VI'VS -- SIBI' ET' SVI'S: & p. 411. 1. TECTORVM OPERVM. In longa inscriptione Pisani cenotaphii, quod Caio Cæsari dicatum fuit, vix quinque aut sex voces habent apices, LV'CTV, CA'SV, MA'NIBVS, a *manes*: COLONIA' ablatiuus, IVSSV' in ultima; MAGISTRATVS accusatiuus.

Sed esto discretionis caussa apponi *manibus*: quid vero discernunt in *casu*, *luctu*, *iussu*, ibi priori, hic posteriori syllaba? nec opus erat in ceteris, vt casus a primo diuersos signarent, quia præpositiones adiectæ hoc præstiterant, *in colonia*, *per magistratus*. Tantum itaque abest, vt Vossii opinio Pisanis monumentis elidatur, quod vir magnus censuit; vt nec ibi rationes omnium reddi posse videamus. Sic autem doctissimus Vossius lib. II. Artis Grammat. cap. VIII. *De Latinis accentibus satis apertum ex lapidibus antiquis. Quo enim vetustiores, eo magis accentiunculis carent. Lapides aliquot obiectant, vbi reperiantur: sed imperite adeo sculptor, vt satis liqueat, nullam eorum rationem haberi oportere*.

Exemplum suppono, quod confirmet Vossium non inepte iudicasse, ex Gruteri pag. 609. idque minoribus

bus litteris, quia non sufficiunt maiores, transscribemus.

D. M.
M'. Aureliús Augg'. lib'. Secundús
se viuus fecit sibí et' Caeliaé Marcellinaé
coniugí sanctissimaé, et' Secundó fil'
dulcissimó q'. v'. a. VIIII' m'. III' d'. X'. et'
libertis
libertabusqúe posterisqúe eorum'
in' fr'. p. xv' is in agró péd. VIIII et'
ante fronte
lat'. ped'. x'

Quid opus accentibus in cunctis prope vltimis, breuibus æque ac longis? quæ ratio excogitari potest? an tonus semper in eam syllabam reiiciendus? inepte. Sic tamen ineptire lapicidis & opificibus libuit. Gemina olim ratio pueris commendabat apices, vti Quintiliano doctore discimus, primum vt attollendam syllabam longam & sonantius exprimendam notarent: deinde vt discernerent diuersas eisdem voces litteris. De hoc altero etiam Donatus, cap. de Tonis, pag. 1741. *In Latinis numquam acutus accentus in vltima syllaba poni potest, nisi discretionis causa, vt in aduerbio* PONE; *ideo, ne verbum putetur imperatiui modi: neque circumflexus, nisi in ea particula, quæ est* ERGO.

Quantum vero hæc absunt a nostrorum temporum consuetudine, quibus non tono extollendo adhibentur, nec nominibus, aut verbis superscribuntur, sed misera tantum *aduerbia*, & quæ similia aduerbiis videntur, accentu non acuto, sed *graui* onerantur; *ablativi* singulares *circumflexo*, vt vocant, qui vero similior duplicato tecto est: credo, ne perpluant. Aiunt patroni, differentiæ caussa fieri, vt aduerbia a vocativis; ablatiui a dativis distinguantur. Sed heus boni viri! si sit differentiæ caussa, cur additis

D 2 etiam,

etiam, vbi nullum diſcrimen faciendum eſt, neque id vllum locum habet, vtpote in *benè*, *ſæpè*, *fermè*, *ritè*, *antè*, *atquè*, *tàm*, *tùm*, *tamèn*, *largitèr*? & cur aduerbia ab vocatiuis tanta religione diſcriminatis, qui caſus ſæpe in magnis libris ne ſemel quidem occurrit? quis puer tam ſtupidus eſt, vt ſi intelligit, quid vocatiui, quid ſint aduerbia, non poſſit ſtatim ex ſenſu & vſu diſcernere? Et ſi diſcretionis neceſſitatem vrgetis, cur non diſcernitis alia diſcernenda? Ablatiuum per â & ô vultis a datiuo diſtinguere? cur non idem facitis in plurali, vbi etiam hi caſus pares ſunt, & ambo in *is* vel *ibus* exeunt? Si poteſt, & debet ex lege veſtra pluralis ablativus diſtingui ſine appoſita notula, cur non idem caſus in ſingulari liberandus ab onere eſt? Dicite mihi, ſi poteſtis, diſparitatem. Innumera ſunt, quæ iiſdem litteris ſcripta diverſiſſima ſignificant, vbi nullam iubetis accentiunculam, quæ dirimat, apponi. Per claſſes quædam enarrabo:

I. Nomen & Verbum iiſdem litteris.

Aequa, *æquas*; *alis*, *alam*; *amari*, *annuo*, *arce*, *arces*; *aue*; *cædes*, *cædis*, *cædi*; *canis*, *canes*; *capite*, *capitis*; *certo*, *certas*, *certa*; *conſule*, *conſulis*; *cura*, *cuſtodi*, *cuſtodis*; *dicam*, *dicis*; *diſci*, *diſcis*; *domui*, *duci*, *duces*; *eas* (verb. & pronom.) *facis*, *facies*; *ferri*, *fides*, *formido*; *geſto*, *geſtas*; *boneſta*, *boneſtas*, *boneſtatis*; *indicem*, *indices*; *iudicem*, *iudices*; *illuſtrem*, *illuſtres*; *labores*, *laudes*, *lege*, *leges*, *legis*; *laudem*, *laudes*; *malo*, *malis*; *militare*, *militarem*, *miſeris*; *nitor*, *nobilitas*, *noui*, *nube*, *nubis*; *nuntia*, *nuntio*; *parcam*, *pateris*, *pellis*, *præſides*, *probas*, *proba*; *rapis*, *rege*, *regis*; *ſalis*, *ſalutare*, *ſcribam*, *ſcribas*; *ſedes*, *ſede*; *ſerua*, *ſervo*; *ſeveris* (mutato accentu) *ſitis*, *ſpecula*; *ſuperas*,

peras, *trahis*, *velis*, *veniam*, *vidua*, *vigiles*, *vis*, *vita*, *vites*, *vulgare*, & permulta alia.

II. Nomen & Nomen iisdem litteris.

Avis, *fœdus*, *fides*, *fretum*, *generi*, *libertas*, *malus*, *ius*, *mari*, *maribus*, *menſis*, *ouis*, *rei*, *ſolum*, *ſpecula* (diminutiuum a *ſpes*, & editior locus) *tribus*, *veris*, *villis*.

III. Verbum & Verbum.

Creuit, *excreuit*, *dico*, *edo*, *egerit*, *fundamus*, *luxit*, *eluxit*, *manet*, *promeretur*, *regere*, cetera. Et quia verbis participia & gerundia cohærent, huc illorum quædam exempla addimus tam a verbis quam nominibus diſtinguenda: *demens*, *emenda*, *emendo*, *moratus*, *paſſus*, *ſervi*. Sic & *impletis*, *completis* participium & verbum ſunt.

IV. Accentu pronuntiationis diſtinguenda.

Cupido, *iacere*, *imperito*, *liberet*, *nitere*, *enitere*, *indico*, *oblitus*, *olere*, *parere*, *patere*, *pendere*, *prædico*, *videris*, reliqua.

Hæc omnia ſine apicibus diſcernuntur ſenſu & conſtructione: cur ſola aduerbia & ablativos, aut *quam* pronomen & aduerbium, *cum* præpoſitionem & coniunctionem, non poſſimus ſine iſtis? Deſinant ergo ſcholarum magiſtri pueros vexare, verberare, ſi hos apices, maioris propudia ætatis, & omnino dediſcendos, neglexerint: ad alia potius & meliora ſuos adſuefaciant, quorum numquam eos pœniteat. Non vetus is mos in aduerbiis eſt. Olim alia ratio rariorum fuit apicum, vt tradidimus: nec in manu exaratis libris ſic aduerbia prægrauantur: neque pri-

 mi

mi litterarum restitutores agnouerunt, quod in libris, quos ediderunt, perspicimus. Aldus Manutius auus sensim apices admisit: eiecit rursus nepos eiusdem nominis. Paulli filius: & doctissimus quisque sibi semper ab iis quam maxime temperauit. Hoc autem velim omnes de me sentiant, nequaquam mihi constitutum esse, vllum hominem sugillare aut contemnere. Scio enim esse viros graues summeque eruditos, qui consuetudinem, a præceptoribus in pueritia haustam, adhuc sequantur, quorum pace & salua existimatione, quod res esse videatur, liceat mihi libere ac ingenue tradidisse.

SIGNA DISTINCTIONIS.

Prisci Romani maioribus litteris scribentes, verba ita continua ponebant, vt discerni vix possent, nisi punctis singula distinguerentur. Ex qua ratione in plerisque inscriptionibus voces singulæ punctis singulis separatæ visuntur, præter finales versuum, vbi veteres nullam distinctionis notam addiderunt. Cessante autem illa contiguæ scriptionis ratione, non opus est tanta multitudine punctorum: cuiusmodi inscriptiones, punctis destitutæ, apud Gruterum sunt pag. 809. num. 2. & 11. & plures apud Sponium in Miscell. Abruptæ autem voces siue breviatæ omnino punctum requirunt, defectionis indicem.

Nec *puncta* tantum verbis interposuerunt, sed alia quoque signa, ornatus caussa, ac pro lubitu artificum, qui lapides inscripserunt. Sunt enim inscriptiones, quæ distinguuntur semicircellorum figuris, vt Gruter. p. 339. 3. Q, RAPIDIO, Q, F, --- LVDI, CIRCEN, cetera. Aliquando figura ꝛ interiecta. Pag. 493. 5. PROV ꝛ AFRICAE ꝛ ET ꝛ V ꝛ S ꝛ IVDICANTI, reliqua. Etiam gladium forma ⸸ interstrata, ut ibidem

num.

num. 3. — φ PROVINCIA ⁑ PRAEF ⁑ ALAE ⁑ reliqua. Et pag. 591. num. 7. instar ↓ loco punctorum est:

D ↓ M ↓
P ↓ AELIO ↓ VITALI
AVG ↓ LIB ↓ TABVL cetera.

Sed hæc rariora; ut plurimum punctis simplicibus intercisum propter vocum continuitatem: qua cessante, vt apud nos fit, illa quoque negliguntur.

Diacritica puncta grammaticis dicta, quæ dissolutioni syllabæ aut diphthongi imponuntur, vt *solüit* trisyllabum, pro *solvit*: *süasit*, & similia; quam diæresin ac dialysin etiam appellant. Qui minore scriptionis forma diphthongos ae, oe distincte scribunt, quoties litteræ illæ separatim legendæ sunt, punctis diacriticis significant, vt *aëris*, ἀέρος: nam *aeris* his est χαλκῦ. Qui tantum ex maiori scriptura Æ eiiciunt, quoties in principio periodi aut versus id ponendum est, simpliciter scribunt *Aere*, χαλκῷ: si vero ἀέρι significandum, *Aëre* vel *Aëri*. Duo puncta etiam litteræ ï imponuntur, quando consona resoluitur in vocalem & vox crescit syllaba, vt *Caïus* trisyllabum.

Grammatici postea, quam desiit Latinitas vulgatis esse, quæ olim simplicia erant, aut aliter disposita, in eum ordinem redegerunt & formam, quæ adhuc hodie vsitata sunt. Veterum distinctiones Erycius Puteanus in Facula cap. XI. seq. exposuit: rem ipsam Seneca tangit epist. XXXX. *In Græcis*, inquit, *hanc licentiam tuleris*: *nos etiam quum scribimus interpungere consuevimus*: quæ Cicero lib. III. de Oratore cap. XLVI. *interpuncta verborum* vocat. Lipsius de notis post singula verba positis interpretatur. Maiores vero minoresque in versu & periodo distinctiones, saltem in puerorum vsum, ex loco & situ punctorum discriminabant. Diomedes lib. II. cap.

D 4 de

de Discretione pag. 432. *Distinctio est, apposito puncto, nota finiti sensus, vel pendentis mora, quod locis ponitur tribus*: SVMMO, *quum sensum terminat, & vocatur Finalis a nobis, a Graecis* τελεία: MEDIO, *quum respirandi spatium legenti dat, & dicitur Media*: IMO, *quum lectionis tenorem, adhuc aliud inlatura, suspendit, & vocatur a Graecis* ὑποστιγμή, *a nostris Subdistinctio*.

Hæc antiquiora posteriores grammatici, vt diximus, immutarunt, adhibitis signis aliis & loco alio, plurimum vero *imo* positis: quorum rationem interpungendi quum accurate Aldus Manutius P. F. exposuerit, eius verba hic legisse, credo, non pœnitebit. *Minima*, inquit, *est distinctio auersus semicirculus, qui hoc modo* (,) *designatur, quam alii Virgulam, alii Comma, nonnulli Semipunctum* (addo *incisum*, ex Cic. Oratore c. LXII.) *appellant*.

Eadem nota si cum vnico puncto coniungatur, vt sit haec (;), *aliter vsurpatur: modo enim distinguit contraria nomina hoc modo*, publica, priuata; sacra, profana; tua, aliena; *interdum etiam locum habet in iis locis, vbi sententia ita variatur verbis, vt si semicirculum apponas, parum sit, si gemina puncta, nimium*: (vnde etiam *Semicolon* vocari consueuit.) *Inter omnes notas hanc, de qua nunc agimus, esse omnium difficillimam intelligo*. (Inepte semicolo hodie vtuntur typographi, quum *que* coniunctionem breuiaturi *q*; q; componunt: qui rectius, & ad antiquum morem, simplex punctum ad *q*. adiicerent. Grut. p. 591. POSTERISQ. EORVM. Reinesius pag. 675. FINISQ. ABORIGINE.)

Sequitur geminatio puncti: cuius ea vis est, vt quasi medium locum obtineat inter punctum semicirculo iunctum, & vnicum punctum. Omnino autem vsurpatur, quum sententia vel duas, vel plures habet partes, quae suis singulae verbis reguntur, per se consi-

stunt,

stunt, absolutaeque sunt : vt, quemadmodum ex integris membris fit integrum corpus, item ex integris partibus sententia consistat vniuersa. (Duo puncta haec vocamus *Colon*, quia κῶλα, integri membri in periodo, signum sunt.)

Restat vnicum punctum, quo sententia concluditur ac terminatur : nec difficilem cognitionem habet : quamquam vbi concisa sententia est, & concisa item altera subsequitur, gemino puncto ego quidem vtor libentius, quam vnico : vt in hoc exemplo : Hospitium mihi para : cras enim adero.

INTERROGANDI *nota quum sibi locum postulet, verbum ipsum significat. In dolore autem, & in admiratione, si quis vnico puncto, non interrogandi nota, vtetur, meo iudicio recte faciet : vt in hoc exemplo* : Quantas vtilitates humano generi philosophia peperit. *Interdum, licet manifesta interrogatio fit, interrogandi tamen nota non vtimur, vt quum sententia eo vsque producitur, vt illa interrogandi vis, quae primis verbis agnoscebatur, longiore paullatim spatio deminuta, euanescat.*

(Signum exclamandi (!) post exclamationes ponitur, vt *O tempora, o mores ! &, Heu, me miserum !*)

PARENTHESI *includi oportet ea, quae nec sententiae partes sunt, nec ab vllo aut antecedente aut subsequente verbo reguntur : nec, si absint, detrimenti quidquam patitur sententia.* Hactenus Manutius.

Distinctio etiam notetur inter ( ) *parentheses*, & [ ] *vncos* siue *vncinos*. Illarum vsum iam Manutius exposuit : hi sunt in textu notae criticae, quae suspectum verbum aut sententiam significant, quasi a mala manu in auctoris textum, imperite saepe ineptequε, intrusam. Etiam [ ] vtimur, quum nostra verba alterius orationi interserimus, aut aliud quidpiam separamus.

MA-

MAIORES LITTERAE IN MINORE SCRIPTVRA.

Quod plerumque hodie vtimur minore scriptura, nec illa ita sola, aut pura, vt non maiores etiam litteras admisceamus; quæri potest, quando, quo loco, & quoties liceat maiusculas admiscere. Peccant enim aut inepte agunt, qui indifferenter, aut nimis crebro, initio vocum maiores adhibent. In maiori scriptura olim non opus hac quæstione erat, quia vniformes erant litteræ, quibus propria, communia; prima, media; honorata, inhonora scribebantur. Postquam vero minuscula illa & quasi semibarbara scribendi ratio adsumpta fuit; non tamen plane maioribus litteris abstinuerunt, at principio maioris cuiusdam sensus, seu tractationis, ita applicuere, vt prima littera primæ vocis ex iis maiuscula esset: deinde nomina propria virorum feminarumque, & locorum, ab iis inchoabant: tandem eas principio singulorum in carmine versuum quidam, post plures, ac fere omnes posuerunt. Sic fere in manuscriptis libris: sic in olim excusis est: nostra autem ætate, aut paullo ante, adiecta *honoris*, vt aiunt, vocabula, imperator, rex, princeps, consul, prætor, rector, tribunus, dux, magister, & his similia: & ipsum vocabulum *dominus*, etiam quum possessorem sonat, religioni sibi ducunt aliter, ac *Dominus*, maiore initiali, scribere, v. g. *agri Dominus*, *ædium Dominus*, quod ineptum est. Nolo cuiquam honorem detractum suum, quamlibet exiguum, qui ab vna littera est, recte tamen litteras adhiberi velim. In historico contextu scribo veteri more, *rex Darius*, *Scipio consul*, cetera; si vero scribendum de iis est aut ad eos, quibuscum versamur, quos reveremur; potest ali-

quid

quid multorum opinioni, aut superstitioni tribui, præsertim, si certi non sumus, edoctos illos in antiqua scribendi ratione esse. Malim autem, si honor in eo præstandus est, vocabula integra REX, PRINCEPS, cetera, maioribus litteris effingere, quam maiores minoribus commiscere. Quod etiam de pronominibus notandum est, quæ in adlocutionibus hodie, vt cum primis in epistolis fit, *Tuus*, *Tibi*, *Te* scribuntur: id quod promiscue non est adfectandum. Si summis viris ac principibus scribimus, detur aliquid consuetudini, vtcumque recentiori: si mediocribus, malim veterem scribendi modum imitari. Vbi etiam honoris caussa maiores litteras pronominibus adhibere placet, præstat integras iis voces exscribere, quam diuersa genera permiscere: hoc est, TE, TIBI, TVA scribere, quam *Te*, *Tibi*, *Tua*.

An vero semper, finita periodo, & puncto intercisione facta, maiore littera periodus noua incipienda sit, laudati Manutii sententia definimus. *Post vnicum punctum*, inquit, *si sequatur sententia superiori non dissimilis, primum verbum littera minuscula incipio; si vero dissimilis, maiuscula. Quod si non solum dissimilis sententia, sed omnino dissimile sequatur argumentum, tunc ea, quæ sequuntur, non solum vnico puncto & littera maiuscula, sed etiam aliquo interuallo seiungenda sunt.*

DIVISIO IN FINE VERSVS.

Sæpe accidit, vt vocem vltimam versus, quem vulgo lineam vocant, non capiat, vt propterea diuidenda sit, & pars reiicienda in versum insequentem. Nostri hodie signum diuisionis - apponunt, transuersam lineolam, quæ indicet sequentia adnectenda in legendo esse: & quum scribunt, multi

Teu-

Teutonicæ scripturæ signum ≈ etiam Latinis adhibent ; in antiquis monumentis nulla huius generis signa in diuidendo apparent , quia veteres nec post integram vocem , in fine incidebant . Sæpe etiam inscite divisum in lapidibus est : v. gr. Grut. pag. 40. n. 2. diphthongus AE dirimitur , P R A scripto in fine prioris versus ; E F. principio insequentis , vt *præfectus* significetur : & pag. 46. n. 11. duplex eadem littera in principio versus posterioris , partem divisi verbi tenentis , sic posita

REIP. ARU
CCITANAE

id quod opificum inscitiæ , non vniuersali consuetudini , tribuendum est . Doctiores enim in his quoque industrii & curiosi erant . Quintilianus lib. I. c. VII. *Est etiam in diuidendis verbis obseruatio, mediam litteram consonantem priori , an sequenti syllabæ adiungas* . A R V S P E X *enim , quia pars eius posterior a* spectando est , *S litteram tertiæ dabit* ; A B S T E M I V S *quia ex abstinentia* temeti *composita vox est , primæ relinquetur* . Ad originem ergo & derivationem diuidentes ablegat , nec præuerbia compositorum licet dirimere , sed diuidendum , si opus est , *ab-igo* , *ad-eo*, *ad-oro*, *os-tendo*, *dis-cutio*, *suf-cipio*, *suf-tineo* , *pæn-insula* , *et-iam* , *neg-otium* , *prof-odia* , *pot-est* , *vel-ut* , *prod-it* a prodeo ; *pro-dit* a prodo , nam epenthesis *D* in compositis ad priorem partem pertinet , cui euphoniæ caussa adiicitur ; vt *prod-eo* , *red-eo* , *red-amo* . Dubia sunt *cognosco* , *ignosco* , *agnosco* . Si enim a *gnosco* Cæcilii sunt , *g* ab *n* non potest diuelli : sin a *nosco* , *g* ad mutatam præpositionem pertinet . Cicero sane in Oratore c. XLVII. *ignotus* ab *in* & *notus* ; & *ignauus* ab *in* & *nauus* deduxit . Ceterum si duæ consonantes in medio concurrunt , dividuntur

tan-

tantum eæ, quæ ab initio verbi nequeunt pronuntiari; non autem, a quibus verba tam Græca quam Latina incipiunt: v. g. diuiduntur in *car-po*, *or-bis*, *ar-tis*, *cam-pus*, *mil-le*, *an-nus*, *an-te*, *ul-timus*: coniunctæ manent in *a-ctus*, *ca-ptus*, *a-mnis*, *o-mnis*, *la-psus*, *le-ctus*, *pro-pter*, *schi-sma*, *magi-ster*, cetera: ab his enim incipiunt vocabula *Ctesiphon*, *Ptolemæus*, *Mnemon*, *psallo*, *Smyrna*, *stare*. Si tres consonantes in medio concurrunt, ratio est eadem, ideoque Cæsellius apud Cassiodorum pag. 2316. *plo-strum*, *lu-strant*, *campe-stre*, per syllabas disiungi censet. At vero tam in Claudii oratione apud Grut. pag. 502. quam Lucii Cæsaris cenotaphio dividitur *MAGIS-TRATVS*: unde grammaticorum de tribus consonantibus regulam non attigisse ætatem illam, sæpe laudatus censet Norisius.

NOTAE, SEV BREVIATA SCRIPTVRA.

De notis hic agere non est nostri instituti, nec illæ, tam ad orthographiam pertinent, quam ad lectionem, aliam grammaticæ artis partem. Tantum de paucis, nostro æuo maxime tritis, aliquid adferemus. Vulgare, non autem antiquum, neque Latinum est, virorum propriis nominibus vocabulum *Dominus* honoris caussa præmittere, quod hac nota DN. seu Dn. plurimi solent scribere. At medio æuo D. N. puncto interposito, valebat *dominus noster*, aut si plures, D. D. N. N. *domini nostri*, & augustorum nominibus tantummodo præmittebatur, uti ex innumeris inscriptionibus constat. Rectius plene scripseris, si scribendum est; aut D. simpliciter ponas, vt aliæ gentes faciunt. Si times, ne cum *Do-*

ctoris

notis nota confundatur, veterum consuetudini magis D O M. quam D N. accedet.

Deinde abrumpendi formula *& cetera*, contrahitur sic *&c.* siue &c. Trita hodie forma, antiquis prorsus ignota: qui rem varie eloquuntur & circumscribunt: nec non ipsum *cetera* aliquot membris recensitis subdunt Lucretius lib. VI. vers. 85. & Cicero Top. cap. VII. Vtrobique recentiores *& cetera* ediderunt, quod improbant Ob. Gifanius, Dan. Pareus, & Aug Buchnerus: elegantius censentes *cetera* sine coniunctione, quam *& cetera*. Hinc iudicari de nota hac augendo honori duplicata, &c. &c. ac triplicata &c. &c. &c. potest, quæ hodie singularis reuerentiæ signum habetur. Plene exscribe, plene pronuntia, & intelliges quam parum apto sensu hæc fiat multiplicatio. Idem quod *cetera*, in abrumpendi usu sunt *reliqua*. Capitolinus in Gordiano cap. V. partem refert epistolæ imperatoris Alexandri ad senatum, qua recitata, abscissis ceteris, quæ sequebantur, subiunxit, *& reliqua*.

PARS

PARS POSTERIOR,

QVAE EST

VOCVM SINGVLARIVM

ORTHOGRAPHIA.

A Præpositio sine accentu, more antiquo: neque etiam accentu ab vllo alio discernitur.

ADFATIM & *affatim* scribitur: sed qui præuerbium *ad* in ceteris ante *F* seruant, iis prius placet: cum quibus & nos sentimus. Festus, *adfatim*: etiam Lipsius de Pronuntiat. cap. XXI. Agrœcius ab *adfatu* ducit; sed repugnat breuis quantitas, a Naniano poeta defensa apud Gell. lib. VII. cap. VII. quamquam is veram eius rationem ignorauit: nam a *fatim* est, veteri voce, quæ sonuit *abundanter*; vnde *fatisco*, abundanter aperior: inde *adfatim* siue *affatim*. Sic Seruius docet ad illud Virgilii Aen. I. vers. 123.

-- -- *rimisque fatiscunt*.

ADOLESCENS per *O* auctoritate Festi in *Suboles*, quia ab *olesco*, id est *cresco*. Lapides quidam & libri *adulescens*. Spon. Misc. pag. 129. e medio æuo inscriptione ADVLESCENTIAE. Sed Manutius etiam ad lapides prouocat, qui *O* habeant.

ADSIDVVS & *Assiduus* pari stant auctoritate & vtraque magna. Cicero Top. cap. 2. *Locuples est assiduus, vt ait Aelius, appellatus ab ære dando*: ære, id est *asse*. Gellius XVI. cap. X. *Assiduus in duodecim tabulis pro locuplete & facile facienti, dictus,*

aut ab assibus, id est are dando, quum id tempora reipublicæ postularent: aut a muneris pro familiari copia faciendi assiduitate. Vtrumque explicat Sosipater lib. I. pag. 58. *Adsiduus quidam per D scribunt, quasi sit a sedendo figuratum, sed errant. Nam quum a Seruio Tullio populus in quinque classes esset diuisus, vt tributum, prout quisque possideret, inferret; ditiores, qui asses dabant, assidui dicti sunt,* (quasi qui asses duint:) *& quoniam soli in negotiis publicis frequentes aderant, eos qui frequentes assunt, assiduos ab assibus dixerunt.* Inscriptio sub Antoninis Grut. p. 163. 8. ASSIDVIS FLVCTIBVS. Contra Festus: *Adsiduus dicitur, quia in ea re, quam frequenter agit, quasi consedisse videatur*: hic ergo ab *adsidendo* ducit, vt a residendo *residuus*. Varro lib. VI. cap. V. *qui adest, adsiduus*. Ergo ab *adsum*. Atque his displicuit opinio de *assibus*: quæ aliquid fabulæ de Servio habere videtur. Nec Cicero ex mente sua, sed Aelii locutus est: Gellius dubitanter *aut*, *aut*. Accedit, quod Romæ marmorea tabella legitur (Grut. 950. pag. 8.) ADSIDVE DEFLET. De pronuntiatione per *ss* minus dubitatur: scriptura fuit ambigua.

ADSVM dico, quia *S* ante se *ad* præpositionem ferre posse, supra probauimus. Nec Plautinus iocus Pœnulo a. I. sc. 2. 67. quo dicenti *assum apud te eccum*, alius respondet, *ego elixus sis volo*, nos movet: nam plebeia pronuntiatio, non doctorum scriptura, ex eo probatur.

AEGAEVM mare, vtrimque diphthongo prima: quia Græce est τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

AEMILIVS Latino I, non Græco Υ, in secunda, nummi & lapides. Vide Vrsin. pag. 11. & Grut. pag. 33. 36.

AERIVS, *Aëreus*. Tritum posterius: MSS. & castigatiores libri *aerius*. Lucretius lib. I. uers. 12.

Aëria

Aeria volucres. Et Virgilius Georg. III. verf. 474.
--- *aerias Alpis & Norica si quis*
Castella in tumulis, cetera.

AETHERIVS, non *aethereus*, Manutius ex Virgilii vetustissimo codice, quem a suo possessore sæpe Carpensem vocat.

AFRICA, *Africanus*, *Afer*, per *f* non *ph*; nummi & lapides: vt vt Græcis posterioribus (nam veteribus Λιβύα) est Α'φρος, Α'φρικη'. Vide Pæanium, Eutropii metaphrastam, lib. II. in bello Punico II.

AGNATVS, *AGNOSCO*. De his supra pag. 29. disputauimus: & de simili verbo *cognosco* pag. 33. Nondum dubitare desino de *gnascor*, *gnasco*, vnde ducunt illa, littera *d* præuerbii extrusa. Nam *agnomen* est *adnomen*, quod ita coniunctim scriptum Salmasius Capitolino vindicauit in Vero cap. III. quemadmodum idem auctor eodemque principe cap. VII. in præstantissimo Palatino cod. *adnosceret* scripsit. Glossæ nomicæ: ἀδνάτος, ανέψιος, συγγενής.

AHENOBARBVS, non diphthongo *Aenobarbus*, nummi gentis Domitiæ, & lapides Capitolini: vide *Manut*. In Ancyrano, serie I. cum biuocali AHAENEIS PILIS.

ALAMANNIA & *Alemannia*: sed prius in libris frequentius: at plures nummi ALEMANNIA, quod ideo præfert illustris Spanhemius pag. 750. Cum *A* in vno nummo aureo, quem Nic. Heinsius exponit ad Claudiani IV. conf. Honor. v. 446. Inscriptio Grut. pag. 160. titulos Valentiniani, Valentis & Gratiani refert: in singulorum cognomentis ALAMANN. Et pag. 159. 7. de Gratiano: GERMAN. MAX. ALAMANVS MAX. per A & simplex N.

ALLIA fluuius Romana clade nobilitatus.

 Ser-

Seruius ad illud Aeneid. VII. vers. 717. *infaustum interluit Allia nomen*; dicit nomen *Alia* esse, a poeta metri caussa duplicatam litteram. Iuuat Plutarchus in Camillo pag. 137. παρὰ τὸν Ἀλίαν ποταμόν. Hos duces sequuntur Manutius, Sigonius, Dausquius. At duplex L in aliis omnium libris Varronis, Ciceronis, Liuii, Taciti, Suetonii, Macrobii: neque credibile est, hos omnes potuisse corrumpi. Accedit incorruptum testimonium Caiani, quod Pisis est, cenotaphii, quo PRO ALLIENSI diem VIIII. K. MARTIAS, quo obierat Caius Cæsar, habendam esse decernitur.

ALEXANDREA, *Alexandria*, Græce Ἀλεξάνδρεια. Vrbium autem nomina proparoxytona, in εια exeuntia, dubium accentum apud Latinos habent, prout in *ea* vel *ia* cadunt. Quædam constantius E longum habent, vt *Laodicea*, *Heraclea*, *Apamea*, *Cassandrea*: quædam plerumque per *ia* scribuntur, vt *Seleucia*, *Nicomedia*, *Philadelphia*, *Sebastia*: quædam ambigua, *Alexandria* & *Alexandrea*; *Antiochia* & *Antiochea*; *Cæsaria* & *Cæsarea*, cetera; quia ει nunc *I* nunc *E* pronuntiatur. Horatius lib. IIII. od. XIIII. *Alexandrea* scripsit, arrecta pænultima: in nummis Latinis autem ALEXANDRIA; vt etiam Plinius, & plerumque alii. *Antiochea* in antiquis codd. Epistolarum Ciceronis, quod Fuluius Vrsinus ad lib. II. epist. X. (al. IX.) tuetur, etiam ex nummi epigraphe GENIO ANTIOCHEAE. Plurimis nummis est COL. CAESAREA, tam vtriusque in Palæstina, quam eius, quæ erat in Mauretania. Sic etiam de *Amaseia*, *Antigoneia*, *Pharnaceia*, *Rapheia* iudicandum est.

ALVCINARI, sine *H*, & *L* simplici, Festus, & Cloatius Verus apud Gellium lib. XVI. cap. XII. scribunt, quasi *a luce aberrare*, vt Manutius

cum

cum Pantagatho interpretatur. Recentiores quidam malunt *allucinari*, siue *adlucinari*, quasi offendere ad lucem, eiusque claritate præstringi. Sed malim cum Festo tacere & Cloatio. Veteres aliquando adspirationem præfixerunt, vt idem Gellius lib. II, cap. III. refert: sed addiderunt etiam (quæ ibi exempla coniungit) ad *honera*, *honustum*, quæ nemo imitatur.

AMOENVS per œ in lapidibus, quibus proprium *Amœnus* & *Amœna* sunt. Gruter. pag. 788. L. AMOENVS, & pag. 854. AELIA L. F. AMOENA. Addit Manutius vetustos codices Virgilii.

ANCORA sine adspiratione, quia est ἄγκυρα Græce. Seruius quidem ad Aeneid. I. vers. 169. mirabundus: *Hoc nomen quum in Græco, vnde originem ducit, adspirationem non habeat, in Latino adspiratur: quod est contrarium: nam magis Græcorum est adspiratio.* At Marius Victorinus pag. 2466. componit, vt paria in hoc genere, *corona*, *ancora*, *sepulcrum*.

ANNVLVS, *anulus*. Qui altius videntur sapere, scribunt *anulus*, vno *N*, Manutius, Lipsius, Scaliger ad Varronem: quia sit ab *anus*, quod circulum & podicem, perinde vt δακτύλιος, Græcis, significet: quæ parum decora originatio est. Varro LL. lib. v. post initium; *Tempus a bruma ad brumam, dum sol redit, vocatur annus; quod, vt paruuli circuli annuli, sic magni dicebantur anni.* Vt autem *annus* N duplici scribitur, ita etiam *annulus* ὑποκοριστικόν. Mollius sonat, fateor, *anulus*: inde forsan illa, quam Manutius vrget, *antiqua consuetudo*, quæ in libris obseruatur.

APVD. Quidam per *T* scribunt ad antiquitatem prouocantes. Est sane in veteri lapide (Grut. pag. 443.) APVT NOS: & ex Hadriani sæcu-

lo p. 378. APVT MAXIMVM PRINC. tamen Augusti ætate cenotaphio Lucii Cæsaris scriptum APVD EAM ARAM. Velius Longus pag. 2231. *Non dubitatur, quin* APVD *per D scribi debeat, quoniam nulla præpositio T littera finitur*. Hæc ergo consuetudo obtinuit.

APPVLEIVS, *Apuleius*, viri nomen, frequentius duplicata littera, quam simplice, in inscriptionibus apparet: quæ *Apulia* quidem, vnde est, *P* simplici; poetæ vero etiam geminato scriptum tenent.

ARCESSO, non *accerso*. Grammatici quidem inter vtrumque distinguunt, Sosipater lib. III. & Diomedes lib. I. quod illud sit accusare; hoc euocare. Sed nihil valet hæc distinctio. Est enim ab antiquo *arcio*, pro quo, vt Priscianus lib. I. pag. 559. notat, *accio*, ab *ad* & *cio*, (*d* in *r* olim mutato) postea dixerunt: quod approbat Lipsius in Ortographia.

ARENA sine *H*. Seruius ad illud Aeneid. I, vers. 172.

--- *potiuntur Troes arena*;

Quæritur, inquit, *habeat, nec ne, nomen hoc adspirationem. Et Varro sic diffinit: Si ab ariditate dicitur, non habet; si ab hærendo, vt in fabricis videmus, habet: melior tamen est superior etymologia*. Eadem Carisius lib. I. pag. 80. sed epicrisi, *gratius tamen cum adspiratione*, dissentit a Seruio Mauro. Manutius etiam *harena*, persuasus præterea vetusta inscriptione CALCE HARENATO.

ARRIVS familiæ Romanæ nomen, *R* gemino, in nummis & lapidibus: *Arius*, R simplici, nomen hæresiarchæ, cuius media producta est, quia Græce scribitur Ἄρειος, vt *Darius* ex Δαρεῖος. Vnde & *Areus*, Quintilianus III. cap. I. scripsit.

AR-

ARTVS, anguſtus, non *arctus* placet eruditis. Sic Priſcianus ſcripſit & *artus* & *artare* verbum lib. VI. & Valer. Probus pag. 1474. *artus* anguſtus, & *artus* membra ſola flexione & caſu, non ſcriptura, diſcernit. Dicis, ab *arceo* eſſe vel *arcio*. Eſto: vt vero ex *farctus* fit *fartus*; ſic etiam *artus* ab *arctus*.

ASPORTO, quaſi *abſporto*, excluſo *B*, ſecundum Priſcianum lib. II. pag. 571. In aliis manet, vt *abſcedo*, *abſterreo*.

ATQVE coniunctio. In lapidibus ſæpe legitur *Adque*. Vide inſcriptiones Grut. & Sponii, etiam vetuſtos Virgilii codices. Mollius viſum *adque*, nec alienum ab originis ſignificatione. Nihilominus prævaluit *atque*, & Auguſti æuo vtrumque in vſu erat. Cenotaphio enim Caii Cæſaris eſt A T Q V E; Lucii A D Q U E. Lapides pletique ſunt poſterioris æui: Gruterus tamen etiam vetuſtum indicat pag. 96. 7. in quo eſt PRO HOC ADQVE ALIEIS. Tandem id exolevit, & *atque* vbiuis ſtabilitum.

ATTIVS poeta: & *Attius*, familiæ nomen diuerſæ ab *Acciis*: ut *Attius* augur apud Livium. Sic Manutius ex libris & lapidibus.

AVCTOR, *auctoritas*, per C T. Soſipater Cariſius lib. I. pag. 30. *Auctor propterea dicitur*, *quod augeret & generaret*. Sic meliori ætate ſcriptum. Cenotaphio Caii Cæſaris: PVBLICA AVCTORITATE; & mox, AVCTORIBVSQVE IIS. Et oratione Claudii imperatoris apud Grut. pag. 502. HOC INTER AVCTORES DISCREPAT. Et nummus Commodi ex VIII. imperii anno, non A V T O R, vt Vaillant in Aeneis pag. 92. refert, ſed vt Occo & Mediobarbus pag. 254. AVCTOR PIET. quod in alio eiuſdem anni nummo argenteo ipſe Vaillant

pag. 88. AVCT. PIET. transſcripſit, & Mediceo Virgilii codice lib. VI. v. 650.

-- -- *& Troia Dardanus auctor.*

Putida ergo *author*, *authoritas*, quia nullus hic locus eſt litteræ ϑ, *th*: tolerabiliora *autor*, *autoritas*, quia in Notis Valerii Probi, medio æuo grammatici, AVT. *vel* AVTR. *vel* AVC. explicatur *autoritas*.

BACCA, *Baca*. Petrus Victorius auctor eſt, in Ciceronis vetuſtiſſimis libris *baca* uno *c* ſcriptum eſſe: quam ſcripturam Nic. Heinſius in Prudentii præfation. Pſychom. verſ. 33. vocat *veram orthographiam*, etiam in Prudentii vetuſtioribus libris obſeruatam. Nihilominus plerique *bacca* ſcribunt eduntque.

BALINEVM, contracte *Balneum*: vtrumque iuſtum & Latinum. Soſipater pag. 76. *Balneum veteres dixerunt ſive balineum*: utrumque etiam in lapidibus reperitur, vt Manutius probauit, & ex Gruteri indice Aedificiorum clarum eſt.

BALLISTA verius ſcribitur quam *Baliſta*, quia a βάλλειν. Gloſſa vetus: καταπέλτης, *balliſtra*, *balliſta*: nam illo æuo etiam *balliſtra* dixerunt. Inuenitur tamen etiam L vno ſcriptum. Spon. Miſc. pag. 66. COLLEG. BALISTARIOR.

BELLVA, non *belua*, quia *bellum* Feſtus a *belluis* ducit; aut potius *bellua* a *bello* nomen trahit, hoc ex *duello*, vt Quintilianus tradit lib. I. cap. V.

BENEVOLVS, *beneuolentia*. Lipſius contendit *beniuolus* ſcribendum eſſe, & id ſuadent etiam quidam grammatici veteres. Eutyches pag. 2152. *A Volo*, *vis*, *beniuolus*, *maliuolus*, *& maleficus*. Sane & lapis, Grut. pag. 443. habet BENIVOLENTIAE, & alius pag. 651. BENIVOLENTIBVS. At quia in compoſitis aliis *bene* cum

cum E retinemus, *beneficium*, *benedico*; videtur omnino consuetudo adhuc recepta contra paucorum dissensum retinenda esse.

BRACHIVM, uno *c*, quia ex Græco *βραχίων*. At Manutius auctoritate Carpensis Virgilij *bracchia*: vt videatur *c* producendæ syllabæ adiecta esse, quia prima Græcæ vocis correpta est. Sed paucos imitatores habet: fere omnes *brachia* scribunt, producta quamuis prima sit.

BRVNDISIVM, non *Brundusium*, Italiæ oppidum & portus. Libri & lapides testes.

BVCCINA, *Bucina*. Prius vulgatum est, etiam Pompeii Festi. Manutius autem tuetur posterius ex Virgilio Carpensi, & Isidori Origin. XVIII. cap. IIII. qui *Bucina*, inquit, *dicta a voce, quasi Vocina*. Non omnibus grata hæc etymologia: aliique a *βυκάνη* deriuant. Varro lib. v. cap. VII. extr. a vocis similitudine, (id est, a sono *βοῦ bu*) & *cano* deducit, quasi *bu-cina*, *bu-cinator*, licet in libris, quos habemus, etiam Scaligeri, editum sit *buccinator*.

CAECINA per æ & simplex n, non *Cecinna*; familiæ Romanæ nomen. Libri docent & lapides. Grut. p. 116. 5. C. CAECINA LARGVS.

CAECVS item per æ, non œ, oculis captus. Veteri tabula apud Grut. pag. 191. CENS. AP. CLAVDIVS C. F. AP. N. CAECVS. is de quo Liuius IX. cap. XXIX. Festus *cæcum vallum*, occultam munitionem, etiam diphthongo prima scripsit.

CAELEBS. Festus, *Cælibem dictum existimant, quod dignam cælo vitam agat*: quæ licet non certa sit deriuatio; tamen veterem scribendi modum ostendit. Ex veteri tabella Manutius in *dumtaxat*, & Gruterus pag. 574. 6. SI QVI CAELIBES ESSENT. In simili tamen tabellæ fragmento pag. 575. 1. legitur COELIBES, diphthongo

 alia:

alia: vt nec hæc scriptura damnanda sit. Manutius autem facit cum priore.

CAELO, *cælare*, sculpere, cum æ, libri veteres & lapides. Romano lapide, quem Manutius vidit, CAELATOR & CAELATVRA.

CAELVM per æ malunt eruditi, quam *cœlum*, Aelius Gallus apud Varronem lib. IV. *cælum* dictum ita tradit, *quod est cælatum*. Sic etiam Isidorus lib. XVIII. cap. IV. Gruterus pag. 50. 6. CAELOQVE: & p. 41. DIANAE CAELESTI. Et sic pag. 54. *caelesti Mercurio*: pag. 59. *Veneri caelesti*: & de Seuero pag. 266. *caelesti ejus indulgentia*. Spon. pag. 93. *Bonae deae caelesti*. Festus *cælestia auguria* scripsit: addit Manutius Virgilium Carpensem. Nec vero vulgaris scriptura per œ destituta est rationibus, quia a κοῖλος, *cauus* deducit, quod probabile Varroni dicto loco videtur. Grut. pag. 115. *omnibus* COELESTIBVS *consentientibus*: pag. 180. 3. AQVARVM COELESTIVM.

CAENVM pro limo Manutius per æ, quod sic libri veteres & Virgilius Carpensis. Vulgo *cœnum*, quasi κοινὸν *commune*, & *pollutum*, nisi ex sacris nostris significatio altera petita est.

CAERIMONIA per æ & i Manutius ex lapide, Domitiano a Titi sodalibus dicato, quo ille vocatur *conseruator* CAERIMONIARVM *publicarum*. Diphthongus certa, quia a Cære, Etruriæ oppido, nomen, quo, vrbe a Gallis capta, Romanorum sacra peruecta fuerant. *Inde*, ait Val. Maximus lib. I. cap. I. *institutum est, sacra cærimonias vocari*. Gruterus, qui eumdem lapidem transscripsit pag. 270. *cæremonia*, vocali secunda refert: sed maior fides αὐτόπτου Manutii. Et Gisbertus Cuperus, vir summus, ineditam inscriptionem hanc pro singulari beneuolentia communicauit nobiscum: Q. FLAVIVS Q. F. SVC. HERCVLANVS

NVS AVGVR MAGISTER CAERIMONIAR. SACR. FAC.

CAERVLEVS & *cærulus* diphthongo prima Gruter. pag. 176. *ex fontibus qui vocabantur* CAERVLEVS & *Curtius.*: & mox, *aquas Curtiam* & CAERVLEAM *perductas a divo Claudio*. Et Lucii Cæsaris cenotaphio INFVLIS CAERVLIS.

CAESAREA, *Cæsaria*: vide supra *Alexandrea*. Addo pauca: *Cæsarea* est ex Καισάρεια, quod in libris est, & in nummis variis apud Harduinum de Nummis antiq. Pop. & Vrb. pag. 110. seq. Græcis, Latinis legi ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ & CAESAREA. Tamen *Cæsaria* ex aliis nummis defendi quoque potest, apud eumdem de Num. Herodiadum pag. 7. inscriptis, ΚΑΙΣΑΡΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ, ΜΗΤΡΟΠ. ΚΑΙΣΑΡΙΑΣ.

* A nomine Cæsar etiam *Cæsareus* in libris scribitur, vt *Cæsarea domus*, Ouid. 1. Trist. 1, v. 70. *Cæsareum templum*, Prudent. 1. Symmach. vers. 250. at fragmento apud Grut. pag. 41. CAESARIVS: & *Cæsarianus* apud ipsum Cæsarem de Bello ciuili sæpe.

CAESPES, *Cespes*. Festus a *cædo*: *quasi terra in modum lateris cæsa*. Itaque potior diphthongus est.

CAMENA. Plures cum E simplici scribunt, Varro, Festus, & Virgilius emendatioribus libris. Macrobius lib. 1. Somn. cap. III. *Camenas quasi Canenas a canendo dixerunt*. Seruius in Eclog. III. v. 59. *Camenæ, Musæ, quibus a cantu nomen est inditum*. Nec vero spernenda aliorum diphthongus œ, quæ visitur in veteri inscriptione (Spon. Recherch. p. 269.) IMMORTALES CAMOENAS.

CARTHAGINIENSIS verius est; quam *Carthaginensis*, quod ex Ennii versu liquet, quem Ci-

Cicero pro Balbo cap. XXXII. citat,

Hostem qui feriet, mihi erit Carthaginiensis.

Et in columnæ Rostratæ basi COPIAS CARTACINIENSIS: & Grut. pag. 586. PROCTRACTVS CARTHAGINIENSIS.

CARVS, dilectus, sine H. de quo supra pag. 9. Innumera in cippis exempla superlatiui CARISSIMVS. Vid. Grut. 418. 421. 426. cetera: & in nummo Balbini CARITAS MVTVA AVGG.

CAVSSA, *Causa*, vtroque modo. Illud, geminato sibilo, ex vsu veterum. Capitolinis lapidibus sæpe, REI GERVNDAE CAVSSA. Vid. Grut. pag. 290. seq. Et in aliis vetustis tabulis pag. 506. 509. PRAEVARICATIONIS CAVSSA. Et Tiberii ætate pag. 525. EX CAVSSA. Plura Manutius adfert, & etymologiam, quod quasi *cauissa* sit, a *caueo*, in duas contracta voce syllabas, cuius sententiæ etiam Scaurus meminit pag. 2257. quamquam ipse S vno malit scribere. Neque enim desunt probata exempla cum S simplici antiquis monumentis; oratione Claudii pag. 502. inscriptione ex Samnitico bello pag. 298. marmore Ancyrano, atque alibi.

CETERI, *cetera*, sine diphthongo lapides vetusti. In tabula ænea perantiqua (Grut. pag. 628. seq.) CETEREI VIATORES: & Lege agraria apud eumdem pag. 202. CETERORVM: nec id mutatum Augusti ætate, vt vel solum Lucii Cæsaris cenotaphium documento est, quo eadem vox ter reperitur sine diphthongo scripta; atque ita sub Cæsaribus seruatum fuit: nec aliter Virgilius Mediceus. Grammatici diphthongum inculcant, quia sit ex καὶ & ἕτερος: sed nugas agunt: sic enim haberet copulandi vim, neque adhiberi posset, vbi locus non est copulæ: neque copula eidem præfigi, ne duplex

plex illa concurreret. v. g. Tiburtino lapide, ET CETERIS DIS; sensus esset & & *ceteris*, quod absonum. Non autem prorsus reiicio *caetera* cum diphthongo, sed compositionem καὶ ἕτερα. Scio enim raro veteres, immo rarissime diphthongo vsos esse, vt Grut. pag. 801. n. 11. CAETERISQ. SVIS.

CHALCEDON libri: *Calchedon*: Καλχηδών: omnes nummi. Vide quae de hoc nomine in Notitia Asiae Antiquae notauimus.

COELIVS, *Caelia*, familiae Romanae nomina, cum oe in plerisque monumentis. Vrsinus nummos familiae Coeliae pag. 79. sic inscriptos exhibet: C. COIL. item L. COIL. ἀρχαϊκῶς: & alios C. COEL. CALDVS. Grut. pag. 52. M. COELIO: & pag. 240. in basi marmorea Vespasiani aeuo M. COELIVS: & sic alibi saepe. Raro per ae, vt pag. 300. in Capitolinis P. CAELIVS.

COENA per diphthongum oe, quia a κοινὸν, Plutarchus Sympos. lib. VIII. probl. VI. τὰ δεῖπνόν φασι κοινὰ διὰ τὴν κοινωνίαν καλεῖσθαι. καθ' ἑαυτοὺς γὰρ ἠρίςων ἐπιεικῶς οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι, συνδειπνοῦντες τοῖς φίλοις. *Aiunt vespertinas epulas Coenam vocari quasi communionem: seorsum enim prandebant prisci Romani; coenabant cum amicis*. Et Isidorus lib. XX. Orig. cap. II. *Caena vocatur a communione vescensium. κοινὸν quippe Graeci commune dicunt*. Dausquius a lapide testimonium petit, ad Clitumnum reperto, IN PVBLICO COENARENT. Plures autem lapides, quos Aldus vidit, CENAM DED. habent: Festus, *Cena*, diphthongo alia., ad quem modum Sponius pag. 292. in Neapolitano lapide CAENACVLVM legit. Adeo discrepant in hac voce lapides.

COEPI, *coepisse*, *coeptus* per oe. Oratione Claudii pag. 502. Grut. COEPERVNT: & p. 443. COEPISSE: & pag. 669. COEPTO flore.

In

In Ancyrano autem marmore *opera* CAEPTA. *Incepi* autem ab *incipio* est: inde *cæptum* & *inceptum* distinguenda. Beda Orthogr. pag. 2332. Cepit, *per simplicem* e, *a capiendo*: Cœpit, *per diphthongum* œ, *de incipiendo*: Cœpta, *per diphthongum* œ: Incepta *per simplicem* e.

COMISSARI, *comissatio*, per *simplex m* & *i*. Festus *Comissatio a vicis*; *quos Græci* κώμας *dicunt*. Bene vocabulum scripsit: minus bene a *vicis* denominauit. Varro lib. VI. LL. cap. V. COMITER, *hilare*, *ac lubenter*: *cuius origo Græce* κῶμος: *inde Latina* COMISSATIO *dicta*. Sic quoque Donatus *comissator* scripsit in Adelph. act. V. sc. II.

CONCIO per *C*, quia vt Festus interpretatur; *Concio* est *conuentus*, *quasi conuocatio*, a concire. Non ergo mouemur, quod in antiquis monumentis legitur CONTIO. Vide Grut. p. 506. 507.

CONDITIO & *CONDICIO*: prius sequitur originem, quia a supino verbi *condo est*; vt *perditio* a *perditum*; posterius est plerorumque lapidum & veterum librorum, & in his quoque Virgilii Carpensis. Aldus ex hoc & saxis verba profert, quem audias. In Sponii autem Recherch. pag. 316. ex Romana inscriptione refertur SVB HAC CONDITIONE.

CONSIDERO per *I*, non *Y*, quia Latinum est, non Græcum. Sic etiam *Desidero*.

CONSVMMO, *consummare*. Lipsius mauult *consumare*, vno *m*, & ad lapides prouocat. Sane Ancyrano monumento legimus *basilicam consumatam*: at Manutius ex lapidibus bis *consummauit*, & semel *consummator*, & *consummatus* enotauit, quod origo etiam poscit, quia a *summus* vel *summa est*.

CONVICIVM, non *conuitium*, quia a *voce* est, quasi *conuocium*. Festus: *Conuicium a vicis, in*

quibus

quibus prius habitatum est : vel immutata littera, quasi conuocium. Et Vlpianus lege xv. de Iniuriis: *Quum in vnum plures voces conferuntur, conuicium appellatur, quasi conuocium*. Quod etiam ex syllaba producta apparet. Ouid. XIII. Metam. 306.

Neue in me stolidæ conuicia fundere linguæ.

COQVVS. Eutyches grammaticus lib. II. post initium *cocus* scripsit. *Verbo*, inquit, *coquo nomen adhæret cocus*: Velius autem Longus sub finem Orthographiæ hoc *nimium exile* censet: *nam sicut*, inquit, *non est prima syllaba* (in coquus) *oneranda; sic sequens videtur explendi*. Oneratur autem prima per *Qu.* pro *C.* Beda Orthogr. pag. 2332. *Coquus, coqui*, *prima syllaba per C, secunda per Q scribenda est*.

CVNCTARI, contari; *Percunctari, percontari*: prius est Festi in *Percunctatio*, quem Manutius sequitur, etiam Carpensis Virgilii auctoritate inductus; posterius Verrii apud eumdem Festum; quocum Freinshemius facit Indice Curtiano in *cunctancum ter*. Rationem vterque dat; Festus, *quod is qui curiose interrogat, per cuncta visit*. Verrius, quod dictum *ex nautico vsu, qui conto pertentant cognoscuntque aquæ altitudinem*.

DALMATIA. In lapidibus & nummis sæpius *Delmatia* per *E*: nec vero scriptura altera pœnitenda. Vide nostram Notit. Orb. Antiqui pag. 614.

DELECTVS, *Dilectus* militum. Cicero lib. XII. epist. v. ad Cassium: *magnas Pansa copias ex dilectu Italiæ comparat*. Gebhardus ibi: *Dilectus semper scribendum est, quod ita præeunt MSS & vetusti libri*. Et Lambinus ibidem: *Iam* dilectu *legendum esse non* delectu, *nemo est qui nesciat, indocilibus exceptis*. Adde lib. XI. ep. 171. sect. 4. Pompeius quoque Festus: *Dilectus militum, & is, qui significatur amatus, a legendo dicti sunt*. Aldus tamen noster; *Delectus, contra libros aliquot veteres, multo*

to scripserim libentius, *quam Dilectus*.

DELICIVM, *Delicia*, per *C*, a *delicatus*, Grut. pag. 646. DELICIVM: Manutius ex lapide Rom. DELICIAE.

DESIDERO, *Desiderium*, per *I* Latinum. Vide supra *Considero*. Vetus lapis Romanus, Manutio teste, DESIDERIO NATAE.

DISPICERE, *S* vno, quamuis a *di*. *A specio*. Sic & *Dispergo*, a *spargo*. Dis enim & *di* in compositione variant. Manet præpositio *dis* integra ante *C*, *P*, *Q*, *S* & *T*. vt in verbis *discedo*, *discerno*, *dispono*, *disputo*, *disquiro*, *disseco*, *dissentio*, *distermino*, *distraho*. Amittit *S* ante D, G, L, M, *N*, *R*. vt *diduco*, *diditus*, *digero*, *dilabor*, *dilacero*, *dimitto*, *dimoueo*, *dinumero*, *diripio*, *dirumpo*. Ante F mutatur, vt *differo*, *difficilis*, *diffugio*. Hæc clara sunt. Difficilior res ante S cum alia consonante, id est ante *sp*, *st*, vbi S propter concursum consonantium suauius abiicitur, vt *disperge*, *dispicio*, *distinguo*, (a *stinguo*, quo Cicero in Arato, & Lucretius vsi sunt) *distringo*. *Disertus* singulare est, si a *dissero*: etiam *dirimo*, si ab *emo* cum *R* epenthetico potius, quam transmutato; vt *d* in *redamo*: quia *dis* non facile ante vocalem inueneris. *I* consona est, si *dis* præcedit, vt *disiicio*, *disiungo*. Legitur tamen etiam in optimis membranis Cicer. lib. I. epist. VII. & IX. sub init. *diiuncti*, quod criticis non displicet.

DOMITIVS gentis Romanæ nomen per *T*, in lapidibus Capitolinis, secus ac in iisdem *Sulpitius*. Inde *Domitianus* in nummis quoque cum *T* scriptum; & vxor *Domitia*, itidem in nummis.

DVMTAXAT per *M* in lapidibus. Rauennæ in Drusi Germanici cenotaphio, *epulentur* DVMTAXAT *inante* V *id. Iul.* Et Grut. pag. 574. 6. DVMTAXAT SINGVLI. Ibid. num. 2.

est

est etiam diuisum DVM. TAXAT. SINGVLI. SINGVLAS. Sed de his dictum est suprà pag. 21. Vna vero inscriptione Domitiani pag. 575. n. 1. inueni DVNTAXAT.

ECLIPSIS. Peccant hodie, qui *ecclipsis* duplicata CC scribunt, quo suam Græcitatis ignorantiam produnt: est enim ἔκλειψις, ab ἐκλείπω, *deficio*.

ELOGIVM. Lambinus & Lipsius *Eclogium* scribendum censent, quia *elogium* neque Latinum nec Græcum sit. At libri *elogium*, Ciceronis sæpe, & Sueton. Calig. c. XXIV. Est origine ἐκλόγιον, atque sic *eclogium* perinde, vt *ecloga*, scribendum esset: vsus vero creber C extrusit & quasi ciuitate Latinorum donauit: qui non *Ex*, quod Græco ἐκ respondet, ante L, sed *E* in compositione ponunt, vt *elicio*, *eligo*, *elinguis*, *elongo*.

EMTVS, *emptus*; & sic alia, *redemtus*, *comtus*, *sumtus*, cetera, de quibus pag. 22. dictum est. Grammaticorum addo testimonia. Ter. Scaurus pag. 2255. *Interdum P. littera superuacuo adiicitur, vt quum scribimus Sumptus, Demptus, Comptus; quum alioqui ceteris declinationibus verborum non adsit. Sumo, enim, & Demo, & Emo, detracta P vt superuacua; quare participationibus adiiciatur, ratio non est*. Et Marius Victorinus pag. 2466. *nec consumptum, nec emptum, nec redemptum* — *& similia isti per* P T *scribetis vitiose, sed vt ego scripsi iuxta* M T *ponetis, & lucrifacietis litteram, quæ detracta nihil de significatu vocis diminuit, & scribitur expeditius*. Exempla vetusta sine *P* prædicta pag. 22. proposuimus: nec vero negamus plura esse cum P. Ancyr. monumento & Grut. pag. 489. 12. *solo* EMPTO: in veteri SC. pag. 328. REDEMPTORIBVS. Et INTEREMPTVS Spon. pag. 181. Et SVMPTIBVS Grut. pag. 417. CONSVMPTIS p. 921. 6.

EPI-

EPISTOLA per O breue, origo postulat, ἐπιστολή. Multis tamen inscriptionibus, nescitur qua ratione, est EPISTVLA. Grut. pag. 61. 4. AB EPISTVLIS. Aldus decem lapides eodem scripturæ genere notauit.

ETRVRIA, *ETRVSCVS*, sine adspiratione in lapidibus, vt supra pag. 42. exposuimus.

EXSEQVIAE cum *S*, quia ab *exsequor*, hoc a *sequor*, quod *S* suum post X non amittit, vt supra demonstratum fuit pag. 25. 35.

EXSILIVM, *exsul*, cum *S*. Eadem, quæ superioris vocis, ratio est, etiam prædicta pag. 25. 35. a nobis exposita; quia ab *ex* & *solum* deriuantur. Nonius Marcellus pag. 12. *Exsules dicuntur extra solum*. Isidorus lib. v. Orig. cap. vlt. *Exsilium dictum, quasi extra solum: nam exsul dicitur qui extra solum est*.

* Sic etiam de aliis compositis ex præuerbio *Ex* & verbis ab *S* incipientibus, censendum est, vt *exsatio*, *exsilio*, *exsoluo*, *exspecto*, *exsto*, *exstruo*, *exsudo*, *exsupero*, *exsurgo*; de quibus dictum pag. 25. & 35. Adi etiam Manutium.

EXVO & *EXVVIAE*, sine *S*. Vetus quidem grammaticus Cæsellius pag. 2315. *Exsui, habet S; sui enim est & insui, quasi alicui rei immitti, vnde exsui, quasi iam emitti & nudari. Inde exsuuiæ, vnde exsuti, id est spoliati*: Vossius autem in Etymologico: Exuo *scribendum, non, vt Aldo* (Cæsellio verius) *visum*, exsuo, quod *fit ab* ex *&* suo. *Nam est ab* ἐκδύω, *vt* induo *ab* ἐνδύω. *Hinc* & ἀποδύω *idem ac* ἐκδύω. *Vnde* ἀποδυτήριον, *locus in balineis, vbi vestes exuuntur. Vtitur* apodyterii *voce Cicero lib.* III. *ep.* I. *ad Q. fratrem, & Plinius lib.* v. *epist.* VI. *Ab* exuo *dictæ* exuuiæ. *Gloss. vett.* Exuuiæ λάφυρα, ἐνδύματα. *Eædem ab* ἐκδύω *siue* exduo *vel* ecduo, ecdutæ. *Festus*: Exdutæ, exuuiæ.

Hæc

Hæc Vossius. Dacerius ad Festum: *Exduta ab exduo, Græce ἐκδύω; &, eliso d, exuo, exuviæ*. Hinc facile rationes Cæsellii refelluntur.

FACILLIMVS duplici LL, Manutius poetarum exemplis, qui producunt, motus, scribit: & sane sic in melioribus libris est.

FAEX cum æ, non *fex*; libri veteres. Nec plura de hoc Aldus.

FECVNDVS sine diphthongo. Gellius XVI. cap. XII. Varronis verbis probat, ipsum & *fenus* & *fetus* & *fecunditas* E simplici scripsisse. In nummis Augustarum, Lucillæ, Iuliæ Severi, & Faustinæ, aliarumque (secus quam in plerisque Vaillant edidit) FECVNDITAS: nummo Albini SAECVLO FECVNDO.

FELIX sine diphthongo lapides & nummi. Cenotaphio Caii Pisano FELICITER. De nummis vide Spanhemianum illustre opus pag. 726. Et sane nihil frequentius in Augustorum nummis, quam FELICITAS *publica*, *sæculi*, *temporum*. Male ergo in libris quibusdam *fælix* scriptum est.

FEMINA quoque in libris & lapidibus sine diphthongo legitur. Ex libris instar omnium sit Virgilius, quem Carpensem Manutius cognominat. Lapides plures & ipse profert, & inscriptionum opere Gruterus. Hic pag. 459. *Postumiae Paulae* FEMINAE *rarissimae*: & pag. 480. *Valer. Quintae castissimae* FEMINAE: & alibi sæpe. Sic & *femen* & *femur* auctore Festo.

FENVS etiam & *Feneror* sine diphthongo Varro apud Gellium XVI. cap. XII. *Fenerator a fenere est nominatus. Fenus autem dictum a fetu, & quasi a fetura quadam pecuniæ parientis atque increscentis*. Pompeius Festus: *Fenus appellatur naturalis terræ fetus; ob quam caussam & nummorum fetus, fenus est*

F *voca-*

vocatum, *& de ea re Leges funebres*. Qui etiam *fenum* pratorum ab eadem caussa dicit appellatum. Gruterus pag. 868. n. 11. *reliqua* VI. *millia* FENERARENTVR. Est vero & Anagniæ lapis, quem Aldus vidit, & Gruterus descripsit pag. 264. dicatus Severo, in quo ANAGNINI FOEN..... id est *fœneratores*.

FETIALIS per T, Græca consuetudine & lapidum auctoritate. Dionysius Halicarn. lib. VI. pag. 410. & lib. X. pag. 649 φιτιάλεις etiam lib. II. pag. 131. φετιάλεις: pro quo Sylburgius ex Suida legendum censet φητιάλεις, *fetiales*. Addit lapidem Manutius sub Tiberio inscriptum, *Legato Ti. Caesaris Aug. leg.* VIIII. *Hispan. pontifici* FETIALI. Et Festus *fetialis*. Gruterus autem pag. 1107. ex alio: LEG. PRO. PR. FECIALIS.

FETVS sine diphthongo, Varronis verbis, modo in *fecundus* & *fenus* prolatis: & Virgilio Carpensi, Aldo teste.

FOEDARE, inquinare, per œ libri veteres, Virgilii præsertim vetustissimus codex, toties laudatus: & lapis Romanus, quem Manutius vidit, *Nympheum sordium squalore* FOEDATVM.

FOEDVS, σπονδὴ, per œ. Manutius itidem ad Virgilii sæpe laudatum codicem provocat, & ad lapidem Camerinensem (Grut. pag. 266.) quo est IVRE FOEDERIS. Addo Grut. pag. 242. ex ænea sub Vespasiano facta tabula: FOEDVS*ve cum quibus volet, facere liceat*.

FRENVM sine diphthongo. Manutius libros & suum Virgilium: Lipsius libros & lapides vocat testes; verba ex lapidibus non profert.

GAIVS prænomen Latinum, ita per G scribitur in Pandectis, & olim etiam ita pronuntiatum fuit, licet, quum per notam scriberentur, ut plerumque solebant prænomina, C scriberetur, non G, anti-

qua

qua consuetudine, qua C etiam G (huius nota nondum inuenta) significaret: qua de re dictum supra pag. 21. Postea etiam extra notas plene quoque *Caius* scriptum, nec vero alterum *Gaius*, vt pronuntiabant, sepositum aut abiectum; vt Augusti aetate vtrumque usus ferret. In Caiano enim cenotaphio vers. 7. est CAIVM CAESAREM: ibidem vers. 37. GAI ET LVCI CAESARVM. In Taciti libris per *C*, *Caius Luciusque Caesares* scriptum exstat lib VI. cap. vlt. & alibi; & *Caianae expeditiones* lib. IIII. Hist. cap. XV. id est Caligulae. Eadem ratio est nominis *Cnaei*, siue *Cnei*, aut *Cneii*, quod etiam vt *G* pronuntiatum & Graece quoque scriptum fuit, vt ex Terentiano Mauro pag. 21. dictum est. Eius nota est CN. *Cn.* non *Gn.* Manutius probat *Cnaeus* cum diphthongo: a quo alii dissentiunt.

GENITRIX, *Genetrix*. Aldo placet prius, quia est a *genitor*, hoc a *genitum* supino: & epitaphium Aeliae Sabinae adlegat, in quo sit GENITRIX. Contra in nummis & lapidibus Veneris cognomen semper *Genetrix* scriptum est. Gruteri pag. 225. & nummis Hadriani ac Faustinae VENERI GENETRICI. Et Vaticanus Virgilius, vt Pierius, ad Aen. I. vers. 590. testatur, etiam *genetrix* habet; cui itidem Veneris cognomen est. Sit ergo in diuae cognominibus per E singulari quadam consuetudine: de aliis scribemus, vt origo poscit, *genitrix*, quemadmodum vno & altero epitaphio Grut. approbauit.

GLAEBA diphthongo vt scribatur, auctor est Manutius, ipse vetustis libris, Virgilii praesertim antiquissimo, persuasus.

GOTHI, populus, cum adspiratione & VNO T. Inscriptio Romana sub Iustiniano posita, *post victoriam* GOTHICAM. Et Lilybaetana apud

Reinesium pag. 278. *fines inter Vandalos & GOTHOS*. Græci, Procopius & Zonaras, adgrauant littera adiecta, Γόττθοι.

HADRIANVS, non *Adrianus*, nummi & lapides : & illi forte omnes ; hi plurimi, exceptis paucis, de quibus pag. 41. dixi.

HAEDVS, *hædi*, diphthongo principe Virgilii codices vetusti. Etiam Varro LL. lib. IV. cap. XIX. *Hircus, quod Sabini Fircus : & quod illeic Fedus, in Latino rure Hedus : quod in urbe, ut in multis, A addito* HAEDVS.

HAEMVS mons Thraciæ, non *Aemus*, quia Græci asperant. Theocritus idyll. VII. 76. μακρὸν ὑφ' Αἷμον, *lato sub Hæmo*. Nisi enim asper esset spiritus, ὑπ' dixisset. Atque sic in melioribus libris Latinis. Virgilius Georg. lib. 2. vers. 488.

-- -- -- *gelidis in vallibus Hæmi*.

HANNIBAL cum adspiratione, secus ac hodie in multis libris videmus. Dictum supra pag. 41. Sic etiam *Hanno*, eiusdem originis Carthaginiense nomen.

HARIOLVS. Donatus in Phorm. Terentii act. IV. sc. IV. quasi *Fariolus* a *fatis* & *fando* dictum censet, *F* in *H*, ut sæpe factum, commutato Confirmatur libris præstantioribus.

HARVSPEX non ab *ara*, sed ab *haruga*. Donatus iam dicto loco : *Haruspex ab haruga nominatur. Nam haruga dicitur hostia, ab hara, in qua pecora includuntur*. Approbant lapides a Manutio exscripti, quibus est HARVSPEX.

* De *Harena* dictum pag. 68. in *Arena*. Sic etiam *Harundo* se habet, pro qua *Arundo* scribimus, quia aiunt ab *ariditate* dictam. Ineptit Agrœcius inter *harundinem* & *arundinem* distinguens. *Arundo*, inquit, *canna est, ab ariditate dicta : Harundo, telum e canna*.

HAVD,

HAVD, *haut*. Nimis ſubtilis eſt Marius Victorinus ita hanc voculam vna littera diſtinguens pag. 2462. ut *haud* ante vocales; *haut* ante conſonantes ponendum cenſeat: in quo iuſtum Lipſium ſectatorem habet lib. III. Variar. Lect. cap. XXIX. quamuis ipſe de Victorino dubitabundus ſcribat, *ſubtilius fortaſſe monuiſſe, quam verius*. Soſipater pag. 87. ad οὐδέ ducit, ideoque cum *D*. Addit, *ſed & per T ſcribi ſonus vocis admittit*. Beda autem pag. 2336. *Haud*, quando aduerbium negandi eſt, *D* littera terminari tradit & adſpirari in capite; & ab *Aut* coniunctione hoc modo diſcernit; de *haut* nullam mentionem facit. In optimis libris etiam *Haud* cum *D* conſtanter legitur: atque *haut* videtur tale eſſe, quale *aput*, *adque* & alia, vbi *D* & *T* aliquando permutata inueniuntur.

HAVE, libri & lapides cum adſpiratione. In epicediis extremis ſæpe, HAVE VALE. Vide exempla apud Aldum.

HELIOGABALVS male ſcribitur a Lampridio, quaſi ab ἥλιος ſit. Originis enim Syriacæ eſt, & in nummis deus, cuius ſacerdos fuerat, & a quo cognomen habuit, ſcribitur ELAGABALVS: quod & verum principis hujus cognomen eſt.

HERCVLIVS, *Herculeus*: illud in nummis eſt, quos vir maximus Ezech. Spanhemius p. 747. adlegat: hoc in lapidibus ad Gruter. pag. 199. n. 4. & pag. 280.

HERES, non *Hæres*; & *Hereditas*, in libris & lapidibus. Fragmento legis Agrar. Grut. p. 205. HEREDESVE EIVS: & pag. 20. 3. *pro ſalute uxoris* HEREDVMQ. *ſuorum*: & p. 149. 6. HEREDITATIVM; & ſic conſtanter alibi. Feſtus quoque *Heres* & *Heredium*.

HIBRIDVS, Latino *I*, non *Y*. Voſſius Etymo-

molog. deducit ab *Hier*, *Imber*, id est *Vmber* : accessit *H*, vt in *harena*, & aliis.

HIC, *heic*, aduerbium. Sunt qui aduerbium *heic* scribi malunt, vt a pronomine *hic* discernatur. Sane multa exempla in vetustis epitaphiis visuntur ita scripta : OSSA HEIC SITA SVNT: vide Grut. pag. 640. 862. 965. & HEIC SITVS EST, pag. 651. HEIC EST SEPVLTVS pag. 984. attamen non pauciora sunt, quibus eædem formulæ, aut similes, per *hic* scribuntur. Spon. pag. 24. *ossa* HIC *sita sunt* : & pag. 171. *Iulia Adepta* HIC *adquiescit*. Et Gruter. pag. 650. HIC *siti sunt* : & pag. 652. HIC *iacet* : & pag. 892. *L. Valerius Maxsumus* HIC *sepultus*. Videtur ergo *heic* in his formulis aliquid antiquum sapere, tamquam ex illo tempore reliquum, quo *I* per *EI* vt plurimum exprimebatur.

HIEMS, non *Hyems*. Dictum supra aliquid pag. 6. 7. nec enim certum est ab ὕειν originem trahere, aliique ab *hiando* derivant. Virgilius Mediceus Georg. II. 322.

Nondum hiemen contingit equis.

Interdum *P* interposuerunt, atque sic Varronis libro IV. *hiemps* legitur : etiam Grut. pag. 136. in veteris Kalendarii fragmine HIEMPS. Verum improbat hoc Scaurus pag. 2256. *Hiems*, inquit, *carere P littera debet*, *quia in casibus numquam P*, *nec B*, *propinqua eius respondet* : *sine quarum altera nusquam in Latinis ea nomina declinantur*, *ut Princeps*, *Cælebs*. Nec derivata habent *T*. Vetus tabula, quam Manutius vidit, Gruterus p. 501. transscripsit, habet HIEMANDI CAVSSA : & mox : MEILITES HIEMENT : item, IN HIBERNACVLA *meilites deducantur*.

HISTRIA regio extrema Italiæ ad Illyricum, libri & lapides. Gruter. pag. 285. CONS.

VE-

VENET. ET HISTR. Qui *Istria* scribunt, ab fabuloso amne, ex Istro in has oras, si diis placet, deriuato, deducunt. Semel inueni cum *y* pag. 433. *correctori Venetiarum & HYSTRIAE*: in quo nobis sufficit adspiratio; vocalem Græcam repudiamus.

HORDEVM. Rei rusticæ scriptores Varro & Columella *ordeum* sine adspiratione. Sed Velius Longus Orthographia extrema; & Terentius Scaurus pag. 2258. tradunt, antique dictum esse *fordeum*: *F* postmodum, vt in aliis multis, conuersum in *H*. Vide paullo ante in *Hædus*, quod ex *fedus* Sabinorum erat.

IBERVS, Hispaniæ fluuius, plerumque sine adspiratione, Græca consuetudine. Straboni lib. III. & Ptolemæo est ὁ Ἴβηρ. Inscriptione autem veteri (Grut. pag. 690.) est FLVMEN HIBERVS: & in Prudentii vetustis libris, hymno Calagurritanorum extremo, *quos Hiberus adluit*: & sub initium, *terra Hibera*, id est Hispania.

ICCIRCO lubentius eruditi scribunt, quam *idcirco*, quia dicimus *accedo*, *accipio*, *d* in *c* mutato. Contra Gruter. pag. 408. Tergestina inscriptione IDCIRCO: sed multa secus, ac veteres plerique consueuerant, in eadem sunt consignata.

IDEMTIDEM, *Identidem*. Posterius vsitatius est, quia grammaticorum opinio inualuit, *m* ante *t* nec scribi, nec pronuntiari posse: Beda Orthogr. pag. 2337. *Identidem per N in priore loco scribendum est, licet sit ab idem & idem*. Verum quia multis exemplis supra demonstratum, inanem metum esse, ne *m* & *t* conlisionem pariant; æque *idemtidem* scribi potest, vt *dumtaxat*, *emtus*, & *redemtus* scribimus.

IMMO, correctionis vocula *m* geminato. Virgilius Carpensis sic, Aldo teste; & libri Varro-

nis, Prudentii, & caſtigatiſſimus quiſque.

INCHOARE non quidem *a chaos* certi deducimus, vt grammatici faciunt; cum adſpiratione tamen ſcribimus, quia ſic in marmoribus vetuſtis legitur: v g. INCHOATVM Grut. pag. 30. 190. Reineſ. pag. 277. & AB INCHOATO Grut. pag. 169. Reineſ. 275.

INCLYTVS, *inclutus*, *inclitus*. Beda Orthogr. pag. 2338. *Inclytus Græcum nomen: nam* κλυτὸς *Græci glorioſum dicunt*. Sic puto legendum, quia ad Græcum prouocat; quamvis Purſchii editione *inclitus* ſcriptum eſt. Gruterus pag. 667. 10. INCLYTA ROMA. Atque ita plurimi ſcribi volunt propter eamdem rationem, quamvis non certiſſimam. *In* enim Latinam originem ſuadet, quam alii in *cluo* vel *clueo* quærunt, licet & hoc tandem ad κλύω referatur. Sed ſiue a κλύω, ſiue a *cluo* eſt; tamen quia *y* quoque in *u* tranſire ſolet, ſcribunt alii *inclutus*. Feſtus: *Inclutus*, *nobilis*, *clarus*. Grut. p. 152. 8. INCLVTVS REX THEODORICVS. Quod vero ciuitate verbum antique donatum fuit, Latine alii *inclitus* ſcripſerunt. Grut. p. 273. 5. PIO ATQVE INCLITO D. N. TRAIANO, Traianum intellige Decium, Philippi ſucceſſorem. Quam ſcribendi formam ſupra pag. 6. 7. Obertus Giſanius præferendam ceteris cenſuit.

INCREBESCO, quamuis a *creber* ſit; non *increbreſco*: quia & *rubeſco* a *ruber*. Vt vero hoc a *rubeo* eſt proxime; ita veroſimile, veteribus fuiſſe etiam verbum *crebeo*, a quo *crebeſco*.

IN DIES rectius diuiſis vocibus, quam *indies* ſcribimus: vt vtrique accentus ſeruetur ſuus: qui in coniunctione a pleriſque retrahitur in præpoſitionem, non ſecus ac ſi enclitica vox *dies* eſſet.

IN-

INDVTIAE per *T* ex Gellii ratione, qui lib. I. cap. XXV. putat compositum vocabulum ex *inde vti iam* (lege integra verba eius) aut, Aurelii Opilii etymologia, quasi *initiæ*. Manutio sunt tamquam *inductæ*: Vossio ab *indu* veteri, (hoc est *in*) & *otium*. Omnes hæ rationes *T* poscunt, non *C*.

INFITIOR Festus & Manutius per *T*, quia fit a *fateor*. Quum enim Festus ait, *infitiari, creditum fraudare*; non obscure significat, esse quasi *infiteri*, vel non fateri depositum. Quod probabilius est, quam a *facio* deriuare, quod sit, negare se aliquid *fecisse*. In quam opinionem qui secedunt, per *C* scribunt & *inficiari* & *inficias*.

INLVSTRIS, *illustris*. De his & similibus supra in compositis cum præpositione pag. 36. dictum est, in lapidibus plerumque esse *inlustris* & *inlustrare*: vid. Gruter. pag. 417. 447. 481. cetera; Spon. pag. 36. 103. reliqua. Manutius autem hanc vocem in iis præ ceteris censet, in quibus iudicium aurium, quod molle est, sequendum sit: quem & consuetudo iuuat.

IN PRIMIS, divise, vt *cum primis*; non *imprimis*, nec bene *inprimis*. Est enim, in præcipuis, seu, inter primos & principes: id quod si obseruatur, minus confunduntur inter se, quæ idem significare quidem videntur, non autem plane significant, *inprimis*, *præsertim*, *præcipue*, *maxime*.

IVCVNDVS, per *V*, quia Ciceroni ab *iuuando* est II. de Fin. cap. IIII. Non ergo audiendi sunt, qui *iocundus* dicunt ab *iocus* vel *iocando*; quibus etiam prosodia reclamat: etsi non desunt inscriptiones veteres, quæ cum *O* id referant, Neapolitana, quam Aldus præbet; & alia Gruter. pag. 844. 6. quibus *Iocundus*, *Iocunda* propria nomina sunt: plures enim *Iucundus* expressum habent, quas itidem Aldus recitauit.

IVP-

IVPPITER, *P* duplici, nummi & lapides: quod de illis illustris Spanhemius pag. 84. adseuerat, vt non opus sit exemplis illustrare, quale illud in Domitiani moneta est IVPPITER CONSERVATOR. Fuluius Vrsinus, & ipse peritissimus nummorum, Aldo Manutio idem adfirmauerat. Lapidum testimonia sunt, Grut. pag. 23. 12. in aræ dedicatione: IVPPITER OPTIME MAXIME. Sponius pag. 99. in Auieni Festi epitaphio: IVPPITER *aethram pandit, Feste, tibi*. Manutius etiam ad libros veteres prouocat. Nihilominus, si fides nummorum exscriptoribus Occoni & Vaillantio habenda, in Vitelliano est IVPITER VICTOR, vna & simplici littera.

K littera quam rari vsus sit, supra pag. 7. diximus. Marius Victorinus pag. 1945. ante A adhibitam a veteribus fuisse testatur, vt *Kanna*, *Kalendæ*, *Karthago*: sed neque hoc perpetuum. Beda Orthogr. pag. 2338. *Karthago & Kalendæ per K scribenda sunt: licet per C melius*. Kalendæ quidem in lapidibus per *K*; non autem sæpe *Karthago*. Nummi quidam Seueri & Caracallæ & Galerii, quos laudatissimus Spanhemius pag. 727. descripsit, FELIX KART. præferunt; lapides autem C habent, & plerique sine adspiratione. Columna Rostrata CARTACINIENSIS. Grut. pag. 512. ex vetusta tabula CARTAGO CAPTA: pag. 385. CARTAGINE: pag. 174. & 349. CARTAGINENSIS. Cum adspiratione autem p. 349. CARTHAG. & p. 586. 9. CARTHAGINIENSIS: & Optatiani Porphyrii tab. x. CARTHAGO.

LABOR, *labi*, præterito & participio *lapsus* an *labsus* formet, disceptatur. Origo *B* exigit, atque ita in Sponii Miscell. pag. 84. & 92. & Gruter.

pag.

pag. 48. *vetustate* CONLABSVM: & Virgilii codices Aeneid. v. vers. 326. & 445. *elabsus*: tamen plures inscriptiones cum P referunt, CONLAPSVM Gruter. pag. 7. & 51. & 173. ac COLLAPSVM pag. 58. & 100. & 163. Fortius enim B ante S pronuntiabant, quam vt illius sonus sufficeret: quam ideo in P plerumque veteres mutabant.

LACRIMAE, *Lacrymae*, sine adspiratione, vt supra dictum, quia a δάκρυον deducitur: quamuis in quibusdam lapidibus cum H reperiatur *lachrima*, Gruter. pag. 572. n. 7. Spon. pag. 180. Cum *Y* autem haud facile repereris; at cum aequiualente *V* *lachruma* Gruter. pag. 799. Pluribus autem locis LACRIMAE, Gruter. pag. 694. 700. 715. & Spon. pag. 203. 219. alibi. Adde cum primis quae pag. 6. 7. ex Gisanio de hac etiam voce tradidimus.

LAEVA, sinistra, diphthongo principe, Festus; & lapis, a Manutio transcriptus, PARTE LAEVA.

LAPICIDINA, non *lapidicina*. Varro LL. lib. VII. cap. XXXIII. *Qui lapides cadunt lapicidas; qui ligna, lignicidas non dici: neque vt aurificem, sic argentificem*. Grut. pag. 593. 8. A LAPICIDINIS CARISTIIS. Sic emendandum cum Manutio αὐτόπτῃ, quod perperam *lapidicinis* editum est.

LETVM, mors, sine adspiratione. Extra viam Latinam vagantur, qui mortem ab obliuione, hoc est *letum* a λήθη (vnde *lethum* scribunt) deduci putant. Priscianus propior, qui a supino antiqui verbi *leo*, vnde *deleo* superest, deriuat. *Pletus*, inquit lib. v. pag. 665. *quasi a pleo, verbo: letum quasi a leo*. Confirmat vetus lapis Gruter. 655. LETO TACENT (*iacent* Manut.) & mox, POST LETI DIEM. Quamvis vero Var-

10

ro lib. VI. cap. III. & Festus *leti* etymon etiam a λήθη petant; tamen vterque scripsit sine adspiratione.

LITTERA duplici T libri veteres, Lipsio teste, & lapides. Sic Florentini Pandectæ, vt Aldus vidit; sic & lapis Prænestinus apud eumdem pag. 8.

Cuius ne taceat memorandum LITTERA *nomen*.

Et Spon. Miscell. pag. 36. VTRISQVE LITTERIS ERVDITO, ex basi Romanæ statuæ. De origine non sumus solliciti, siue sit *legitera*, siue *leuitera*, siue ab *iter*, siue a *litura*, (quod indignatur Iul. Cæs. Scaliger. de causs. LL. lib. I. cap. IV. quia non sint ideo inuentæ nec factæ) siue ab *iterando*. Vide Diomed. pag. 415. Mar. Victorin. pag. 2452. Apage ineptias. Credibilius, esse, vt Vossius censet, a *litum*, supino verbi *lino*; quia atramento chartæ seu membranæ inlinatur: atque ita ab *oblitum* erit *obliterare*, quod vero etiam T duplicat, vt syllaba producatur: nam etiam Catullus in Epithalam. v. 232.

-- -- *nec vlla oblitteret ætas*.

LITVS, *litoris*, uno T antiqui libri, etiam Carpensis Virgilius; & lapides. Lipsius a *litando* ducit, id est sacrificando, quod ibi nauigantium vota & concepta & persoluta. Prænestino lapide iam indicato LITORA, (non *littora*, vt Gruter. pag. 72. edidit) & alio Romano, LITORE *Phocaico pelagi vi examinata*; & Ardeati lapide apud Spon. pag. 270. LITVS *vicinum viae Seuerianae*.

LOQVOR, *locutus*, *loquutus*. Ante *O*, *E*, *I* retinetur *Q*, *loquor*, *loqueris*, *loquitur*, quia *loceris*, *locitur* inconueniens: ante *V* plerique mutarunt in *C*. vt *locutus*. Antonius vero Rufus, quod Ve-

Velius pag. 2237. refert, *locutionem quoque per Q dixit esse scribendam; item Periculum & Ferculum*: quod ipse Velius improbauit. Vt enim Q nemo feret facile in posterioribus exemplis; ita etiam dubium in priori est. Toties in nummis Cæsarum exstans vox ADLOCVTIO, numquam, quod sciam, *adloquutio*; (vide supra pag. 28.) videtur controversiam dirimere posse. Adde infra *Sequor, secutus*.

LVCCEIVS Romanum nomen, libri veteres, & inscriptiones. Grut. p. 646. M. LVCCEIVS FELIX.

LVTATIVS; nobile bello Punico I. nomen, male scribitur *Luctatius*. Nummus L. LVTAT. & alius Vrsin. pag. 161. Q. LVTATI. Lapide Capitolino (pag. 292.) Q. LVTATIVS C. F. Correpta etiam prima litteram C excludit. Silius XIII. 731.

Aequoreis victor cum classe Lutatius armis.

MAECENAS. Sic scribendum, quia Græce est Μαικήνας. Nec lapides aliter Grut. pag. 240. P. MAECENAS: & pag. 638. C. MAECENATIS.

MAEREO, *mæror*, *mæstus*, & *mœreo*, *mœror*, *mœstus*, ambigua diphthongo. Sed præfert Manutius diphthongum primam, quia Varro lib. V. cap. VI. a *marcere* ducat, quod *mærore corpus marcescere videatur*: deinde plures inscriptiones cum *ae* habeant. Romæ in ara marmorea MAERENDO est & MAEROR. Gruterus pag. 494. MAERORE *grauiter adflictus*; & pag. 717. MAESTI. Vir consummatissimus Henr. Noris in Cenotaph. Pis. pag. 480. de his vocabulis: *Profecto in Mediceo numquam satis laudato Virgilii codice semper diphthongus* AE *scripta est*. Est tamen & OE in lapidibus. Grut. pag. 556. PAR --- MOER ---

id

id est *parentes marentes* : & *moestus*, *moestissimus* pag. 658. 669. 673.

MARCIVS, *Marcianus*, *Marciana*, Romanorum nomina, per C in lapidibus. In nummis gentis Marciæ C. MARCI. & Q. MARC. Et Grut. pag. 240. Q. MARCIVS: & pag. 46. MARCIANAE SORORIS AVG.

MAVRETANIA, per E in nummis & lapidibus. Hadriani & Commodi nummis *Exercitus* MAVRETANIAE : & alio RESTITVTORI MAVRETANIAE : Commodi, MAVRETANIA. Grut. pag. 361. MAVRETANIAM SITIFENS. & pag. 482. MAVRET. CAESARIENS.

MAVRICIVS per C, quia Græci, a quibus nomen est, Μαυρίκιος scripserunt. Etiam Gruter. p. 12. n. 10. MAVRICIVS EVPORVS.

MESSALLA gemina *LL*, cognomen Valeriorum, lapides Capitolini & alii.

MILLE, *milia*, *millia*. De posteriori lis est, vna an duplici L L scribatur. Bledonius pag. 1901. *Dicimus*, *mille homines docuit*, &, *mille hominum magister* : *in plurali vero declinatur milia*, *milium*, *milibus*, *vno L sublato*. Et Cassiodorus ex Papiriano pag. 2295. *Mille numerus a quibusdam per vnum L scribitur*, *quod Milia dicimus*, *non Millia* : *alii melius per duo LL existimant scribendum*, puta Mille. Sane sæpe legimus *milia*. Grut. p. 835. X MILIA NVMVM; & p. 868. XC MILIA NVMORVM. Inde etiam *miliarium* scribunt vno L. Spon. Recherch. p. 192. VIAS ET MILIARIA : etiam *ala miliaria* in militia Romana, tam Grut. p. 482. quam Plinii lib. VII. cp. XXXI. Nec vero *millia* reiiciendum. In Ancyrano enim monumento aliquoties legimus *viginti* MILLIA. Et Spon. Misc. p. 179. MILLIA PASSVVM.

MI-

MINVCIVS per C. Dixi ad Minucium Felicem pag. 1. Addo nummos gentis Minuciæ, Vrſin. pag. 179. L. MINVCI. & TI. MINVCI. C. F. Et Grut. pag. 675. Q. MINVCIVS MACER.

MISTVS & *MIXTVS*. Prius analogiæ propius eſt; poſterius vſui. In *miſceo* enim, unde ducuntur, nullum X, niſi tranſponas CS: Pierius autem ad verba Aeneid. 1. 488.

Se quoque principibus permixtum agnouit Achiuis; *Inualuit*, inquit, *iampridem vſus*, *vt* MISTVS *per* ST *ſcribatur: quum tamen in codicibus omnibus antiquis vno conſenſu per* XT *ſcriptum inueniatur* PERMIXTVM. Et lapide Romano apud Manutium: OSSA MEA MIXTA CVM FILIAE.

MOESIA, regio iuxta Iſtrum, Latine per œ ſcribitur, vt in Manutio exſcriptis lapidibus, PR. PR. PROVINCIAE MOESIAE, licet Græcis ſit Μυσία.

MONVMENTVM, *monimentum*. Priori formæ analogia fauet in *documentum*, *nocumentum*, *emolumentum*; & lapides plurimi ſepulcrales: etiam alii, Gruter. pag. 162. MONVMENTVM RERVM *excitauit*. Nec vero multo pauciores ſunt, quibus MONIMENTVM inciſum eſt. Gruter. pag. 558. 592. 594. 656. 5. & alibi: etiam Varro lib. v. cap. vi. *monimenta*.

MVCIVS, non *Mutius*, lapides Capitolini, conſuetudo Græca, & nummus, cuius eſt Q. MVCIVS Q. F. SCAEVOLA.

MVLTA, & *mulcta*. Prius amant eruditi, quia lapidum eſt & librorum veterum. Vetus lapis Firmanus AIRE MOLTATI. Tamen Emeritenſi inſcriptione ſub Domitiano extat (pag. 155. Grut.) *gente male* MVLCTATA.

MV-

MVNATIVS, familiæ Rom. nomen per T, libri & lapides, Grut. pag. 52. 54. cet.

MVSEVM fine diphthongo, quia est μουσεῖον Græce. Vid. Plin. 1. epist. IX.

MYTILENE, nobilis urbs Lesbi, *y* in prima, (non *Mitylene*, vt in libris est) consensu nummorum scribitur. Vide nostram Notitiam Antiquæ Asiæ pag. 16.

NEDVM, *nec dum*, *non dum* disiunctim scribit Manutius, quia similia *non nihil*, *non nulli* separatim scribamus. Accedit, quod in Caiani cenotaphii versu 14. NON. DVM. separata, & puncto, singulas voces distinguente, divisa conspiciuntur. In Mediceo autem Virgilii codice NONDVM coniuncte scriptum est Georg. 2. 322.

NEFAS male in quibusdam libris cum *ph* expressum est. *F* enim habent lapides: Lanuuinus, NEFAS EST; Sic & *nefandus*. Gruter. pag. 161. 1.

NEGOTIVM per T, vt *otium*, libri & lapidum plurimi. Frequens enim in his est nomen NEGOTIATOR, Grut. pag. 466. 624. 641. 645. sæpe, & 650. & Spon. Misc. pag. 226. ac *negotiantur*, Gruter. pag. 496. Non numquam vero etiam cum C reperitur, Gruter. pag. 14. n. 12. pag. 411. 3. pag. 640. 2.

NENIA, sine diphthongo Vossius Etymologico: quia a νηνίατος, quod idem: & νηνυρίζειν Hesychio est θρηνεῖν.

NVMMVS & *NVMVS*, duplici *M*, & simplici. Prius probat Manutius, tamquam frequentius in libris & lapidibus. Ipse vero vnum exemplum adfert ex Romano lapide, NVMMVLARIO; addit tria eiusdem vocis *M* vno scriptæ. Monumento autem Ancyrano *quadrigenos* NVMMOS, & post paullo *millia* NVMMVM, id

est

est nummorum. Veteres enim nulla nota pluralis genitiui contractionem indicant. Et Spon. Miscell. pag. 63. HS ∞ ∞ NVMMVM. Et in Varronis libris *nummi*. Contra Gruter. pag. 833. & 868. MILIA NVMVM, & MILIA NVMORVM.

NVMQVAM, quo eruditiores vtuntur, tuetur Manutius ex analogia, quia *M* ante *Q* in aliis consistat, *vtrumque*, *quemquam*, *namque*, *quacumque*, & similibus. In Ancyrano autem, & alio Romano lapide (Manutius pag. 309.) est NVNQVAM.

NVNTIVS per T. Manutius per C praefert, nos cum T Cenotaphio Caii Caesaris sub initium: *cum allatus esset* NVNTIVS: & post versus aliquot, *decessus* NVNTIATVS. Et in veteri SC. apud Gruter. pag. 499. *deixsistis voheis* NONTIATA ESSE. Nec ipse Manutius diffitetur, in Carpensi, nunc Mediceo Virgilio, etiam per *T* scriptum esse. v. gr. Aen. 11. 547. *nuntius ibis*: & lib. XI. 740. *nuntiet*. Tamen & Gruter. pag. 254. 4. DENVNCIATORES.

OBSCENVS, quia a *scena*, σκηνὴ, per E simplex. Varro LL. VI. cap. V. *Obscaenum dictum a scaena*: nam *scena* antiquis contra originem per A E scripta. Interpretatur Aldus, *quasi contrarium scenae, quod in scena, multis praesentibus, pronuntiare non liceat*. Scaliger de caussis LL. lib. I. cap. XXXIV. per *oe*, ἀπὸ κοινοῦ, scribi vult. Nonius autem per *AE*, quamuis *immundum* explicet: quae notio videtur Scaligero accommodata. Sed commune immundum esse, sacrae dictioni in diuinis litteris, quam genio Latinitatis, est propius.

OLVS, *oleris*, quod multi *holus* scribunt, vt Festus, Nonius; & in veteris calendarii fragmento *forum holitorium*. Vossius bene ab *oleo*, id est cresco,

trahit; qua ſtante ratione, excidit adſpiratio.

OPPERIOR duplici *pp* libri veteres, & Virgilius Carpenſis, vt Manutius memorat.

OPPIDVM, quidam *opidum* ſcribunt, quia Varro lib IV. LL. cap. XXXII. Cicero de Gloria apud Feſtum, & ipſe Feſtus ab *ope* dictum putent, quam hominibus præbeat: aut quod ibi homines *opes* ſuas conferant. Sed luditur ſæpe in etymologia, & ipſe Varro ac Feſtus geminata littera ſcripſerunt: atque ita etiam in lapidibus, vt Aletrino, IN OPPIDO: in ponte Alcantarenſi, OPPIDANI.

OPPORTVNVS, gemino *pp* libri veteres, & ſæpe laudatus Virgilii vetuſtiſſimus codex.

OTIVM, per T, non per C. Pierius ad Virgilii eclogam I. tradit, Romano, & Mediceo, aliiſque antiquis libris *otia* per T ſcriptum: & Manutius, Q. Papirium *otium* in iis ſcripſiſſe, in quibus T vt Z legatur. Adde *negotium*, de quo ſupra. Eſt enim ex *nec* & *otium*, etiam Scauro iudice pag. 2262.

PAENE, id eſt *fere*, cum AE libri veteres, Manutio teſte, & lapides. Grut. pag. 655. ERODITA PAENE MVSARVM MANV. *Erodita*, antique.

PAPIRIVS, Romanæ familiæ nomen, *I* Latino, non *Y* Græco. Eius gentis tres nummos Vrſinus profert, qui confirmant, vnum Latine ſignatum, PAPIR. CARB. duos Græce, ΠΑΠΙΡΙΟΥ ΚΑΡΒΩΝΟΣ, Grutero pag. 447. in Brixienſi lapide plures Papirii ſunt, *P. Papirius Augur*; *Cn. Papirius Fuſcus*; *Cn. Papirius Curſor*, & *Cn. Papirius Curſor filius*; omnes ſine *y* Græca littera.

PARRICIDA. Librorum auctoritate veterum Manutius nititur.

PATRICIVS, cum C libri, Græca conſuetudo,

do, & lapides. Fulginii repertus: *adlecto inter* PATRICIOS.

PAVLLVM & *paullulum*, LL geminata Terentius Scaurus pag. 2256. *Sine dubio peccant, qui* paulum & paululum *per vnum* L *scribunt*. Obiicit Velius pag. 2238. iuxta diphthongum geminari consonantem non posse, quia non possit pronuntiari. Sed refutatur exemplis. Inscriptione Romana Grut. pag. 769. QVOD DEICO PAVLLVM EST. Sic ubique inuenimus *Paullus*, *Paullinus*, propria nomina, iam demonstranda: sic & vox *caussa* supra fuit probata.

PAVLLVS, cognomen Aemiliæ gentis, plures lapides habent, pauciores *Paulus*; v. g. PAVLLVS legitur Grut. pag. 293. in Capitolinis, & pag. 50. 729. 851. & *Paulla* pag. 321. 459.: Sponius Miscell: *Paullus* pag. 43. 275. alibi. Et nummi gentis Aemiliæ tres apud Vrsin. pag. 7. PAVLLVS. At *Paulus* Grut. pag. 21. 9. pag. 824. 8. Sic & *Paullinus* pag. 429. 3. *Paullina* pag. 756. 806. sed *Paulinus* pag. 45. & 100.

PELOPONNESVS, gemino NN, consuetudine magis quam ratione. Strabo lib. XIII. pag. 425. de Hecatonnesis: *καλοῦνται Ε'κατόννησοι συνθέτως, ὡς Πελοπόννησος, κατὰ ἔθος τι τοῦ* N *γράμματος πλεονάζοντος*, *Vocantur* Hecatonnesi *per compositionem, vt Peloponnesus, ex consuetudine quadam* N *abundante*. At χεῤῥόνησος, *Chersonesus*, N simplici.

PERCVNCTARI vide in *cunctari*, vbi expositum.

PERENNIS, libri, & lapis Roman. OB. PERENNEM ---- quod contra eos notauit Manutius, qui *peremnis* putarunt dici, sicut *solemnis*.

PERSES, nomen regis Macedoniæ, Latinis gratior forma, quam quæ secundum Græcos est *Per-*

ſeus ex Περσεύς. Grut. pag. 296. 1. EX MACEDON. ET REGE PER SE PER TRIDVVM *triumphauit*. Sic & plerique Latini libri: Liuianus autem *Perſeus*.

PIGNVS, vt Priſcianus lib. VI. pag. 721. tradit, *pigneris* & *pignoris* caſum format: vt *fenus*, *feneris* & *fenoris*. Nugatur Agrœcius, notione vocales diſtinguens, vt *pignera* rerum ſint; *pignora* filiorum. Quin potius *pigneris* priores dixerunt; poſteriores *pignoris*. Ita Manutius cenſet: ita Priſcianus lib. VI. de duplici caſu a *fenus*. Quum dixiſſet *fenus* facere *fenoris*, addit: *tamen antiqui feneris dixerunt: vnde & feneror verbum, & fenerator. Et pignus pigneris & pignoris; vnde pignero, pigneras*.

PIRVS, *pirum*, quia Latina ſunt, per *I* Latinum. Adluſio enim eſt, non deriuatio, quæ a πῦρ ducit propter formæ vel coloris ſimilitudinem. Vid. Iſidor. XVII. Orig. cap. VIII.

POENA per *oe*, quia a ποινή: atque ita etiam lapides, quos Manutius exſcripſit. A *pœna* eſt *pœnitet*, licet Varro ordinem inuertat, *pœnam* ducens a *pœnitendo*; idem tamen ſub finem lib. IIII. de L. lingua, nexum vtriuſque confirmat, & cum eo paritatem ſcripturæ. Vt vero Romani interdum permutabant diphthongos, v. g. *prœlium* & *prælium* ſcribentes; ita factum, vt Oratione Claudii (Gruter. pag. 502.) aliquoties PAENITET legatur, quod non tam rationi, quam conſuetudini dandum eſt: atque ita etiam in Mediceo Virgilio eſſe dicitur.

POMERIVM etiam conſuetudine magis, quam certa ratione ſine diphthongo ſcriptum eſt in libris & lapidibus: quamuis non ignorarent veteres eſſe a *pone mœros*, id eſt poſt muros. Varro lib. IV. cap. XXXII: *quod erat poſt murum, pomerium dictum*. Inſcriptio Claudii, POMERIVM AMPLIAVIT;

SIT: & alia apud Manut. FIN. POMER. TERMIN. Et Spon. pag. 265. *finibus* POMERIVM *ampliauit*.

PORCIVS, gentis Romanæ nomen, per C, non T, libri, lapides, quorum quatuor Gruterus pag. 458. exhibet. Nummus Vrsini L. PORCI. Græce Πόρκιος.

POSTVMVS, postremus; & *POSTVMIVS*, familiæ nomen, sine adspiratione. Vetus lapis Manutio referente; *L. Autronius L. fil.* POSTVMVS, vbi nomen proprium est: quemadmodum & ille, qui, Gallieno imperium negligente, in Gallia purpuram sumsit, in nummis non *Posthumius*, vt in libris est, sed POSTVMVS constanter vocitatur. Vrsinus in nummis Postumiæ gentis, insignem præfert, inscriptum A. POSTVMIVS COS. & alium, C. POSTVMI. In vetusta tabula consulum Grut. pag. 293. *Aulus*, *Lucius*, & *Spurius Postumii* memorantur: adde pag. 306. 986. & sic plurimis locis. Diffiteri autem non possum, pag. 151. (vidit & Spon. pag. 150.) CL. POSTHVMVS legi: & pag. 38. n. 14. Q. POSTVM. sed posterioris æui sunt. Eutyches pag. 2311. *quædam excludunt penitus spiritum, vt postumus, post humatum patrem natus*.

PRAESTRINGERE, tolli vult Manutius; *præstinguere* substitui, idque auctoritate veterum librorum: Velim pluribus exposuisset, illustrassetque exemplis: sed nihil adiecit. Lambinum in eam opinionem quidam Lucretii codex induxit, quo legitur lib. III. vers. 1057. de Epicuro:

> *Qui genus humanum ingenio superauit, & omnes Præstinxit.*

At Gifanius in MSS. *præstrinxit* inuenit, in aliis *restrinxit*: Salmasius *restinxit*. Quia notas Nonio

ſubiecit ſiue Mercerus ſiue alius, idem ſenſit p. 100. & Franc. Fabricius ad Aſconii Divinat. Verrin. cap. XIV. Sed neque Aſconius, neque Nonius aliud quam *præſtringere* habent: & ipſe Cicero in Verr. Divin. cap. XIV. *præſtringat aciem ingenii*: & de Diuinat. lib. I. cap. XXIX. *præſtringere aciem mentis*: nec aliter MSS. Proinde claudo hanc diſceptationem Giſanii ad Lucret. verbis: *Præſtringere valet quaſi obnubere: præſtringere oculorum aciem, ἀμαυροῦν. Hoc qui in præſtingere mutant, non recte, meo quidem iudicio, faciunt, quum omnes omnium ſcriptorum lib. vet. repugnent, & ipſi grammatici.*

PREHENDO reiicit Manutius: quia in libris ſit *prendo* & *prenſus*. Et Velius Longus pag. 2229. *Prendo dicimus, non prehendo*. Sed eſto, ſimplex ſine contractione aut rarum aut inuſitatum eſſe (Varro autem lib. V. cap. VII. *manu prehendimus*) & Virgilium ſcripſiſſe *prendere, prenſi, prenſant*: integrum tamen negari non poteſt, quod in compoſitis redit, *apprehendo, comprehendo, reprehendo*: quæ a quibuſdam diphthongo ſcribuntur, ſed ſine ratione, quia nulla eſt ex *præ* compoſitio: etiam lapides per *pre* habent, Romanus COMPREHENSIS, vt Manutius, qui vidit, refert; non, vt Gruterus pag. 682. Smetii fide, *compraehenſis*, transſcripſit: & Neapolitanus, DEPREHENDERIM.

PRELVM ſine diphthongo, quia a *premo*, contractum ex *premulum*. Contractio autem producit primam. Iſidorus lib. XX. cap. XIIII. *Prelum a premendo vocatum, quaſi preſſorium*. Qui per *ae* ſcribunt, a *præluendo* ducunt, quod longius petitum, quamuis etiam *lacus* ſit ad prelum in torculari.

PRETIVM per T, libri & lapides. Carmen Præneſtini lapidis, quem Manutius vidit, *Digerit in* PRETIVM. Gruter. pag. 893. num. 8.

PRE-

PRETIVM INTVLIT.

PRO admirationis, sine adspiratione, quæ in fine nulla est: vide supra pag. 40. Festus in PRO: *alias pro admiratione, vt, pro Iuppiter*. Sic etiam Virgilius Carpensis, auctore Manutio.

PROCONSVL. Quidam malunt *pro consule*, vti omnino interdum scripserunt Latini: & in nummis Vrsini PRO. COS. p. 15. 16. 148. diuise cum puncto interueniente: tamen etiam coalescit, & vt vna vox scripta visitur dandi casu PROCONSVLI in multis lapidibus, ab Aldo exscriptis. Accedit, quod *proconsulatus*, *proconsularis* Latine dicatur, quæ a diremtis esse nequeunt.

PROELIVM per *OE* lapides Capitolini & vetustissimus Virgilii codex. Gruter. pag. 298. 4. in Capitolinis, PROELIO CONFLIXSISSET: & pag. 291. IN PROELIO OCCISVS EST: & alio lapide, Manutio teste, PROELIATVS. Attamen Ancyrano monumento, si recte expressum est, NAVALIS PRAELII: & Reines. pag. 516. PRAELIO *nauali facto*.

PROMONTORIVM, *promuntorium*. Posterius defendunt Turnebus Adv. XIII. cap. XVIII. & Isaac. Vossius ad Melæ lib. I. cap. XIII. quia a *promineo* sit, non a *mons*: quasi prominentia litoris, quod possit etiam sine monte esse, & mons ad mare sine prominentia: immo eminens mediis in Alpibus iugum Livius *promuntorium* dixit lib. XXI. cap. XXXV. *vbi* Gronouius etiam *promuntorium* edidit.

PTOLEMAEVS non *Ptolomæus*, vt hodie multi scribunt. Nomen etiam est a πτόλεμος. Hinc a Ptolemæis conditæ vrbes *Ptolemaides* dictæ. Nummus Augusti ΠΤΟΛΕΜΑΙΔΟΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΚΗΤΟΣ: Claudii & Caracallæ, PTOLEMAIS.

PVLCHER, *pulcer*. Posterius antique valuit: post aurium caussa H adiectum. Cicero in Oratore cap. XLVIII. *Ego ipse quum scirem ita maiores locutos esse, vt nusquam, nisi in vocali, adspiratione vterentur, loquebar sic, vt* pulcros, Cetegos, triumpos, Kartaginem *dicerem: aliquando, idque sero, conuicio aurium quum extorta mihi veritas esset, vsum loquendi populo concessi, scientiam mihi reseruaui.* Terentius Scaurus pag. 2256. *Pulchrum, quamuis in consuetudinem adspiretur; nihilominus tamen ratio exiliter C enuntiandum & scribendum esse persuadet, ne vna omnino dictio, aduersus Latini sermonis naturam, in medio adspiretur.* Varro etiam apud Carisium pag. 56. adspirari negat, *ne duabus consonantibus media intercedat adspiratio, quod minime rectum antiquis videbatur.* Id in obliquis magis, *pulchri, pulchrum*, quam in recto locum habet. Sic de voce hac & scribenda & enuntianda non vno modo iudicatum fuit, vt tamen Ciceronis ratio praualeret. Accessit persuasio a Græcis esse, quasi πολύχρουν vel πολύχειρ: sed neutrum probabile. In nummis gentis Claudiæ PVLCHER: etiam in lap. Capitolinis: & alio Gruter. pag. 820. PVLCHER PVLCHRI F. At Reines. pag. 275. ASVLA PVLCRA. Asula autem castellum est.

QVATVOR, *quattuor*. Alterum diplasiasmus poeticus est, quamlibet Aldus vbique restitui postulet. Est enim prima per se breuis. Ennius apud Ciceronem lib. 1. de Divin. cap. XLVIII.

Cedunt per quatuor de coelo corpora sancta.

Sic veteres libri, etiam Lambini: nescio autem, cur Gruteri & Gronouii editionibus transpositio facta sit *de coelo ter quattuor corpora sancta*. Perdunt enim metrum in vltima, dum in prima iuuare volunt. Et, si de hoc forte dubites, addo ex Martialis lib. IV. epigrammate LXIX.

Di-

Diceris hac factus caelebs quater esse lagena.
Ex Domitiani autem sæculo lapis Grut. pag. 631. QVATTVOR LIBER. BENEFICIO.

QVERELA & *Querella*. Geminatum tuetur Manutius ex lapidibus & Virgilii vetusto illo codice. Papirianus grammaticus pag. 2290. *Querela apud Latinos per vnum L scribebatur, sicut suadela, tutela, cautela, corruptela: nunc autem etiam Querella per duo LL scribetur*. Multa ex lapidibus exempla L. geminati Manutius profert: pæne totidem, in Gruteri opere inueni cum L simplici, pag. 761. 10. 793. 9. 833. 3 1142. 8. 1145. 8. quibus omnibus locis QVERELA scriptum est.

QVERIMONIA. Beda pag. 2343. *Queremonia per duo E*: reclamat analogia, *parsimonia*, *sanctimonia*, *alimonia*, *cærimonia*.

QVIDQVID vide supra pag. 23.

QVINTVS, *Quinctus*; *Quintius*, *Quinctius*; *Quintilius* & *Quinctilius*; *Quintilianus* & *Quinctilianus*. Manutius & Lipsius in his *ct* defendunt ex Capitolinis lapidibus; & ex analogia, quia sicut a *relinquo* est *relictus*; sic *quinctus* a *quinque*, Impugnant Turnebus xxx. cap. xxviii. & Dausquius in Orthographia. Sane *Quinctius* multis in lapidibus: at non paucioribus inest *Quintius*, vt Gruteri Index propriorum nominum conuincit: est *Quinctilius*; sed sæpe etiam *Quintilius*: nec semper *Quinctilianus*, verum etiam *Quintilianus* Grut. pag. 116. 3. pag. 877. num. 1. Nec vero *ct* errori scalptorum, vt Turnebus, tribuo; sed credo, vtramque scribendi rationem ex æquo fuisse vsitatam. Græci quoque sine κ transferunt Κοΐντιος & Κυϊντίλιος: vide Plutarchum in Flaminio, & Dionem lib. LVI. de Quintilio Varo. Ipsum *Quintus* etiam in lapidibus est. Gruter. pag. 768. CATVLLAE QVINTAE. Adde supra pag. 107. in *Femina*.

QVOTIDIE, *cotidie*. Lipsius posterius præfert: Manutius prius. Nihil vero agit Beda, quum pag. 2344. inter vtrumque distinguit, illud numeri; hoc enuntiationis vocans aduerbium. Sanior Cassiodorus pag. 2283. qui scripsit: *Quotidie: sunt, qui per co cotidie scribant, quibus peccare licet: desinerent, si scirent, Quotidie inde tractum esse a quot diebus, id est omnibus diebus*. Quintilianus lib. I. cap. VII. *Quotidie, non cotidie, vt sit quot diebus*. Cum his etiam facimus, propter eamdem rationem. Non enim dicimus *cot* pro *quot*: non *cotannis* pro *quotannis*. Vtrumque tamen in vsu fuit; sed *quotidie* magis. Papirianus pag. 2290. *Cotidie per C & O dicitur: per Q scribitur*. Tergestina autem inscriptione Gruter. pag. 408. GOTIDIE BENEFACIENDO.

QVOTIES, non *Quotiens*, ex aurium suauitate scribi iubet Manutius: etiam ex veteri lapide: QVOTIES IN SENATVM IRET. Contra tamen in quibusdam *quotiens*. Vide Gruter. pag. 715. n. 10. Distinxit temporibus Beda pag. 2343. *Quoties & toties sine N, licet veteres per N*. Idem de aliis numeralibus notandum est, vt *quadragiens* in Ancyrano, sect. II.

QVVM, *Cum*, caussæ aut temporis. Quintilianus lib. I. cap. VII. *Seruata a multis hæc differentia, vt CVM, si tempus significaret, per Q; si comitem, per C* (scriberetur. Terentius Scaurus pag. 2261 *CVM quidam per Cum, nonnulli per Quom. Quidam etiam esse differentiam putant, quod præpositio quidem per C, illo modo, cum Claudio, cum Camillo; aduerbium autem per Q deceat scribi, vt, quom legissem, quom fecissem*. Quom autem est *quum*, quia veteres v v timide coniungebant, vt pag. 11. & 12. supra ostendimus. Et Velius Longus pag. 2231. hanc *differentiam* dicit *ab antiquis maxime obseruatam*; vt

vt pro aduerbio temporis Q littera vterentur; C pro præpositione. Aliud enim esse *quum subito adsurgens*; aliud, *cum fluctu*. Veteribus quidem, quæ exstant, monumentis non facile *quum* inueneris, sed Ancyrano sect. III. CVM MAGISTRATVM INIRENT; & Reines. class. VI. inscr. 91. CVM AGERET; eruditis autem pæne multis discrimen illud, quod Fabius, Scaurus & Velius exposuerunt, placuit. Quos etiam illud monuit maxime, quod, si aduerbium & præpositio concursant, aliquid inconueniens oriatur, nisi discernas litteris: v. g. Cicero lib. III. epist. VI. sect. 3. *cum illo cum loquerer*: & pro Archia cap. IV. ineunte, *cum esset cum L. Lucullo in Ciliciam profectus*: & Spartianus Hadriano cap. XVII. *cum pluribus summatibus cum pasceret*. Scio quidem Salmasium sollicitare hunc locum; res ipsa tamen & alibi potest contingere, vt aduerbium cum præpositione concurrat, quæ nullo modo aptius discriminari possunt, quam si scribemus, *quum cum pluribus pasceret*: item, *quum cum illo loquerer*.

RAETIA sine H; ut supra pag. 45. probauimus. Addo Gruter. pag. 482. 5. *prouinciarum* - - - RAETIAE. MAVRET. CAESARIENS.

RECVPERARE, *Reciperare*. Festus *Reciperatio* scripsit, & a *Recipio* deduxisse videtur. Dausquius ex Mediolanensi inscriptione RECIPERAVIT. Et sic in multis libris. Sed alia quoque ita variant, vt *manubiæ* & *manibiæ*: vtrumque in Ancyrano habemus. Alii ab *re* & *parare* trahunt, cum epenthetica syllaba *ci* vel *cu*; vt *du* est in *induperator*. Sane contra analogiam a *recipere* fit *reciperare*; bene autem *receptare*. Vt vero vsus *manubias* præfert; ita etiam *recupero*. Aut referas ad ea, quæ *u* & *i* æqualiter ferunt, vt *lubet* ac *libet*.

REDITVS, *Redditus* plurale, prouentus & lucrum ex agro, aut vectigalia, *les reuenus* Gallis. Qui geminant D, ad formulam *reddit ager*, respiciunt: vt Martialis lib. II. epigr. XXXVIII.

Quid mihi reddat ager, quæris, Line, Nomentanus.

Sed præstat *Reditus* propter elegantissimas locutiones, *pecunia redibat e metallis*, Nepos Themist. cap. II. *ex qua regione* L *talenta quotannis redibant*, ibid. cap. X. Quid? quod Ouidius lib. II. epist. III. ex Ponto, in hoc sensu corripuit.

At reditus iam quisque suos amat, & sibi quid sit
Vtile, sollicitis supputat articulis.

RVFVS, *RVFINVS*, Romana nomina, F vno, in nummis & lapidibus. Vide Gruter. pag. 53. num. I. & 705. 4. Et Vrsinus in Nummis Famil. pag. 174. L. MESCINIVS RVFVS.

SAECVLVM, diphthongo, nummi & lapides. Nummi sane Domitiani plures L V D. S A E C. F E C. & Seueri, Caracallæ, Getæ FELICITAS SAECVLI: Albini, SAECVLO *fecundo*: eiusdem & Pertinacis, SAECVLO *frugifero*: Seueri & Caracallæ SAECVLARIA SACRA. Ex senatus consulto Gruterus pag. 328. SAECVLARES. Spon. Miscell. pag. 165. ex Arelatensi lapide, SAECVLORVM: & Romano pag. 272. *saecularia* & *saeculi*. Non ergo curamus grammaticorum origines a *senex* vel *sequi*, quæ etiamsi essent, tamen E breve adiecto A fuisset producendum.

SAEPE, aduerbium, diphthongo prima. Oratione Claudii pag. 502. Gruter. SENI AC SAEPE OCTONI. Et pag. 654. 6. GENERABAT SAEPE.

SAEPIO, *sæpire*, eadem diphthongo. Cenotaphio Lucii Cæsaris, STIPITIBVS SAE-

PIA-

PIATVR. Gruter. pag. 61. MACERIAQ. AREAM SAEPIENDAM: & pag. 864. 4. SAXO SAEPTVM. Mediceus Virgilii codex variat: Aeneid. I. verſ. 411. SAEPSIT: & 439. *ſaeptus nebula*: & verſ. 506. *ſaepta armis*: alibi ſine diphthongo. Et ſic quoque *ſapes* ac *ſapimentum*.

SALLVSTIVS per LL lapides plurimi: & Horatius lib. I. Sat. II. verſ. 48. qui produxit.

SALTEM, *Saltim*. Obſcura origo, de qua Gellius lib. XII. cap. XIV. diſputat, nihil autem inuenit, cui tuto inſiſtat: Seruius ad Aeneid. IV. verſ. 327. ex captiuorum formula, *ſalutem concede*, contractum dixit: quod a prioribus etiam memoratum, *nimis commenticium* Gellius dicit. Ianus Guilielmus lib. I. Veriſimilium cap. x *ſaltim* contendit ſcribendum eſſe, quia in MSS. illud ſit: & Priſcianus lib. XV. non in aduerbiis in *em*, ſed in *im* exeuntibus recitet: idque analogia poſcat, *ſtrictim*, *curſim*, *caeſim*, *furtim*.

SATIRA, *Satura*, *Satyra*. Caſaubonus ſingulari libro Romanam *ſatiram* a Graecorum *ſatyrica* poeſi diſtinxit, & , ne vel notione vel ſcriptura confundantur, admonuit. Ioſ. Scaliger in Manilii lib. V. pag. 408 *Satura omnigeni argumenti poeſis*: & SATVRA νόμος πολλὰ περιέχων, *Gloſſis*. *Caue legeris* (v. 474.) ſatyro geſtu; *vt Satyras Lucilii & Horatii per y ſcribendas putes*. Voſſius Etymolog. *Saturam* cum Porphyrione & Diomede (lib. III. pag. 483.) *lancem* interpretatur, *plenam diuerſis frugibus*. Addit Diomedes, olim carmen quod ex variis poematibus conſtabat, *ſaturam* dictum, vt Ennii, Pacuuii: poſt ita dictum, quod ad carpenda hominum vitia compoſitum eſt, vt Lucilii, Horatii, Perſii. *Saturam* & *Satyram* diſtinguit

guit Scaliger vt *maxumus* & *maximus*.

SCENA, *scæna*. Manutius E simplex commendat, quia sit ipsa σκηνὴ Græcorum. Sic Reines. class. II. inscr. XXX. SCENA, & inscript. LXXXIX. PROSCENIVM, & ibidem LVDIS SCENICIS. Alibi plerumque per æ. Gruter. pag. 172. 3. PONE SCAENAM. Sic & pag. 330. 2; 655. 1, & ex Augusti ætate cenotaphio Caii. Cæsaris, LVDI SCAENICI. Varro lib. VI. de LL. cap. V. *Obscænum dictum ab scæna: ea vt Græci, vt Accius scribit, SCENA. In pluribus verbeis A ante E alii ponunt, alii non.* Consuetudinis ergo, non certæ rationis, illa diphthongus est, atque ita etiam *Obscenus* & *obscænus*; quia a *scena* secundum Varronem trahitur.

SEORSVM, non *seorsim*, quia a *se* & *vorsum*, seu *versum*, *versus*, Adi Vossium.

SEPTEMTRIO cum M, non N, in lapidibus, quos Manutius exscripsit. Eadem compositionis ratio, quæ in *dumtaxat*. Vnum inuenio, si recte trasscriptum, Grut. pag. 332. 4. SEPTENTRIONIS; sed præualent contra hoc tria Manutiana cum M.

SEPVLCRVM. Cur adspiratio sit excludenda, dictum antea pag. 8. seq. Si auctoritate standum, plures lapides SEPVLCRVM habent, quam *sepulchrum*. Vide Gruter. pag. 333. 753. 789. 816. 7. Reines. pag. 291. & alia. Licet vero non desint saxa quædam quibus *sepulchrum* incisum est: ipsa tamen supra data ratio valentior est, nec aptius *sepulchrum* a *sepultum* dicitur, quam *fulchrum* a *fultum* supino.

SEQVOR in præterito & participio ambigue, *secutus* & *sequutus*, vt in *Loquor* prædictum. Mar. Victorinus pag. 2460. *locutus*, *secutus per c: quum quidam præcipiant ad originem debere referri, per q*

po-

potius, quam per c hæc scribenda. Lapides plurimi per C referunt. *Secutus* Manutius pag. 798. *Secutor* Gruter. pag. 334. 431 561. *adsecutus* pag. 449. *subsecutus* pag. 832. 8. *consecutus* Manutius pag. 278. & Reinef. pag. 462. at *consequutus* Gruter. pag. 321. 10.

SESE, *SE SE*. In Caiano cenotaphio coniuncte: at antiquiore lapide Gruter. pag. 506. SE. SE semel interpuncta; post iterum coniuncta visuntur.

SESTIVS patriciæ familiæ: *Sextius* plebeiæ nomen. Sic Manut. ex Capitolinis lapidibus, & Fulv. Vrsinus Numm. pag. 262.

SIDVS, Latino I, non per Y. Est enim vox Latina; atque sic etiam Virgilius Mediceus.

SILVA, sine *y*; vt antea pag. 6. 7. notatum. Inde nomen *Siluanus*, frequens in inscriptionibus, semper per I Latinum.

SIMILLIMVS, vide *Facillimus*.

SINCERVS sine y, libri veteres, præcipue Virgilianus codex Mediceus. Supra pag. 6.

SIQVIDEM coniunctim, quia primam poetæ corripiunt: SI autem separatum, longum est. Vid. Ouid. Metam. x. 104. & xi. 219.

SOBOLES, *Suboles*. Prius largitur Aldus consuetudini, auribus indulgenti. At lapis Romanus & libri veteres *suboles*. Festus, *suboles ab olescendo, id est crescendo*.

SOLEMNE, & *Sollemne*, & *Solenne*. Primum est in aliquot lapidibus, Reinef. pag. 269. & cenotaphio Lucii Cæs. SOLEMNIA: sæpius autem LL geminatur. Gruter. pag. 39. 5. ex vetusto fragmento, SOLLEMNI *cum precatione*: & pag. 121. f. SOLLEMNE. Virgilius ille vetustus semper *sollemnis*. Festus: *Sollemnia sacra dicuntur, quæ certis temporibus annisque fieri solent*.

Et

Et paucis interiectis in SOLLO: *Sollo Osce dicitur id, quod nos totum vocamus. --- Sollers etiam in omni re prudens: & Sollemne, quod in omnibus annis præstari debet*. De MN Manutius: *In hoc plus antiquitati demus, quam analogiæ*.

SOLLERS etiam LL duplice, quia a *sollo*, vti iam vidimus in *Sollemne*. Sic & Virgilii codices, Vaticanus & Florentinus: sic lapides quoque exscripti a Manutio.

SOLLICITVS, itidem LL duplicata in lapidibus. Manut. 727. *solliciti*; & pag. 497. & 736. *sollicitare*: sed hoc vtrumque in metro est. Festus autem a *solum*, id est locus; & *cito*, ex *cieo*: quasi sit loco mouere aut de sententia: & sic vno L scribetur.

SQVALEO, vno L, libri veteres, & lapis Romanus (Manut. in *fœdare*) SQVALORE FOEDATVM.

STILVS, *Stylus*. Plures per *y* scribunt, quia sit a στύλος, *columna*: nec vero etymi ratio bene conuenit. Strabo quidem lib. XIV. pag. 446. ὅς ἦρξε τοῦ Ἀσιανοῦ λεγομένου στύλου, *princeps styli Asiatici*: sed dubium, a Græcis an Latinis dictionem acceperit. Sic *stipes* idem sonat quod στύπος: nec tamen *stypes* scribimus, sed *stipes*. Nec Varro lib. IV. extremo ad στύπος in etymo, vt vt eiusdem notionis est, respexit, sed a *stipando* duxit: hoc a στείβω. Quanto minus *stilus* erit a στύλος, vbi discrepat significatio? Ideo aliis *stilus* vox pure Latina est, saltim Latinitate donata, atque ita Latino I scribenda. Vide supra pag. 6. 7. Glossæ quoque veteres, γραφεῖον, *stilus*, littera I Latina.

SVLLA, *Sylla* Lapides Capitolini, & alii, Gruter. pag. 294. & 398: & nummi gentis Corneliæ apud Vrsinum pag. 88. SVLLA: Græci Συλ-

Σύλλας, quos Aldus ſequitur. Adde ſupra pag. 7.

SVLPHVR, *Sulfur*. Voſſius Etymol. *ſulfur* mauult, quia ſit Latinum: Manutius *ſulphur*, quia in Carpenſi & Vaticano Virgilii codd. ſit *ſulpur*: uti etiam *triumpus* veteres ſcripſerunt.

SVMSI, *ſumpſi*; *ſumtum*, *ſumptum*. De his actum ſupra pag. 21. 22. Addo Marii Victorini iudicium, ex pag. 2466. *Sumſit*, *& inſumſit*, *demſit*, *ſine dubio per MS ſcribetis* --- *nec conſumptum*, *nec emptum*, *nec redemptum per PT ſcribetis*: *ſed*, *vt ego ſcripſi*, *iuxta MT ponetis*.

SVPELLEX, vno P, quamuis in libris quibuſdam geminetur. Manutius duas inſcriptiones adfert, CAESARIS A SVPELLECTILE. Poetæ etiam corripiunt, niſi epentheſi opus eſt. Horat. I. Satir. VI. 118.

--- *cum patera guttus*, *Campana ſupellex*.

SYNODVS, *Synodus*. Manutius adſpirat, ad duos lapides, quibus SYNHODI legatur, prouocans. Malim *ſynodus*, ob rationes pag. 45. propoſitas. Obiicitur *methodus* ab Aldo: ſed in hac voce ſpiritus litteram *T*, non vocalem adficit, vt Græcum θ exprimatur: quamuis hoc etiam propter adſpiratam eſt.

TAEDA, *Teda*. Diphthongus a Græca origine eſt, δᾷας ſive δαΐς, accus δᾷδα, *fax*.

TAEDET, eadem diphthongo. Lapis Beneventanus, POPVLI TAEDIA SEDAVIT. Sic etiam libri veteres.

TAETER, *Teter*. Diphthongus eſt Medicei Virgilii; & in lapide Grut. pag. 658. TAETRA ORA, id eſt ſqualida regione.

TENTA, Feſtus ſine H: & Aſconius in Cic. de Vrb. præt. pag. 108. a *tendendo* ſecundum aliquos dici tradit.

TENTO præfero alteri *Tempto*, quod libri multi

ti tenent. Est enim frequentativum a *Teneo*, supino *tentum*. Inscriptio Tito Cæsari dicata INTENTATAM. Marius Victorinus pag. 2466. *nec temptat, attemptat scribetis vitiose, sed, vt ego scripsi, iuxta MT ponetis*. Alio tamen lapide apud Manutium TEMPTAVERIT: & sic in multis scriptis libris.

THEODERICVS & *Theodoricus*: vtrumque in lapidibus apud Gruterum, illud pag. 1082. hoc pag. 152. Sed præstat prius, quia non a *Theodorus*, ex θεὸς & δῶρον est, sed ex Teutonico *Teuterich* seu *Dieterich*.

TIBERIS fluuius per I, non Y. Multæ inscriptiones exstant, quibus *cura* RIPARVM TIBERIS memoratur. Vide Manutium & Gruter.

TINGO, *Tinguo*. Fl. Caper pag. 2246. *Tingere dicendum est, non Tinguere*. Priscianus vtrumque admittit lib. x. pag. 881. *Tinguo vel Tingo, tinxit*. Addit tamen V non facere syllabam. Analogia pro priore est, *lingo*, *fingo*, *pingo*. Libri tamen manu scripti sæpe *tinguo*, quos imitatur Manutius. Glossis *Tingo* & *Tinguo* est: vtrumque βάπτω vertitur.

TIRO, non *Tyro*, Pandectæ Florentini: & Gruter. pag. 358. 3. TIRONVM: Manut. *tyro* præfert, spuria inscriptione deceptus. Vid. Voss. Etiam Glossæ I Latiari *Tiro* habent. Latinum enim est, sine origine Græca.

TORVS sine adspiratione, libri veteres & Virgilii vetustissimus codex: etiam lapis apud Aldum, TORVM *seruauit casta mariti*.

TOTIES, *totiens*: vide *Quoties*.

TRICESIMVS, non *Trigesimus*. Vide *Vicesimus*.

TRIVMPHVS, olim *Triumpus*, vt Cicero

in

in Oratore cap. XLVIII. notauit. Plerique autem *triumphus*, etiam ante Ciceronem. Inscriptione Mario facta pag. 436. *triumphans*, & *triumphauit*, & *veste triumphali* legitur. Et de Decio Samnitum victore, TRIVMPHANS. Postrema ætate, id est Constantinorum, scripserunt *Triumfator*, vt in illorum monnmentis est.

TROPAEVM sine adspiratione, quia Græcum est τρόπαιον. Vide supra pag. 8.

TVS, sine adspiratione libri veteres, Virgilii præsertim: & quamuis grammatici quidam a θύω deriuent, ac ea de caussa per *th* scribendum existiment; tamen id minus certum est, & Carisius lib. 1. pag. 58. huic adspirationi reclamat. *TVS*, inquit, *a tundendo, sine adspiratione, dicitur: quamuis Iulius Modestus ἀπὸ τοῦ θύειν tractum dicat*.

TVSCIA, *Tusci*, libri & lapides sine adspiratione. Capitolinis lapidibus, DE TVSCEIS. Medio æuo *corrector* TVSCIAE in multis inscriptionibus.

TVSCVLVM, *Tusculanus*, etiam sine H, libri ac lapides.

VALETVDO, *Valitudo*. Vtrumque in libris. Hoc analogia nititur, quod a *valitum* supino est: illud auctoritate Horatii, II. Serm. II. 88. & I. Epist. IV. 10. & veteri inscriptione Gruter. pag. 926. 8. INOFFENSA VALETVD. Vrsinus gentis Aciliæ nummum profert, cujus & Manutius meminit, inscriptus M' ACILIVS. III. VIR. VALETV.

VENEO, id est vendor, sine diphthongo Pandectis Florentinis: & lapide Romano, *Hoc monumentum cum aedificio neque* VENIET *neque donabitur*: pro *venibit*. Et pag. 961. 4. Gruter. *Hoc monumentum* VENIRE *non licebit*.

VERSVS, *versum*, non *Vorsus*, *vorsum*; & sic etiam

etiam *Adversus*. Archaismus enim est *vortere* pro *vertere*: qualia in Plauto multa sunt. Quintilianus lib. I. cap. VII. *Quid dicam* vortices *&* vorsus, *ceteraque ad eumdem modum, quæ primo Scipio Africanus in* E *litteram secundam vertisse dicitur?*

VICESIMVS, *Vigesimus*. Vulgo permutantur, habenturque pro eisdem: at meliores libri semper *vicesimus*: ideoque Dausquius alterum, *vigesimus*, dixit *reiiculum* videri: cetera enim ab *viginti*, C habent, *vicies*, *viceni*: ergo etiam *vicesimus* per C scribatur. *Vicensimus* antiquum & durum Manutio.

VINDICO, non *Vendico*: est enim cognatum nomini *Vindex*. Nec licet inter notiones discernere, quum *Vindico* vtramque sustineat. Vide Priscianum lib. XVIII. pag. 1208.

VIRGILIVS, *Vergilius*. Illud Pierius ad extremum Georgicorum; hoc Politianus Miscell. cap. LXXVII. vterque grauibus argumentis defendit. Manutius facit cum Pierio, quia in monumento, Claudiano poetæ facto, ΒΙΡΓΙΛΙΟΙΟ, legatur: & Calui versus I, non E, respiciat:

Et vates, cui virga dedit memorabile nomen
Laurea.

VNGO, *Vnguo*. Veteres libri *Vnguo*: fauent deriuata *vnguen*, *vnguentum*. Priscianus lib. X. pag. 881. VNGVO *Nisus*, *Papirianus & Probus tam* ungui *quam* vnxi *dicunt facere præteritum*: --- *Dicimus Vngo*, *vnxi*, *Lingo*, *linxi*, *& Pingo*, *pinxi*. Velius Longus pag. 2223. dicit Virgilium scripsisse. *Vngere tela manu*: & cur minus *vnguo* sit dicendum, probat ex analogis *pingo*, *pinxi*, *fingo*, *finxi*. Adde Servium in Aeneid. IX. 773.

VNQVAM, *Vmquam*. Plures scribunt *vnquam*: & sic in vet. inscr. apud Manutium pag. 497. (Gruter. 607. 4.) NON VNQVAM. Qui

vero

vero *numquam* ſcribunt, quod ſupra Manut. defendit, eos ratio vrget etiam *vmquam* ſcribere. Priſcian. enim lib. XVII. pag. 1058. illud ex hoc compoſitum abnegativum dicit: quemadmodum *nullus*, ex *vllus*; *nuſquam*; ex *vſquam*. Libri curatius emendati habent *vmquam*; Virgilii, & aliorum.

VRGEO, *Vrgueo*. In pluribus manuſcr. eſt *vrgueo*, *vrguet*, Velius Longus pag. 2223. *Animaduertimus, quibuſdam partibus orationis V litteram vitioſe inſertam, vt in eo quod eſt Vrguere: itaque teſtis Virgilius, qui ait* (Aeneid. VI. 561.) *Vrgentur pœnis*. Noſtri autem libri curatiores habent *vrguentur pœnis*: quemadmodum etiam *Vnguere tela* Aen. IX. 773. vbi itidem Velius *Vngere* in ſuo, vt dictum modo, legerat. Sic Prudentii ſcripti codices Carth. X. 60. *ſopor vrguet*: & Periſteph. I. 43. *peſtis vrguebat fidem*. In Pandectis etiam lege III. de Negotiis geſtis §. 10. *neceſſitate vrguente*: & leg. vlt. de Iudiciis *re vrguente*. Parmenſis inſcriptio, VRGVENTE FATO.

VVLCANVS, *Volcanus*. Manutius amat poſterius, quia vtroque Virgilio, Carpenſi & Vaticano, ſit *Volcanus*; & Kalendario veteri VOLCANO D. D. Fugiebant olim vv geminam Latini, vt ſupra pag. 11. 12. notatum fuit; quæ conſuetudo poſtea nonnullis hæſit antiquitatis cauſſa, vt tamen etiam in optimis libris *Vulcanus* legatur, & in Appendice Reineſii Inſcript. 39.

L. MATERNVS OPTATVS VVLCANO
AVG. SACRVM

Finis Orthographiæ Latinæ Chriſtophori Cellarii.

CATALOGO

DE' LIBRI STAMPATI

E che si trovano in maggior numero presso Giuseppe Bettinelli Librajo in Merceria al Secolo delle Lettere.

Acripanda Tragedia del Sig. Decio da Horte 12.
Avvertimenti per Speziali del Melichio 4.
A' Sancta Francisca Thesaurus Biblicus fol. vol. 2.
Avvenimenti Amorosi delle Persone di Condizione, o sia Cupido in Bagno Novelle Spagnuole tradotto dal Francese 12. sotto il torchio.
Azioni del B. Giovanni Gradenigo Discepolo di S. Romoaldo dell'Ordine di S. Benedetto Institutore de Monaci, e degli Eremiti Camaldolesi 4. 1731.
Barbosa de Officio & Potestate Parochi 4.
Bottega de' Chiribizzi 12.
Brame del Divino Ajuto espresse da un' Anima Peccatrice nei sette Salmi Penitentiali, Glosati dal P. Gioseffoantonio Biave Bellunese Min. Conv. 4.
Caccia del Raimondi compendiata dal Bardi 4.
Caratteri delle Passioni del Signor della Chambre 12. vol. 5.
Cassiodori Opera Omnia fol. vol. 2.
Cristiano Instruito nella sua Legge del P. Paolo Segneri della Compagnia di Gesù 4.
Cirurgo in Pratica di Filippo Masiero 8. figur.
Comicioli Phlebotomiæ usus & abusus nec non Remedia ministrandi Ratio ad examinis Revocata 8.

Di-

Dicerie Poetiche del Caraffa 12.
Epilogo de Dogmi del Cardinal Mazarini 12.
Economia del Cittadino in Villa del Signor Vicenzo Tanara coll'aggiunta delle qualità del Cacciatore dello stesso Autore decima edizione 4. Venezia 1731.
Engel Collegium Universi Juris Canonici fol. sotto il torchio.
Fabri Philosophia Naturalis 4.
Flos Sanctorum secondo 4.
Galleria delle Donne Celebri del Pona 12.
Guida Geografica del Passerone 12.
Guida Fedele di Gerusalemme 8.
Grammatica Francese del Ferri 8.
Gavanti Thesaurus Sacrorum Rituum 4. ultima edizione.
Gare de Disperati 12.
Horatii Opera ad usum Delphini 4. vol. 2.
Historia delle Crociate per la Liberazione di Terra Santa del P. Luigi Maimburgo della Compagnia di Gesù tradotto dal Francese 12. vol. 4.
Juvenalis Satiræ 32. Amstelodami.
Instruzione a Sacerdoti del Molina 8.
Istoria del Regno di Luigi XIV. Re di Francia e di Navarra tradotto dal Francese nell' Italiano 4. vol.4.
Laiman Theologia Moralis fol. sotto il torchio.
Mastrio Theologia Moralis fol. ultima edizione.
Meditazioni del P. Luigi da Ponte della Compagnia di Gesù 8. vol. 6. ultima edizione accresciuta e corretta.
Memorie della Vita del Cardinal Morosini 4.
Mezzi per Assicurare la sua salute e disporsi ad una santa morte di un Religioso Barnabita, tradotto dal Francese 12. vol. 2. sotto il torchio.
Manuale di Meditazioni Divote del P. Gio: Buseo della Comp. di Gesù 12. vol. 2. nuova edizione.
Manna dell' Anima, ovvero esercizio facile insieme, e frut-

fruttuoso per chi desidera in qualche modo di attendere all'Orazione, del P. Paolo Segneri della Compagnia di Gesù 12. vol. 5.

Nieupoort Rituum qui olim apud Romanos obtinuerunt succincta explicatio 8. figur. 1731.

Nieupoort Historia Reipublicæ & Imperii Romanorum ab urbe condita ad annum urbis 727. quo Octaviano Cæsaris summa Imperii cum nomine Augusti delata fuit 8. vol. 2. figur. 1732.

Opere di S. Francesco di Sales con l'aggiunta della Cantica 4. Venezia 1732.

Ovidii Epistolæ, Fasti, Tristi, & de Ponto cum notis Minelli 12. vol. 2.

Osservazioni degl' Angeli del Bovio fol.

Poesie del Co: Fulvio Testi 12.

Proprinomio Euangelico 4.

Penitente Instruito 12.

Quaresimal del P. Paolo Segneri 4.

Riflessioni Politiche del Vernage 12.

Stratonica dell' Assarino 12.

Trattenimenti Civili del Venantii 4.

Vite de Pontefici del Platina 4. ultima edizione completa.

Varotarii Lacrymæ Davidicæ 4.

Victoris Vitensis Episcopi, Historia Persecutionis Vandalicæ cum notis Theoderici Ruinart Congregationis S. Mauri 4. 1732.

